

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SPROGFORENINGENS

ALMANAK

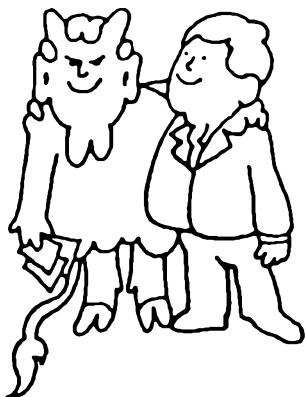
FOR 1980

18. MAJ 1843 DROG SEKS TUSIND SØNDERJYDER
TIL DEN FØRSTE SPROGFEST PÅ SKAMLINGSBANKEN

Terminen:

Vi husker - og betaler

Vil De holde terminsudgifter for sig, kan vi stille et budgetskema op over disse udgifter for et helt år, så vi kan se, hvor meget der skal overføres hver måned fra Deres faste konto i banken til Deres familiekonto.

Herfra hentes pengene til betaling ved terminerne. På Deres terminskonto forrentes pengene på bankbog med 3 måneders opsigelse.

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

SPROGFORENINGENS ALMANAK FOR 1980

87. ÅRGANG

Udgivet af Sprogforeningen — Redaktion: Jørgen Mågård

DY-PO BOGFORLAG · SØNDERBORG 1979

Få råd til at ha' det rart.

Vi har tre skattebegunstigede opsparringsformer, som kan gi' mange penge i fremtiden og skattefordele her og nu.

DEN DANSKE BANK

AF 1871 AKTIESELSKAB

INDHOLDSFORTEGNELSE

Formærkelser og planeter 1980	4	HÅNDBOG:	
Kalender og tidevandstabel	6	Det danske kongehus	146
Højrandet ved vestkysten	30	Regering og Folketing	147
Ferleplan for skolerne i Sydslesvig	30	Folketingsvalget den 23. oktober 1979	148
Solens op- og nedgang. Korrektioner for Sønderjylland	31	Stømetal i Sønderjyllands amtskreds	148
Troels Fink: Almanakkens bagside	33	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	149
Bonna Sønderberg: Og dette folk er vort	45	Amt og kommuner	150
Helmut Leckband: Vejen uden håb - eller?	52	Amtsrådets medlemmer	152
E Skoelmesterkuen: Gammel Lotte	58	Kommuner i Sønderjyllands amt	154
Christian Andreasen: Luftaklubsene i Tønder	59	Foreninger, institutioner, organisationer m. v.	158
Gunnar Juul: Kommunale forhold i Nordslesvig	69	Kunsthørelser	162
Eske K. Mathiesen: Mormors have	76	Ungdoms- og efterskoler, højskoler m. v.	164
Sigfred Andersen: Te henfællern ve Mandus	85	Biblioteker og arkiver	165
Politimester Erik Bøving, Tønder, fortæller	89	Museer	168
Helmut Spanggaard: På grænsavagt 1945-48	103	Landbrug	170
Niels Hansen: »Sønderjyden har underlige vaner»	117	Landbolforeninger	172
MINDEORD:		Husmandsforeninger	176
Peter Marcussen, Søre	125	Husdyrbrugorganisationer	178
Jørgen Ludvigsen, Toftlund	127	Skovbrug	180
Hans Højselbjerg Paulsen, Haderslev	128	Husholdningsforeninger	180
Hans Kæstel, Dybbøl	131	Møjerforeninger	182
Erik Paulsen, Musbæk	132	Slagterier og kreaturtransport	182
Hans Struck, Melmark	133	Det Jydske Haveselskab	184
Peter Tychsøn, Krammark	134	Handel	186
Hans Karl Jacobsen, Lambjerg	135	Håndværk og industri	189
Bjørn Hansen, Åbenrå	137	Finansiering	191
Christian Ottosen, Sønderborg	138	Turistforeninger	193
Emil Ruge, Dybbøl	140	Danske institutioner og foreninger i Sydslesvig	195
Thomas Madsen, Flensborg	141	Markedsfortegnelse for 1980	200
Claus M. Clausen, Harres	142	Jagt	202

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-85122-03-3

Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. marts 1980.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. august.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Jørgen Mågård, Bovvej 4, 6330 Padborg

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

FORMØRKELSER I ÅRET 1980

1. *Total solformørkelse* den 16. februar, *usynlig* i Danmark. Formørkelsen ses i dele af Atlanterhavet, i hele Afrika med undtagelse af de nordvestligste områder, i det meste af Mellemøsten, i den nordlige del af det Indiske Ocean, samt i det sydlige Asien. Formørkelsen bliver total i et bælte, der fra et punkt i Atlanterhavet strækker sig mod øst ind over Afrika umiddelbart syd for Ækvator; videre over det Indiske Ocean til Indien, for sluttelig at ende i Kina.
2. *Ringformet solformørkelse* den 10. august, *usynlig* i Danmark. Formørkelsen ses i store dele af Stillehavet, i de sydvestlige dele af Nordamerika, i det Caribiske Hav, samt i hele Sydamerika. Formørkelsen bliver ringformet i et bælte, der løber gennem Stillehavet til Sydamerika; herfra videre over Peru, Bolivia og Paraguay til Brasilien, hvor det ender.

PLANETERNE I ÅRET 1980

Merkur er solsystemets inderste planet. Den er i almindelighed Solen så nær, at den ikke kan ses med det blotte øje. Merkur menes ligesom Månen at være en gold, atmosfæreløs klode, og temperaturen på dens kraterdækkede overflade varierer mellem $+400^{\circ}\text{C}$ og -100°C .

Planeten vil set fra Jorden bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Den 19. februar, 14. juni og 11. oktober er den længst øst for Solen og går omkring disse dage i København ned henholdsvis 2 timer, $1\frac{3}{4}$ time og $\frac{1}{4}$ time efter Solen. Den 2. april, 1. august og 19. november er den længst vest for Solen og står da op henholdsvis $\frac{1}{2}$ time, $1\frac{3}{4}$ time og $2\frac{1}{4}$ time før denne.

Venus er den næste planet i rækken fra Solen og den, der kommer Jorden nærmest. Dens størrelse og masse er omtrent som Jordens, og den er omgivet af et tæt skylag, der hindrer direkte iagttagelse af dens overflade. Besøg af en række rumsonder har vist, at temperaturen på planetens overflade er nær $+500^{\circ}\text{C}$., og atmosfæretrykket er ca. 100 gange større end på Jorden. Venusatmosfæren består hovedsagelig af kuldioxid.

Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. Den 5. april er Venus længst øst for Solen og går da ned 5 timer efter Solen. Den 15. juni er den i nedre konjunktion med Solen og den 24. august er den længst vest for Solen og står da op 4 timer før denne. Venus lyser stærkest den 9. maj og 22. juli.

Mars er den jordnæreste af de ydre planeter. Dens afstand fra Jorden varierer mellem ca. 56 mill. km og ca. 378 mill. km. Når den ved opposition

er nærmest, overgås den i lysstyrke kun af Venus; når den er fjernest, er den ikke klarere end Nordstjernen. Mars, der er omgivet af 2 måner, har en tynd atmosfære, og overfladestrukturerne kan svagt skimtes i store kikkerter. Besøg af rumsonder har vist, at ca. 40% af marsoverfladen er dækket af kratere, men desuden er der store jævne områder med en kaotisk bjergstruktur, samt kæmpemæssige vulkaner og kløftdannelser.

Mars står ved årets begyndelse i Løven, i slutningen af juni går den ind i Jomfruen, i begyndelsen af september ind i Vægten, i begyndelsen af oktober ind i Skorpionen, i slutningen af oktober ind i Ophiuchus, midt i november ind i Skytten og i slutningen af december ind i Stenbukken.

Mars er i opposition til Solen den 25. februar. Den står i syd ved årets begyndelse kl. 4 $\frac{1}{2}$, omkring 1. april kl. 21 $\frac{1}{2}$, i begyndelsen af juli kl. 17, i slutningen af september kl. 15 og omkring 1. december kl. 14.

Jupiter er den største af planeterne. Den er omgivet af 14 kendte måner, hvoraf de klareste kan ses i selv ret små kikkerter. Jupiter er omgivet af et tæt skylag, som udviser en iøjnefaldende bæltestruktur parallel med ækvator. Et ejendommeligt fænomen er den Store Røde Plet, hvis natur er usikker

Jupiter står ved årets begyndelse i Løven. I slutningen af september går den ind i Jomfruen, hvor den forbliver resten af året. Den er i opposition til Solen den 24. februar. Den står i syd i begyndelsen af januar kl. 4, i begyndelsen af april kl. 21 $\frac{1}{2}$, omkring 1. juli kl. 16, i begyndelsen af oktober kl. 11 og ved årets udgang kl. 6.

Saturn er den yderste af de i oldtiden kendte planeter. Den er omgivet af 10 måner og et iøjnefaldende ringsystem, der kan ses i en god kikkert. Ringsystemets plan danner en vinkel på 27° med planetens baneplan. Under et omløb om Solen, der varer 29 $\frac{1}{2}$ år vil ringen ses skiftevis fra oversiden, fra kanten fra undersiden og fra kanten. I 1980 vil ringen ses fra kanten.

Saturn står ved årets begyndelse i Jomfruen, i slutningen af marts går den ind i Løven og midt i juli igen ind i Jomfruen, hvor den forbliver resten af året. Den er i opposition til Solen den 14. marts. Den står i syd i begyndelsen af januar kl. 5, omkring 1. april kl. 23, omkring 1. juli kl. 17, i begyndelsen af oktober kl. 11 $\frac{1}{2}$ og ved årets udgang kl. 6.

Uranus blev opdaget i 1781 af W. Herschel. Den er omgivet af 5 måner, der kun kan ses i store kikkerter, samt af et ringsystem, der opdagedes i 1977. Planeten er endvidere ejendommelig derved, at dens rotationsakse er tippet over og er omtrent sammenfaldende med baneplanen.

Uranus, som under særlige gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, står hele året i Vægten. Den er i opposition til Solen den 14. maj og står da omkring midnat mod syd 16° over Københavns horisont.

Neptun blev opdaget i 1846 ud fra beregninger af dens position, og efter at dens eksistens var forudsagt på grund af uregelmæssigheder i Uranus' banebevægelse. Neptun, der ikke er synlig for det blotte øje, er omgivet af 2 måner.

Neptun står hele året i Ophiuchus. Den er i opposition til Solen den 12. juni og står da omkring midnat mod syd 12 $\frac{1}{2}$ ° over Københavns horisont.

Pluto, der blev opdaget i 1930, er den yderste, kendte planet i solsystemet. Den er lyssvag og kan kun ses i store kikkerter. Den ledsages af en måne, der opdagedes i 1978.

Pluto står hele året ved grænsen mellem Jomfruen og Bootes. Den er i opposition til Solen den 10. april.

JANUAR 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 3 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^h 30 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Ti. 1 Nytår <i>Faderens</i> , Matth. 6,5-13. 1' række, Luk. 2,21	{ uge 1 Solens radius 16'18"	8 42	15 45	15 34	7 11	
O. 2 Abel	{ Tusmørket varer 52 ^m , Vega kulm. midn. m.n. ○ f. m. 10 ^h 2 ^m	8 41	15 46	16 27	8 7	
To. 3 Enoch	{ Jorden nærmest Solen	41	47	17 27	8 53	
F. 4 Methusalem	{ Sirius kulm. midn.	41	48	18 30	9 30	
L. 5 Simeon		40	50	19 36	10 1	
S. 6 S. e. Nytår <i>Barnemordet i Bethlehem</i> , Matth. 2,13-18 1' række, Matth. 2, 19 til enden.	{ Hellig 3 konger	40	51	20 43	10 26	
M. 7 Knud , hertug	{ uge 2	8 39	15 53	21 49	10 48	
Ti. 8 Erhardt	{ (fjernest Jorden	39	54	22 55	11 7	
O. 9 Julianus	{ Tusmørket varer 51 ^m	38	56	—	11 26	
To. 10 Paul eremit	{ ● s. kv. 12 ^h 49 ^m	37	57	0 2	11 44	
F. 11 Hyginus		36	59	1 9	12 4	
L. 12 Reinhold		35	16 0	2 18	12 26	
S. 13 1. s. e. h. 3 k. <i>Jesus velsigner de små børn</i> , Mark. 10, 13-16 1' række, Luk. 2, 42 til enden.	{ Hilarius	35	2	3 28	12 52	
M. 14 Felix	{ uge 3	8 34	16 4	4 38	13 25	
Ti. 15 Maurus		32	6	5 46	14 6	
O. 16 Marcellus	{ Tusmørket varer 50 ^m	31	8	6 50	14 58	
To. 17 Antonius	{ Castor kulm. midn. { ● n. m. 22 ^h 19 ^m	30	9	7 46	16 2	
F. 18 Prisca	{ Procyon kulm. midn.	29	11	8 33	17 17	
L. 19 Pontianus	{ Pollux kulm. midn.	28	13	9 11	18 38	
S. 20 2. s. e. h. 3 k. <i>Zakæus</i> , Luk. 19, 1-10 1' række, Joh. 2, 1-11	{ (nærmest Jorden, { Fabian og Sebastian	26	15	9 42	20 2	
M. 21 Agnes	{ uge 4	8 25	16 17	10 9	21 26	
Ti. 22 Vincentius		24	19	10 33	22 49	
O. 23 Emerentius	{ Tusmørket varer 48 ^m	22	21	10 56	—	
To. 24 Timotheus	{ ● f. kv. 14 ^h 58 ^m	21	23	11 20	0 10	
F. 25 Pauli omv.		19	25	11 45	1 29	
L. 26 Polycarpus		17	27	12 15	2 45	
S. 27 3. s. e. h. 3 k. <i>Giv os mere tro</i> , Luk. 17, 5-10 1' række, Matth. 8, 1-13	{ Chrysostomus	16	29	12 50	3 57	
M. 28 Fred. 6. føds.	{ Carolus Magnus, uge 5	8 14	16 32	13 31	5 3	
Ti. 29 Chr. 7. føds.	{ Valerius	12	34	14 20	6 0	
O. 30 Adelgunde	{ Tusmørket varer 46 ^m	11	36	15 16	6 49	
To. 31 Vigilius		9	38	16 18	7 30	

Januar 1980

Højvande ved
veskysten se s. 30

1.	1.31	13.52
2.	2.17	14.37
3.	2.59	15.19
4.	3.37	15.57
5.	4.12	16.35
6.	4.47	17.10
7.	5.21	17.47
8.	5.55	18.23
9.	6.32	19.04
10.	7.12	19.49
11.	8.00	20.42
12.	9.02	21.46
13.	10.12	22.49
14.	11.17	23.51
15.	-	12.19
16.	0.50	13.17
17.	1.43	14.07
18.	2.31	14.55
19.	3.16	15.41
20.	4.00	16.26
21.	4.42	17.11
22.	5.25	17.58
23.	6.10	18.46
24.	6.58	19.39
25.	7.53	20.40
26.	8.56	21.46
27.	10.11	23.00
28.	11.31	-
29.	0.12	12.41
30.	1.11	13.38
31.	2.00	14.24

FEBRUAR 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 ^h 33 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 7 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
F. 1	Brigida	{Solens radius 16'16" O f.m. 3 ^h 21 ^m	8 7	16 40	17 22	8 2
L. 2	Kyndelmisse		5	42	18 29	8 30
S. 3	Septuagesima	{Blasius, Deneb kulm. midn. m. n.	3	44	19 35	8 53
<i>De betroede talenter, Matth. 25, 14-30.</i>						
1 ^a række, Matth. 20, 1-16.						
M. 4	Veronica	uge 6	8 1	16 47	20 42	9 13
Ti. 5	Agathe	{ fjernest Jorden	7 59	49	21 48	9 32
O. 6	Dorothea	Tusmørket varer 45 ^m	57	51	22 54	9 50
To. 7	Richard		55	53	—	10 9
F. 8	Corintha		53	55	0 1	10 30
L. 9	Apollonia	● s. kv. 8 ^h 35 ^m	51	57	1 9	10 53
S. 10	Sexagesima	Scholastica	49	17 0	2 18	11 22
<i>Sedens vækst, Mark. 4, 26-32.</i>						
1 ^a række, Luk. 8, 4-15.						
M. 11	Euphrosyne	uge 7	7 47	17 2	3 25	11 57
Ti. 12	Eulalia		45	4	4 30	12 43
O. 13	Benignus	Tusmørket varer 44 ^m	43	6	5 30	13 39
To. 14	Valentinus		40	8	6 21	14 48
F. 15	Faustinus		38	11	7 4	16 7
L. 16	Juliane	● n. m. 9 ^h 51 ^m	36	13	7 39	17 31
S. 17	Fastelavn	{Quinquagesima. Esto mihi, Findanus, { nærmest Jorden	34	15	8 9	18 58
<i>Op til Jerusalem, Luk. 18, 31 til enden</i>						
1 ^a række, Matth. 3, 13 til enden						
M. 18	Concordia	uge 8	7 31	17 17	8 35	20 25
Ti. 19	Hvide tirsdag	{Ammon, Merkur størst østl. elong.	29	19	8 59	21 50
O. 20	Aske onsdag	{Tusmørket varer 43 ^m Eucharias	27	21	9 23	23 13
To. 21	Samuel		24	24	9 49	—
F. 22	Peters stol		22	26	10 18	0 32
L. 23	Papias	● f. kv. 1 ^h 14 ^m	20	28	10 51	1 47
S. 24	1. s. i fasten Skuddag,	{Quadragesima. Invo- cavit. Jupiter i opp.	17	30	11 31	2 56
<i>Hvem er den største? Luk. 22, 24-32.</i>						
1 ^a række, Matth. 4, 1-11. uge 9						
M. 25	Matthias	{Mars i opp. til Solen Regulus kulm. midn.	7 15	17 32	12 17	3 56
Ti. 26	Victorinus		12	34	13 11	4 47
O. 27	Tamperdag	{Tusmørket varer 42 ^m , Inger	10	36	14 10	5 30
To. 28	Leander		7	38	15 13	6 5
F. 29	Øllegård		5	41	16 18	6 33

Februar 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	2.42	15.05
2.	3.20	15.41
3.	3.54	16.15
4.	4.26	16.47
5.	4.57	17.20
6.	5.28	17.52
7.	6.02	18.27
8.	6.36	19.04
9.	7.14	19.46
10.	8.00	20.40
11.	9.06	21.51
12.	10.28	23.07
13.	11.45	-
14.	0.19	12.54
15.	1.22	13.50
16.	2.13	14.41
17.	2.59	15.26
18.	3.43	16.11
19.	4.26	16.55
20.	5.09	17.40
21.	5.52	18.25
22.	6.37	19.12
23.	7.28	20.06
24.	8.27	21.08
25.	9.37	22.21
26.	11.03	23.44
27.	-	12.22
28.	0.50	13.19
29.	1.40	14.06

MARTS 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10 ^h 40 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 24 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Albinus	{ Solens radius 16' 10" ○ f. m. 22 ^h 0 ^m	7 2	17 43	17 24	6 57
S. 2	2. s. i fasten	Reminiscere, Simplicius	0	45	18 31	7 18
Menneskets afmagt, Jesu magt, Mark. 9, 17-29 I' række, Matth. 15, 21-28.						
M. 3	Kunigunde	{ fjernest Jorden, uge 10	6 57	17 47	19 37	7 38
Ti. 4	Adrianus		55	49	20 44	7 56
O. 5	Theophilus	Tusmørket varer 42 ^m	52	51	21 50	8 15
To. 6	Gotfred		50	53	22 58	8 34
F. 7	Perpetua		47	55	—	8 57
L. 8	Beata		45	57	0 5	9 23
S. 9	3. s. i fasten	Oculi, 40 riddere	42	59	1 11	9 54
I' øgnens fader, Joh. 8, 42-51. I' række, Luk. 11, 14-28.						
M. 10	Edel	● s. kv. 0 ^h 49 ^m , uge 11	6 40	18 1	2 16	10 34
Ti. 11	Fred. 9. føds.	Thala	37	3	3 16	11 23
O. 12	Gregorius	Tusmørket varer 41 ^m	34	6	4 9	12 25
To. 13	Macedonius		32	8	4 55	13 36
F. 14	Eutychius	Saturn i opp. til Solen	29	10	5 33	14 57
L. 15	Zacharias		27	12	6 5	16 22
S. 16	Midfaste	{ Løtare, Gudmund, { nærmest Jorden, ● n. m. 19 ^h 56 ^m	24	14	6 32	17 50
Jesus, livets brød, Joh. 6, 35-51. I' række, Joh. 6, 1-15.						
M. 17	Gertrud	uge 12	6 21	18 16	6 58	19 18
Ti. 18	Fred. 3. føds.	Alexander	19	18	7 23	20 45
O. 19	Joseph	Tusmørket varer 42 ^m	16	20	7 49	22 10
To. 20	Gordius	Jævndøgn	14	22	8 17	23 30
F. 21	Benedictus		11	24	8 49	—
L. 22	Paulus		8	26	9 28	0 44
S. 23	5. s. i fasten	{ Judica, Fidelis, ● f. kv. 13 ^h 31 ^m	6	28	10 13	1 49
Maria lousang, Luk. 1, 46-56. I' række, Luk. 1, 26-38.						
M. 24	Ulrica	uge 13	6 3	18 30	11 5	2 45
Ti. 25	Mariæ bebud.		1	32	12 3	3 30
O. 26	Gabriel	Tusmørket varer 42 ^m	5 58	34	13 5	4 7
To. 27	Kastor		55	36	14 9	4 38
F. 28	Dr. Ingrid	Eustacius	53	38	15 15	5 3
L. 29	Jonas		50	40	16 21	5 24
S. 30	Palme søndag	{ Quirinus, { fjernest jorden	48	42	17 28	5 44
Jesus salves i Bethania, Mark. 14, 3-9. I' række, Matth. 21, 1-9.						
M. 31	Fred. 5. føds.	Balbina, ○ f. m. 16 ^h 14 ^m	5 45	18 44	18 35	6 2

Marts 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	2.23	14.45
2.	2.59	15.20
3.	3.32	15.51
4.	4.01	16.21
5.	4.31	16.50
6.	5.02	17.21
7.	5.32	17.56
8.	6.06	18.27
9.	6.41	19.07
10.	7.25	19.55
11.	8.25	21.01
12.	9.48	22.26
13.	11.16	23.51
14.	-	12.33
15.	0.58	13.32
16.	1.52	14.21
17.	2.40	15.08
18.	3.23	15.51
19.	4.05	16.35
20.	4.49	17.18
21.	5.32	18.02
22.	6.17	18.46
23.	7.04	19.33
24.	7.59	20.30
25.	9.05	21.37
26.	10.28	23.07
27.	11.55	-
28.	0.23	12.55
29.	1.15	13.42
30.	1.57	14.20
31.	2.34	14.54

APRIL 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^t 4 ^m og tillæger i månedens løb 2 ^t 13 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Ti. 1	Hugo	Solens radius 16' 2"	5 42	18 46	19 42	6 21
O. 2	Theodosius	{Tusmørket varer 43 ^m {Merkur st. vestl. elong.	40	48	20 49	6 40
To. 3	Skærtorsdag	Nicetas	37	50	21 57	7 1
F. 4	Langfredag	Ambrosius	35	52	23 3	7 25
L. 5	Irene	Venus størst østl. elong	32	54	—	7 55
S. 6	Påskedag	Sixtus	29	56	0 8	8 31
<i>Kristi opstandelse, Matth. 28, 1-8.</i>						
1 ^t række, Mark. 16, 1-7.						
M. 7	2. påskedag	Egesippus uge 15	5 27	18 58	1 9	9 16
Ti. 8	Chr. 9. fods.	Janus, ☉ s. kv. 13 ^t 6 ^m	24	19 0	2 4	10 11
O. 9	Procopius	Tusmørket varer 44 ^m	22	2	2 50	11 16
To. 10	Ezechiel	Pluto i opp. til Solen	19	4	3 30	12 30
F. 11	Leo		17	6	4 3	13 51
L. 12	Chr. 4. fods.	Julius	14	8	4 31	15 16
S. 13	1. s. e. påske	Quasimodo, Justinus	12	10	4 57	16 43
<i>Vogt mine får, Joh. 21, 15-19</i>						
1 ^t række, Joh. 20, 19 til enden.						
M. 14	Tiburtius	(nærmest Jorden, uge 16	5 9	19 12	5 21	18 11
Ti. 15	Chr. 5. fods	{Olympia, Spica kulm. {midn, ● n. m. 4 ^t 46 ^m ,	7	14	5 46	19 38
O. 16	{Margrethe 2. {fods.	{Tusmørket varer 45 ^m , {Mariane	4	16	6 13	21 3
To. 17	Anicetus		2	18	6 44	22 23
F. 18	Eleutherius		4 59	20	7 20	23 35
L. 19	Daniel		57	22	8 3	—
S. 20	2. s. e. påske	{Misericordia Domini, {Sulpicius	54	24	8 54	0 37
<i>Hyrden og fårene, Joh. 10, 22-30.</i>						
1 ^t række, Joh. 10, 11-16.						
M. 21	Florentius	uge 17	4 52	19 26	9 51	1 28
Ti. 22	Cajus	☉ f. kv. 3 ^t 59 ^m .	50	28	10 54	2 9
O. 23	Georgius	Tusmørket varer 47 ^m	47	30	11 59	2 42
To. 24	Albertus		45	32	13 5	3 8
F. 25	Mark. evang.		43	34	14 11	3 31
L. 26	Cletus	(fjernest Jorden	40	36	15 18	3 51
S. 27	3. s. e. påske	{Jubilate, Charl. Amalie {Ananias	38	38	16 24	4 9
<i>Vejen, sandheden og livet, Joh. 14, 1-11.</i>						
1 ^t række, Joh. 16, 16-22.						
M. 28	Vitalis	{Arcturus uge 18 {kulm. midn.	4 36	19 40	17 31	4 27
Ti. 29	Peter martyr		33	42	18 39	4 46
O. 30	Severus	{Tusmørket varer 50 ^m , {☉ f. m. 8 ^t 35 ^m	31	44	19 48	5 6

April 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	3.05	15.23
2.	3.34	15.51
3.	4.04	16.21
4.	4.35	16.52
5.	5.07	17.24
6.	5.41	17.59
7.	6.19	18.37
8.	7.04	19.25
9.	8.03	20.28
10.	9.25	21.55
11.	10.53	23.23
12.	-	12.09
13.	0.33	13.10
14.	1.29	14.02
15.	2.17	14.48
16.	3.02	15.32
17.	3.46	16.14
18.	4.28	16.56
19.	5.13	17.38
20.	5.58	18.20
21.	6.44	19.05
22.	7.35	19.56
23.	8.35	20.58
24.	9.47	22.17
25.	11.16	23.45
26.	-	12.22
27.	0.43	13.10
28.	1.26	13.49
29.	2.03	14.23
30.	2.35	14.52

MAJ 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^t 17 ^m og tiltager i månedens løb 1 ^t 47 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
To. 1	{ Philip } og Jacob	{ Voldermisse, } Solens radius 15 ^t 54 ^m	4 29	19 46	20 56	5 29
F. 2	Bededag	Athanasius	27	48	22 2	5 56
L. 3	Korsmisse		25	50	23 5	6 30
S. 4	4. s. e. påske	Cantate, Florian	22	52	—	7 12
Sandheden gør fri, Joh. 8, 28-36. 1 ^t række, Joh. 16, 5-15.						
M. 5	{ Danmarks } befrielse	{ Gothard, uge 19 } De lyse nætter beg.	4 20	19 54	0 2	8 3
Ti. 6	{ Johannes } ante portam		18	56	0 51	9 5
O. 7	Flavia	{ Tusmørket varer 52 ^m } ☉ s. kv. 21 ^t 51 ^m	16	58	1 32	10 15
To. 8	Stanislaus		14	20 0	2 6	11 32
F. 9	Caspar	Venus lyser stærkest	12	1	2 34	12 52
L. 10	Gordianus		10	3	2 59	14 16
S. 11	5. s. e. påske	Rogate, Mamertus	8	5	3 23	15 41
Jesu bøn for disciplene, Joh. 17, 1-11 1 ^t række Joh. 16, 23-28						
M. 12	Pancratius	(nærm. Jorden, uge 20	4 6	20 7	3 46	17 6
Ti. 13	Ingenuus		4	9	4 11	18 32
O. 14	Kristian	{ Tusmørket varer 56 ^m } ● n. m. 13 ^t 0 ^m } Uranus i opp. til Solen	2	11	4 39	19 55
To. 15	Kr. himmelfart	Sophie	1	13	5 12	21 13
F. 16	Sara		3 59	14	5 52	22 22
L. 17	Bruno		57	16	6 39	23 20
S. 18	6. s. e. påske	Exaudi, Erik	55	18	7 35	—
At de alle må være eet, Joh. 17, 20 til enden 1 ^t række, Joh. 15, 26 til enden og 16, 1-4						
M. 19	Potentiana	uge 21	3 54	20 20	8 37	0 6
Ti. 20	Angelica		52	21	9 43	0 43
O. 21	Helene	{ Tusmørket varer 59 ^m , } ☉ f. kv. 20 ^t 16 ^m	50	23	10 50	1 13
To. 22	Castus		49	25	11 58	1 37
F. 23	Desiderius		47	26	13 5	1 58
L. 24	Esther	(fjernest Jorden	46	28	14 11	2 16
S. 25	Pinsedag	Urbanus	45	30	15 18	2 34
Helligåndens komme, Joh. 14, 15-21 1 ^t række, Joh. 14, 23 til enden						
M. 26	2. pinsedag	Krp. Fred, Beda, uge 22	3 43	20 31	16 26	2 52
Ti. 27	Lucian		42	33	17 35	3 11
O. 28	Tamperdag	Tusm. varer 62 ^m , Vilh.	41	34	18 44	3 33
To. 29	Maximinus	☉ f. m. 22 ^t 28 ^m	39	36	19 52	3 58
F. 30	Vigand		38	37	20 58	4 29
L. 31	Petronella	Antares kulm. midn.	37	38	21 59	5 9

Maj 1980

Højvande ved
vestkysren se s. 30

1.	3.05	15.22
2.	3.37	15.54
3.	4.11	16.28
4.	4.46	17.02
5.	5.23	17.38
6.	6.05	18.19
7.	6.53	19.07
8.	7.52	20.10
9.	9.08	21.32
10.	10.29	22.55
11.	11.45	-
12.	0.06	12.47
13.	1.05	13.40
14.	1.56	14.27
15.	2.42	15.12
16.	3.26	15.54
17.	4.11	16.36
18.	4.55	17.17
19.	5.40	17.58
20.	6.23	18.39
21.	7.11	19.24
22.	8.03	20.40
23.	9.05	21.27
24.	10.17	22.45
25.	11.31	23.55
26.	-	12.27
27.	0.46	13.10
28.	1.25	13.45
29.	2.00	14.20
30.	2.37	14.55
31.	3.13	15.32

JUNI 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^h 4 ^m og tiltager derefter indtil den 21., hvor den er 17 ^h 27 ^m . Herefter og til månedens ende aftager dagen 6 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
S. 1	Trinitatis	{ Nikomedes, { Solens radius 15' 48"	3 36	20 40	22 51	5 57
<i>Dåb i den treenige Guds navn, Matth. 28, 18 til enden. 1' række, Joh. 3, 1-15.</i>						
M. 2	Marcellinus	uge 23	3 35	20 41	23 35	6 56
Ti. 3	Fred. 8. føds.	Erasmus	34	42	—	8 5
O. 4	Optatus	Tusmørket varer 66 ^m	33	43	0 11	9 19
To. 5	Grundlovsdag	{ Kong Hans' fødsel { Bonifacius	32	44	0 40	10 38
F. 6	Norbertus	● s. kv. 3 ^h 53 ^m	32	46	1 6	11 59
L. 7	Jeremias		31	47	1 29	13 21
S. 8	1. s. e. trin.	Medardus	30	48	1 51	14 44
<i>Den rige bonde, Luk. 12, 13-21 1' række, Luk. 16, 19 til enden</i>						
M. 9	Primus	{ nærm. Jorden, uge 24	3 30	20 49	2 14	16 7
Ti. 10	Onuphrius		29	49	2 39	17 30
O. 11	Prins Henrik	{ Tusmørket varer 68 ^m { Barnabas apostel	29	50	3 8	18 49
To. 12	Basilius	{ Neptun i opp. til Solen, { Capella kulm. midn. { m. n., ● n. m. 21 ^h 38 ^m	28	51	3 44	20 3
F. 13	Cyrillus		28	52	4 27	21 7
L. 14	Rufinus	Merkur st. ostl. elong.	28	52	5 19	21 59
S. 15	2. s. e. trin.	Valdemarsdag, Vitus	28	53	6 19	22 41
<i>Kristi efterfølgelse, Luk. 14, 25 til enden 1' række, Luk. 14, 16-24</i>						
M. 16	Tycho	uge 25	3 27	20 53	7 24	23 15
Ti. 17	Botolphus		27	54	8 32	23 41
O. 18	Leontius	Tusmørket varer 69 ^m	27	54	9 41	—
To. 19	Gervasius		27	55	10 49	0 4
F. 20	Sylverius	● f. kv. 13 ^h 32 ^m	28	55	11 56	0 23
L. 21	Albanus	{ fjernest Jorden, { Solhverv, længste dag	28	55	13 3	0 41
S. 22	3. s. e. trin.	10000 martyrer	28	55	14 10	0 59
<i>Den fortabte son, Luk. 15, 11 til enden 1' række, Luk. 15, 1-10</i>						
M. 23	Paulinus	uge 26	3 28	20 55	15 18	1 17
Ti. 24	St. Hansdag		29	55	16 27	1 37
O. 25	Prosper	Tusmørket varer 69 ^m	29	55	17 36	2 0
To. 26	Pelagius		30	55	18 44	2 29
F. 27	Syvsoverdag		30	55	19 48	3 4
L. 28	Carol. Amalie	Eleonora, ○ f. m. 10 ^h 2 ^m	31	55	20 45	3 49
S. 29	4. s. e. trin.	Petrus Paulus	31	55	21 34	4 45
<i>Elsk Eders fjender, Matth. 5, 43 til enden 1' række, Luk. 6, 36-42</i>						
M. 30	Lucina	uge 27	3 32	20 54	22 13	5 52

Juni 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	3.51	16.10
2.	4.31	16.47
3.	5.11	17.25
4.	5.55	18.08
5.	6.44	18.57
6.	7.42	19.56
7.	8.51	21.08
8.	10.05	22.26
9.	11.18	23.40
10.	-	12.23
11.	0.43	13.19
12.	1.38	14.10
13.	2.27	14.55
14.	3.12	15.37
15.	3.55	16.18
16.	4.39	16.57
17.	5.21	17.35
18.	6.02	18.13
19.	6.43	18.54
20.	7.29	19.42
21.	8.21	20.40
22.	9.22	21.46
23.	10.25	22.50
24.	11.25	23.49
25.	-	12.19
26.	0.40	13.05
27.	1.26	13.49
28.	2.11	14.32
29.	2.55	15.15
30.	3.37	15.55

JULI 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^t 21 ^m og aftager i månedens løb 1 ^t 25 ^m .			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Ti. 1	Chr. 2. føds.	{ Fred. 2. føds. Theobaldus Solens radius 15' 45"	3 33	20 54	22 45	7 6
O. 2	Mariæ besøg.	Tusmørket varer 67 ^m	34	53	23 12	8 25
To. 3	Cornelius	Vega kulm. midn.	35	53	23 36	9 17
F. 4	Ulricus	(nærmest Jorden	36	52	23 58	11 9
L. 5	Anshelmus	{ Jorden fjernest Solen ● s. kv. 8 ^t 27 ^m	36	51	—	12 31
S. 6	5. s. e. trin.	Dion	38	51	0 20	13 52
<i>Peters bekendelse, Matth. 16, 13-26.</i>						
1' række, Luk. 5, 1-11.						
M. 7	Villebaldus	uge 28	3 39	20 50	0 44	15 13
Ti. 8	Kjeld		40	49	1 10	16 32
O. 9	Sostrata	Tusmørket varer 65 ^m	41	48	1 42	17 46
To. 10	Knud konge		42	47	2 21	18 53
F. 11	Josva		43	46	3 8	19 50
L. 12	Henrik	● n. m. 7 ^t 46 ^m	45	45	4 4	20 37
S. 13	6. s. e. trin.	Margarethe	46	44	5 7	21 14
<i>Den rige yngling, Matth. 19, 16-26.</i>						
1' række, Matth. 5, 20-26.						
M. 14	Bonaventura	uge 29	3 48	20 43	6 14	21 44
Ti. 15	Apostl. deling		49	41	7 23	22 8
O. 16	Susanne	Tusmørket varer 61 ^m	50	40	8 32	22 29
To. 17	Alexius		52	39	9 40	22 47
F. 18	Arnolphus		53	37	10 48	23 5
L. 19	Justa	(fjernest Jorden	55	36	11 55	23 23
S. 20	7. s. e. trin.	Elias, ● f. kv. 6 ^t 51 ^m	57	34	13 2	23 42
<i>Bekendelse uden frygt, Matth. 10, 24-31.</i>						
1' række, Mark. 8, 1-9.						
M. 21	Evenus	uge 30	3 58	20 33	14 10	—
Ti. 22	{ Maria { Magdalene	{ Hundedagene beg., { Venus lyser stærkest, { Altair kulm. midn.	4 0	31	15 18	0 3
O. 23	Apollinaris	Tusmørket varer 58 ^m	1	30	16 26	0 29
To. 24	Christina		3	28	17 32	1 0
F. 25	Jacobus		5	26	18 33	1 40
L. 26	Anna		7	25	19 26	2 31
S. 27	8. s. e. trin.	Martha, ○ f. m. 19 ^t 54 ^m	8	23	20 10	3 34
<i>At høre og gøre derefter, Matth. 7, 22 til enden.</i>						
1' række, Matth. 7, 15-21.						
M. 28	Aurelius	uge 31	4 10	20 21	20 46	4 46
Ti. 29	Oluf		12	19	21 16	6 6
O. 30	Abdon	Tusmørket varer 54 ^m	14	17	21 41	7 29
To. 31	Germanus	(nærmest Jorden	15	15	22 4	8 53

Juli 1980

Højvande ved
vesrkysten se s. 30

1.	4.19	16.36
2.	5.03	17.17
3.	5.47	17.59
4.	6.31	18.46
5.	7.26	19.39
6.	8.28	20.44
7.	9.39	21.57
8.	10.50	23.13
9.	11.59	-
10.	0.23	13.01
11.	1.24	13.55
12.	2.16	14.41
13.	3.01	15.22
14.	3.43	16.01
15.	4.22	16.38
16.	5.00	17.13
17.	5.37	17.47
18.	6.13	18.23
19.	6.53	19.02
20.	7.36	19.49
21.	8.25	20.45
22.	9.25	21.50
23.	10.25	22.53
24.	11.25	23.55
25.	-	12.26
26.	0.55	13.22
27.	1.49	14.13
28.	2.38	14.58
29.	3.23	15.41
30.	4.07	16.22
31.	4.49	17.03

AUGUST 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 56 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
F. 1	Peters fængsel	{ Solens radius 15 ^h 47 ^m , Merkur st. vestl. elong.	4 17	20 13	22 27	10 17
L. 2	Hannibal	{ Nikodemus,	19	11	22 50	11 40
S. 3	9. s. e. trin.	{ Deneb kulm. midn., ☉ s. kv. 13 ^h 0 ^m	21	9	23 15	13 1
<i>At vente på Herren, Luk. 12, 32-48</i>						
1' række, Luk. 16, 1-9						
M. 4	Dominicus	uge 32	4 23	20 7	23 45	14 20
Ti. 5	Osvaldus		25	5	—	15 35
O. 6	Kristi forkl.	Tusmørket varer 51 ^m	27	3	0 20	16 44
To. 7	Donatur	De lyse nætter ender	28	1	1 4	17 43
F. 8	Ruth		30	19 59	1 56	18 33
L. 9	Romanus		32	57	2 55	19 13
S. 10	10. s. e. trin.	{ Laurentius, ● n. m. 20 ^h 9 ^m	34	55	4 0	19 45
<i>Dom over denne slægt, Matth. 11, 16-24</i>						
1' række, Luk. 19, 41 til enden						
M. 11	Herman	uge 33	4 36	19 52	5 8	20 11
Ti. 12	Chr. 3. føds.	Clara	38	50	6 17	20 33
O. 13	Hippolytus	Tusmørket varer 49 ^m	40	48	7 26	20 53
To. 14	Eusebius		42	45	8 33	21 11
F. 15	{ Mariæ himmelfart	(fjernest Jorden	44	43	9 40	21 28
L. 16	Rochus		46	41	10 47	21 46
S. 17	11. s. e. trin.	Anastatius	48	39	11 54	22 6
<i>Jesus og synderinden, Luk. 7, 36 til enden</i>						
1' række, Luk. 18, 9-14						
M. 18	Agapetus	● f. kv. 23 ^h 28 ^m , uge 34	4 49	19 36	13 2	22 30
Ti. 19	Scbaldu		51	34	14 9	22 58
O. 20	Bernhard	Tusmørket varer 47 ^m	53	31	15 14	23 33
To. 21	Salomon		55	29	16 17	—
F. 22	Symphorian		57	27	17 13	0 18
L. 23	Zakæus	Hundredagene ender	59	24	18 1	1 14
S. 24	12. s. e. trin.	{ Bartholomæus, { Venus st. vestl. elong.	5 1	22	18 41	2 22
<i>Bespottelse imod Anden, Matth. 12, 31-42</i>						
1' række, Mark. 7, 31 til enden						
M. 25	Ludvig	uge 35	5 3	19 19	19 14	3 39
Ti. 26	Irenæus	○ f. m. 4 ^h 42 ^m	5	17	19 42	5 2
O. 27	Gebhardus	{ Tusmørket varer 45 ^m { (nærmest Jorden	7	14	20 7	6 28
To. 28	Lovise	Augustinus	9	12	20 30	7 55
F. 29	Joh. halsh.		11	9	20 54	9 21
L. 30	Benjamin		13	7	21 19	10 46
S. 31	13. s. e. trin.	Bertha	14	4	21 48	12 8
<i>Den er størst, som tjener, Matth. 20, 20-28</i>						
1' række, Luk. 10, 23-37						

August 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	5.32	17.45
2.	6.19	18.30
3.	7.07	19.19
4.	8.03	20.18
5.	9.08	21.29
6.	10.19	22.47
7.	11.34	-
8.	0.06	12.43
9.	1.11	13.38
10.	2.03	14.25
11.	2.48	15.05
12.	3.27	15.41
13.	4.02	16.15
14.	4.36	16.47
15.	5.09	17.18
16.	5.41	17.51
17.	6.15	18.26
18.	6.51	19.04
19.	7.32	19.49
20.	8.21	20.47
21.	9.25	22.02
22.	10.38	23.17
23.	11.51	-
24.	0.29	12.57
25.	1.28	13.52
26.	2.18	14.38
27.	3.05	15.22
28.	3.48	16.02
29.	4.31	16.45
30.	5.14	17.27
31.	5.58	18.10

SEPTEMBER 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^h 45 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
uge 36						
M. 1	Ægidius	{ Solens radius 15 ^h 53 ^m ○ s. kv. 19 ^h 8 ^m	5 16	19 2	22 21	13 26
Ti. 2	Elisa		18	18 59	23 2	14 37
O. 3	Scraphia	Tusmørket varer 43 ^m	20	56	23 51	15 39
To. 4	Juliane Marie	Theodosia	22	54	—	16 31
F. 5	Regina		24	51	0 48	17 14
L. 6	Magnus	{ Louise, Robert,	26	49	1 51	17 48
S. 7	14. s. e. trin.	{ Formalhaut kulm. midn.	28	46	2 57	18 15
<i>Den syge ved Bethesda dam, Joh. 5, 1-15.</i> 1' række, Luk. 17, 11-19.						
uge 37						
M. 8	Mariæ føds.		5 30	18 43	4 5	18 38
Ti. 9	Gorgonius	● n. m. 11 ^h 0 ^m	32	41	5 14	18 58
O. 10	Burchhardt	Tusmørket varer 42 ^m	34	38	6 22	19 16
To. 11	Hillebert		36	36	7 29	19 34
F. 12	Guido	(fjernest Jorden	38	33	8 36	19 52
L. 13	Cyprianus		39	30	9 43	20 11
S. 14	15. s. e. trin.	† ophøjelse	41	28	10 50	20 32
<i>Eet er fornødent, Luk. 10, 38 til enden</i> 1' række, Matt. 6, 24 til enden						
uge 38						
M. 15	Eschild		5 43	18 25	11 56	20 58
Ti. 16	Euphemia	{ Lambertus	45	23	13 2	21 29
O. 17	Tamperdag	{ Tusmørket varer 42 ^m ○ f. kv. 14 ^h 54 ^m	47	20	14 4	22 9
To. 18	Chr. 8. føds.	Titus	49	17	15 1	22 58
F. 19	Constantia		51	15	15 52	23 59
L. 20	Tobias		53	12	16 35	—
S. 21	16. s. e. trin.	Matthæus	55	9	17 10	1 10
<i>Lazarus' opvækkelse, Joh. 11, 19-45</i> 1' række, Luk. 7, 11-17						
uge 39						
M. 22	Mauritius	Jævndøgn	5 57	18 7	17 40	2 30
Ti. 23	Linus		59	4	18 6	3 54
O. 24	Tecla	{ Tusmørket varer 41 ^m . ○ f. m. 13 ^h 8 ^m	6 1	2	18 30	5 22
To. 25	Cleophas	(nærmest Jorden	3	17 59	18 54	6 51
F. 26	Chr. 10. føds.	Adolph	5	56	19 19	8 19
L. 27	Cosmus		6	54	19 47	9 46
S. 28	17. s. e. trin.	Venceslaus	8	51	20 19	11 9
<i>Jesus som gæst hos tolderen Levi, Mark. 2, 14-22</i> 1' række, Luk. 14, 1-11						
uge 40						
M. 29	St. Michael		6 10	17 48	20 59	12 26
Ti. 30	Hieronvmus		12	46	21 46	13 33

September 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	6.44	18.59
2.	7.36	19.55
3.	8.37	21.03
4.	9.46	22.22
5.	11.07	23.48
6.	-	12.22
7.	0.56	13.19
8.	1.46	14.06
9.	2.30	14.45
10.	3.06	15.19
11.	3.39	15.52
12.	4.10	16.19
13.	4.38	16.47
14.	5.07	17.20
15.	5.40	17.52
16.	6.13	18.29
17.	6.50	19.11
18.	7.35	20.03
19.	8.32	21.17
20.	9.53	22.45
21.	11.18	-
22.	0.05	12.32
23.	1.07	13.28
24.	1.57	14.14
25.	2.44	14.58
26.	3.27	15.40
27.	4.10	16.22
28.	4.52	17.06
29.	5.37	17.52
30.	6.22	18.40

OKTOBER 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11' 29 ^m og aftager i månedens løb 2' 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
} Solens radius 16' 0"			■	■	■	■
} Tusmørket varer 41 ^m			6 14	17 43	22 41	14 30
} (● s.kv. 4 ^t 18 ^m)						
O. 1	Remigius		16	41	23 43	15 15
To. 2	Ditlev		18	38	— —	15 52
F. 3	Mette		20	35	0 48	16 21
L. 4	Franciscus		22	33	1 56	16 44
S. 5	18. s. e. trin.	Placidus				
Det sande vintræ, Joh. 15, 1-11.						
1' række, Matth. 22, 34 til enden.						
M. 6	Fred. 7. fods.	Broderus	6 24	17 30	3 4	17 5
Ti. 7	Fred. 1. fods.	Amalie	26	28	4 12	17 23
O. 8	Ingeborg	Tusmørket varer 41 ^m	28	25	5 19	17 40
To. 9	Dionysius	{ fjernest jorden,	30	23	6 27	17 58
} (● n.m. 3 ^t 50 ^m)						
F. 10	Gercon		32	20	7 34	18 16
L. 11	Fred. 4. fods.	Merkur st. østl. elong	34	18	8 41	18 36
S. 12	19. s. e. trin.	Maximilan	36	15	9 48	19 0
De første disciple, Joh. 1, 35 til enden						
1' række, Matth. 9, 1-8.						
M. 13	Angelus		6 38	17 13	10 54	19 29
Ti. 14	Calixtus		40	10	11 57	20 5
O. 15	Hedevig	Tusmørket varer 42 ^m	42	8	12 55	20 49
To. 16	Gallus		44	5	13 47	21 44
F. 17	Florentinus	● f. kv. 4 ^t 47 ^m	46	3	14 31	22 49
L. 18	Lukas evang.		48	0	15 8	— —
S. 19	20. s. e. trin.	Balthasar	51	16 58	15 39	0 3
De utro vingårdsmænd, Matth. 21, 28-44						
1' række, Matth. 22, 1-14.						
M. 20	Felicianus		6 53	16 55	16 6	1 23
Ti. 21	11000jomfruene		55	53	16 30	2 47
O. 22	Cordula	Tusmørket varer 43 ^m	57	51	16 53	4 14
To. 23	Søren	{ nærmest Jorden,	59	48	17 17	5 43
} (● f.m. 21 ^t 52 ^m)						
F. 24	{ De forenede nationers dag	Proclus	7 1	46	17 43	7 13
L. 25	Crispinus		3	44	18 13	8 41
S. 26	21. s. e. trin.	Amandus	5	41	18 50	10 4
Markerne er hvide til høst, Joh. 4, 34-42						
1' række, Joh. 4, 46-53.						
M. 27	Sem		7 7	16 39	19 36	11 19
Ti. 28	Marie Sophie Frederikke	Simon og Judas	9	37	20 30	12 23
O. 29	Narcissus	Tusmørket varer 44 ^m	11	35	21 31	13 14
To. 30	Absalon	● s.kv. 17 ^t 33 ^m	14	32	22 37	13 54
F. 31	Louise	Reform. beg.	16	30	23 45	14 26

Oktober 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	7.11	19.35
2.	8.06	20.38
3.	9.12	21.56
4.	10.33	23.23
5.	11.56	-
6.	0.32	12.55
7.	1.22	13.40
8.	2.04	14.20
9.	2.41	14.44
10.	3.12	15.22
11.	3.40	15.50
12.	4.07	16.19
13.	4.36	16.52
14.	5.09	17.25
15.	5.42	18.02
16.	6.19	18.44
17.	7.02	19.38
18.	7.59	20.48
19.	9.17	22.17
20.	10.47	23.38
21.	-	12.03
22.	0.41	13.01
23.	1.35	13.50
24.	2.21	14.35
25.	3.05	15.19
26.	3.48	16.02
27.	4.32	16.47
28.	5.16	17.34
29.	6.01	18.23
30.	6.47	19.15
31.	7.38	20.13

NOVEMBER 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9 ^t 10 ^m og aftager i månedens løb 1 ^t 47 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
L. 1	Alle helgen	Solens radius 16' 9"	7 18	16 28	— —	14 51
S. 2	Alle helgens s.	Alle sjæle	20	26	0 54	15 12
<i>Jordens salt og verdens lys, Matth. 5, 13–16.</i> 1' række, Matth. 5, 1–12.						
M. 3	Hubertus	uge 45	7 22	16 24	2 2	15 31
Ti. 4	Otto		24	22	3 10	15 48
O. 5	Malachias	{ Tusmørket varer 45 ^m , (fjerne Jord)	26	20	4 17	16 5
To. 6	Leonhardus		28	18	5 24	16 22
F. 7	Engelbrecht	● n. m. 21 ^t 43 ^m	30	16	6 32	16 42
L. 8	Claudius		33	14	7 39	17 4
S. 9	23. s. e. trin.	Theodor	35	12	8 47	17 31
<i>Enkens skærv, Mark. 12, 41 til enden.</i> 1' række, Matth. 22, 15–22.						
M. 10	Luther	uge 46	7 37	16 10	9 52	18 4
Ti. 11	Morten bisp		39	8	10 52	18 45
O. 12	Torkild	Tusmørket varer 46 ^m	41	6	11 46	19 36
To. 13	Arcadius		43	4	12 32	20 37
F. 14	Frederik		45	3	13 11	21 46
L. 15	Leopold	● f. kv. 16 ^t 47 ^m	47	1	13 42	23 2
S. 16	24. s. e. trin.	Othenius	49	15 59	14 9	— —
<i>Fra døden til livet, Joh. 5, 17–29.</i> 1' række, Matth. 9, 18–26.						
M. 17	Anianus	uge 47	7 51	15 58	14 33	0 22
Ti. 18	Hesychius		53	56	14 55	1 45
O. 19	Elisabeth	{ Tusmørket varer 48 ^m { Merkur st. vestl. elong.	55	55	15 17	3 10
To. 20	Volkmarus		57	53	15 40	4 37
F. 21	Mariæ ofring	(nærmest Jorden	59	52	16 8	6 5
L. 22	Cecilia	○ f. m. 7 ^t 39 ^m	8 1	50	16 41	7 32
S. 23	25. s. e. trin.	Clemens	3	49	17 22	8 54
<i>Når kommer Guds rige? Luk. 17, 20–33.</i> 1' række, Matth. 24, 15–26.						
M. 24	Chrysogonus	uge 48	8 5	15 48	18 12	10 6
Ti. 25	Catharina		7	46	19 12	11 5
O. 26	Conradus	Tusmørket varer 50 ^m	8	45	20 19	11 52
To. 27	Facundus		10	44	21 29	12 28
F. 28	Sophie Magd.		12	43	22 39	12 56
L. 29	Saturninus	● s. kv. 10 ^t 59 ^m	14	42	23 49	13 19
S. 30	1. s. i advent	Chr. 6. føds., Andreas	15	41	— —	13 38
<i>Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1–9</i> 2' række, Luk. 4, 16–30						

November 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	8.37	21.22
2.	9.51	22.45
3.	11.18	23.59
4.	-	12.23
5.	0.53	13.11
6.	1.35	13.50
7.	2.10	14.24
8.	2.41	14.54
9.	3.09	15.23
10.	3.39	15.55
11.	4.11	16.29
12.	4.45	17.06
13.	5.20	17.45
14.	5.58	18.29
15.	6.41	19.21
16.	7.36	20.28
17.	8.49	21.51
18.	10.17	23.10
19.	11.32	-
20.	0.16	12.34
21.	1.11	13.28
22.	2.00	14.16
23.	2.47	15.01
24.	3.30	15.47
25.	4.14	16.32
26.	4.57	17.20
27.	5.41	18.06
28.	6.25	18.54
29.	7.10	19.45
30.	8.02	20.44

DECEMBER 1980

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^h 23 ^m og aftager derefter indtil den 21., hvor den er 6 ^h 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 8 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
uge 49						
M. 1	Arnold	Solens radius 16' 15"	8 17	15 40	0 57	13 56
Ti. 2	Bibiana	Aldebaran kulm. midn.	19	39	2 5	14 13
O. 3	Svend	{Tusmørket varer 51 ^m , { fjernest Jorden	20	39	3 12	14 30
To. 4	Charl. Fred.	Barbara	22	38	4 20	14 48
F. 5	Sabina		23	37	5 28	15 9
L. 6	Nikolaus		25	37	6 36	15 33
S. 7	2. s. i advent	Agathon, ● n.m. 15 ^h 35 ^m	26	36	7 43	16 4
<i>Når menneskesønnen kommer, Luk. 21, 25-36.</i>						
2' række, Matth. 25, 1-13.						
uge 50						
M. 8	Mariæ undf.		8 28	15 36	8 46	16 43
Ti. 9	Rudolph		29	35	9 44	17 31
O. 10	Judith	Tusmørket varer 52 ^m	30	35	10 34	18 29
To. 11	Damasus		31	35	11 15	19 36
F. 12	Epimachus	{Rigel kulm. midn., { Capella kulm. midn.	32	34	11 48	20 50
L. 13	Lucia		34	34	12 16	22 7
S. 14	3. s. i advent	Crispus	35	34	12 39	23 27
<i>Johannes Døber i fængsel, Matth. 11, 2-10.</i>						
2' række, Luk. 1, 67 til enden.						
uge 51						
M. 15	Nikatius	● f. kv. 2 ^h 47 ^m	8 35	15 34	13 1	—
Ti. 16	Lazarus		36	34	13 21	0 49
O. 17	Tamperdag	{Albina {Tusmørket varer 53 ^m ,	37	35	13 43	2 12
To. 18	Lovise		38	35	14 7	3 37
F. 19	Nemesius	{nærmest Jorden	39	35	14 36	5 1
L. 20	Abraham		39	36	15 11	6 24
S. 21	4. s. i advent	{Thomas, Solhverv, {korteste dag, {Of. m. 19 ^h 8 ^m	40	36	15 56	7 42
<i>Johannes' vidnesbyrd, Joh. 1, 19-28</i>						
2' række, Joh. 3, 25 til enden.						
uge 52						
M. 22	Japetus	Betelgeuze kulm. midn.	8 40	15 37	16 51	8 49
Ti. 23	Torlacus		41	37	17 55	9 43
O. 24	Alexandrine	{Tusmørket varer 53 ^m , {Adam	41	38	19 6	10 25
To. 25	Juledag		41	39	20 18	10 58
F. 26	St. Stephan		42	39	21 30	11 23
L. 27	Joh. evang.		42	40	22 40	11 44
S. 28	S.m.j. og n.	Borndag	42	41	23 49	12 3
<i>Simon og Anna, Luk. 2, 33-40.</i>						
2' række, Luk. 2, 25-32.						
uge 1						
M. 29	Noah	● s.kv. 7 ^h 32 ^m	8 42	15 42	—	12 20
Ti. 30	David		42	43	0 57	12 36
O. 31	Sylvester	{Tusmørket varer 52 ^m , { fjernest Jorden	42	44	2 5	12 54

December 1980

Højvande ved
vestkysten se s. 30

1.	9.06	21.53
2.	10.22	23.10
3.	11.40	-
4.	0.12	12.33
5.	0.58	13.15
6.	1.36	13.52
7.	2.09	14.25
8.	2.42	14.59
9.	3.16	15.37
10.	3.53	16.15
11.	4.29	16.53
12.	5.06	17.34
13.	5.45	18.27
14.	6.27	19.08
15.	7.19	20.10
16.	8.24	21.25
17.	9.44	22.40
18.	11.00	23.49
19.	-	12.09
20.	0.50	13.08
21.	1.43	14.02
22.	2.31	14.49
23.	3.16	15.36
24.	3.58	16.19
25.	4.40	17.04
26.	5.21	17.47
27.	6.01	18.29
28.	6.40	19.12
29.	7.25	20.03
30.	8.18	21.01
31.	9.23	22.04

**Danske helligdage i 1980
som er hverdag i Sydslesvig**

3. april Skærtorsdag
2. maj Bededag

**Sydslesvigske fest- og helligdage
i 1980, som er hverdag i Danmark**

1. maj Maj-festdag
17. juni Den tyske enhedsdag
31. oktober Reformationsdag
delvis skolefridag
19. november bededag

Ferieplan i 1980 for skolerne i Sydslesvig

Juleferie 22. 12.— 5. 1.
Påskeferie 31. 3.—12. 4.
Pinseferie 24. 5.
Sommerferie 10. 7.—20. 8.

Datoerne angiver henholdsvis første og sidste feriedag.

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet. Tidssangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 40 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 30 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl	trække 7 min. fra
	(forbindelsen til Før)	
	Bongsiel	trække 27 min. fra
	(forbindelsen til Halligerne)	
	Husum	trække 37 min. fra
	(forbindelsen til Pelvorm m. m.)	
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Willy Buch.

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Abenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 7. juli. Kalenderen angiver 3: 56^m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Abenrå 17^m, hvorved man får 3: 56^m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3: 59^m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ABENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+17	+ 4	+20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+17	+ 5	+19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+16	+ 6	+18
Febr. I, Nov. I	+10	+15	+ 8	+16
Febr. II, Okt. II	+11	+14	+ 9	+15
Mar. I, Okt. I	+12	+13	+11	+13
Mar. II, Sept. II	+13	+13	+12	+12
Apr. I, Sept. I	+14	+12	+13	+11
Apr. II, Aug. II	+15	+11	+15	+ 9
Maj I, Aug. I	+16	+10	+17	+ 7
Maj II, Juli II	+16	+ 9	+18	+ 6
Juni I, Juli I	+17	+ 8	+20	+ 4
Juni II	+17	+ 8	+20	+ 4

Er DE medlem af SPROGFORENINGEN?

Sprogforeningen, der blev stiftet i 1880,
arbejder for at værne og fremme dansk
sprog og dansk kultur i Nord- og
Sydslesvig.

Årligt medlemsbidrag 10 kr.

Livsvarigt medlemskab 100 kr.

Hvis De ikke allerede er medlem,
så send Deres indmeldelse til

SPROGFORENINGEN – FOLKEHJEM – ÅBENRÅ

Almanakkens bagside

Af Troels Fink

Sprogforeningens Almanak har i 85 år været en kær gæst i sønderjyske hjem, og man har vænnet sig til dens udseende. Rigtignok har nogle mere fjerntstående med mellemrum harcellet over, at den ser så gammeldags ud, og nogle har sågar spået den en hurtig død, fordi den forekom at være forældet, men intet tyder på, at spådommen vil gå i opfyldelse, tværtimod — almanakken er særdeles livskraftig, og den er tilmed et godt aktiv for udgiveren.

Det må imidlertid indrømmes, at udseendet er gammeldags. Forsiden viser støtten på Skamlingsbanken, og bagsiden viser de sønderjyske piger flankeret af to runesten foran Danevirke og med et Sønderjyllandskort anbragt som et banner over dem.

Man kunne let tro, at sådan har det været gennem alle årene; men det er ikke tilfældet. Man har skiftet mellem to motiver, hvad bagsidebilledet angår. Da almanakken den første gang udkom i 1894, var det en kvindeskikkelse, der symboliserede Danmark med sværd i hånd, som holdt kortet over Sønderjylland, og baggrunden var ikke Danevirke, men Dybbøl Banke. Kortet var med også i denne version, men på kortstangens top sad en fugl; det er nærliggende at opfatte den som en lærke. Lærken var blevet symbol på forbindelsen mellem Danmark og Sønderjylland og Dybbøllærken var et begreb, der havde sin oprindelse i det forhold, at man den 18. april 1864 et øjeblik hørte lærkerne synge, da den forberedende kanonade

pludselig hørte op kl. 10. Umiddelbart efter begyndte stormen på Dybbølstillingen.

Motivet var hentet fra et billede af malerinden Elisabeth Jerichau Baumann (1819-81). Hun var født i Polen af tyske forældre. I 1846 blev hun gift med den danske billedhugger J. A. Jerichau, og hun fulgte til den yderste konsekvens skriftens ord: dit folk skal blive mit folk. Hun ønskede at blive betragtet som dansk. Et udslag af dette ønske var det billede af Dania, der skrider gennem en kornmark, som har dannet forlæg for almanakkens første forsidebillede. Det blev malet i 1850'erne, og det kan ikke anses for et lødigt kunstværk, men i den givne situation kunne det bruges. På kortet var ordet Sønderjylland stærkt fremhævet, men kortet viste kun egnen til umiddelbart syd for Flensborg, resten var rullet op; man så strengt taget kun den del, der dengang blev opfattet som Nordslesvig.

Det stærkt fremhævede ord Sønderjylland vakte her og andetsteds de tyske myndigheders stærke mishag. Redaktøren af »Apenrader Anzeiger« Janke, kaldte brugen af navnet Sønderjylland for en »profanation af vort tyske hjemlands navn.« Ordet var kommet mere og mere i brug efter 1864; det afløste betegnelsen hertugdømmet Slesvig, som længe havde været den mest almindeligt benyttede betegnelse, men det var ikke den ældste. Hertugdømmets ældste navn er Sønderjylland. Når det i 1890'erne generede de preussiske myndigheder at se ordet Sønderjylland brugt, var det fordi man ved at benytte denne betegnelse betonedede den gamle forbindelse til kongeriget Danmark, hvorfra Sønderjylland i middelalderen var blevet udskilt. De preussiske myndigheder, der havde styret i landsdelen siden 1864, var meget nærtagende, meget smålige og ganske humørforladte. De havde tillige en tro på, at man ved politiforholdsregler mod symboler og sange kunne undergrave de danskes tro på fremtiden og deres ønske om vedblivende at være danske. Allerede længe havde Danebrog og de danske farver været forbudt uden for hjemmene. Danske studenter-

Almanakkens bagside 1894-95.

huer var en torn i øjet på ordenshåndhæverne, danske »sange« af ophidsende indhold måtte ikke synges offentligt og ikke finde udbredelse i sangbøger. Den blå sangbog fik efterhånden mange hvide sider, hvor kun den forbudte sangs begyndelseslinie var anført; så kunne brugerne selv skrive teksten. Uviljen mod ordet Sønderjylland må ses på denne baggrund.

Der blev rejst anklage mod udgiveren af almanakken, Sprogforeningens sekretær M. Andresen, fordi der var anvendt ordet Sønderjylland på kortet på almanakkens bagside, og han blev idømt en bøde. Bøden var rigtignok kun på 10 mark, men den betød, at man ikke længere kunne benytte ordet Sønderjylland; da almanakken næste gang udkom var udstyret ændret. Danmark-skikkelsen var afløst af de sønderjyske piger, baggrunden var ikke længere Dybbøl, men Danevirke, og kortet var rullet ned, så det viste hele det gamle hertugdømme, to tykke, sorte streger var trådt i stedet for det forbudte ord. Enhver kunne slutte sig til, hvad der skulle stå. De sønderjyske piger var blevet et begreb, da Holger Drachmann i 1879 havde skrevet sin rejsebeskrivelse: »Derovre fra grænsen«. I den fandtes digtet om soldatergraven i Bøffelkobbøl: »De vog dem, vi grov dem en grav i vor have«, sangen indeholdt opfordringen: »Sønderjyske piger I forglemme dem ej«. Motivet med to sørgende kvinder i nationaldragt er hentet fra Frankrig, hvor et tilsvarende billede med to piger symboliserede tabet af Elsass og Lothringen. En bogforlægger i København overførte i 1879 ideen til Danmark, efter at Holger Drachmann havde skrevet sin sang. Pigerne, der var døtre af forstanderen på Aagaard højskole, Mikkelsen Tofte, var henholdsvis ikklædt en frisisk dragt fra Før og en dragt fra Als. Billedet blev uhyre populært og smykkede mange hjem; det var mere den stille

Bagsiden med de sorte streger over Sønderjylland brugtes 1896-1914. — 1915-20 var omslaget i ensfarvet karton. Forsiden blev trykt med sort. Bagsiderne var blanke, men rummer 1915-17 meddelelsen om, at almanakken har været underkastet censur på grund af krigen.

sorg over tabet af Sønderjylland, der kom til udtryk, end den trods, der prægede den bevæbnede mor Danmark. Men der var ingen tvivl om, at også i den nye udformning lå der en protest mod afgørelsen i 1864, ikke mindst i det nedrullede kort.

Det første bagsidebillede anvendtes i første omgang kun på to årgange, men det vedblev at spille en rolle, når man fra tysk side angreb den danske livsudfoldelse i Sønderjylland. En af de mest hadefulde og småtskårne kritikere af alle danske aktiviteter var en tysk redaktør i Haderslev ved navn Karl Strackerjan. Han udgav i 1903 en bog med titlen »Dänische Friedenstörer«. For ret at fremhæve de danskes udfordringer gengav han almanakkens bagside, som den havde været i 1894 og 1895. Han skulle nok lade være med at gengive kortet med de to tykke strøger og de knap så udfordrende sønderjyske piger.

Dommen mod M. Andresen var ikke tilstrækkelig til at få brugen af ordet Sønderjylland helt standset. Det næste skridt var rettet mod udgivelsen af bladet Hejmdal. Udgiveeren H. P. Hanssen, bladets redaktør Thade Petersen og bogtrykkeren H. Matzen blev anklaget, fordi bladet havde en rubrik, der hed: »Fra Sønderjylland« og desuden et tillæg, hvor der som undertitel stod: Ugeblad for Sønderjylland. Det var den ydre anledning til en retssag, der endte med, at det nu blev forbudt offentligt at anvende ordet Sønderjylland og afledninger deraf. Den bestemmelse i loven, der var »krænket« ved at benytte ordet Sønderjylland, gjaldt »grov uorden«; det var egentlig en bestemmelse, der tog sigte på gadeuorden, men den var blevet til en gummiparagraf, der kunne bruges i mange sammenhænge. Bogtrykker Matzen henviste til, at han ikke havde indflydelse på de ord, redaktøren brugte, men det tog man ikke hensyn til, fordi Matzen i mange år selv havde været redaktør og udgiver af Hejmdal. H. P. Hanssen var ej heller ansvarshavende, men ham blev det især lagt til last, at han udgav

Dänische Friedensstörer.

Aus dänischen Quellen erläutert

von

Karl Strackerjan.

Die „Dania“ um Schleswig kämpfend.
(Sinnbild des dänischen sogenannten „Sprachvereins“)

Hadersleben 1903.

Verlag von Rudolf Martens.

Druck von W. L. Schütje.

„Keine Maßregel der deutschen Regierung auf Einführung dänischer Sprache in Kirche, Schule und vor Behörden würde mir Genüge sein und mich von der Agitation abhalten. Die dauernde Trennung Nordschleswigs von Deutschland ist das Ziel meiner Wünsche.“

H. P. Hanssen

in Briefen an den Reichstag vom 20. April 1890
in der Sitzung vom 20. April 1890

1. Teil:

In Schleswig selber.

Preis 60 Pfennig.

Titelbladet til Karl Strackerjans bog.

tillægget og havde udbredt det under betegnelsen Ugeblad for Sønderjylland i stedet for Slesvig. Underretten havde idømt hver af de »skyldige« en bøde på 20 mark. Landsretten så ingen anledning til at forhøje straffen, men ej heller til at nedsætte den. »Thi den omstændighed, at det utilladelige ord fortsat er benyttet, efter at dommen mod Andresen var afsagt, måtte have til hensigt at ophidse en rolig ordenselskende befolkning«. Desuden var Hanssen og Matzen tidligere blevet straffet. Det var en skærpende omstændighed.

Denne dom vakte opsigt langt ud over Danmarks grænser, og den gav redaktøren af Flensborg Avis Jens Jessen anledning til at skrive en af sine mest berømte artikler: »Et land uden navn«.

Den indledtes:

»Det vil foreløbig volde vanskeligheder at finde en betegnelse, når vi ønsker at tale om vor landsdel, ikke om en enkelt strækning, men om hele landet mellem Østersø og Vesterhav, mellem Kongeå og Ejder.

Man vil vel foreslå os at sige Slesvig, men det er ikke så lige til at følge dette råd.

I daglig tale betyder det at komme til Slesvig at skulle sættes i dårekisten. Når der siges, at nogen er moden til at komme til Slesvig, menes dermed at han har en skrue løs. Navnet Slesvig står for folk som byen med galehuset. Vi plejer ikke længere at sige »byen Slesvig« som tyskerne siger »Stadt Schleswig«; vi siger kun Slesvig, når vi mener byen ved Slien.

Navnet Slesvig alene brugt som betegnelse for vor landsdel har nu næsten en fremmed klang i vore ører. Vi er kommet af vane med at bruge det«.

Artiklen sluttede:

»Vi lever altså i et land uden navn. Tyskerne gør alt muligt

1921 vendte man tilbage til bagsiden fra 1894, og der gik næsten 40 år, før den blev afløst.

for at fratage os vort lands og vort folks gamle modersmål. End- og i Nordslesvig er det, på nogle religionstimer nær, udryddet i skolerne; det indskrænkes i kirkerne; det lyder ikke i retten, fortrænges fra forvaltningen. Mange tyskere pønser på aldeles at fratage os vort sprog, at gøre vort folk åndelig umælende. Nu må ikke engang vort land beholde sit navn.

Måske synes tyskerne, at et målløst folk og et navnløst land kan passe godt sammen.

Men der gives et navn, som ikke er forbudt endnu, det er vort gamle fædrelands dejlige navn Danmark; skal vor egen lille landsdel være navnløs, så kan vi endnu nævne navnet på vort moderland. Hvilket navn har en mere fast og fuld og fager klang end navnet Danmark. Så vær det herefter tifold velsignet, vor sjæl skal klynge sig til det, vor tunge skal prise det, ja ordet Danmark skal gemmes i vort hjerte som en kostelig perle«.

På denne baggrund er det let at forstå, at almanakkens bagside, da befrielsens time i 1920 var inde, igen fik samme udseende, som det havde haft i 1894 og 1895. De tykke streger var borte, der stod igen Sønderjylland; kortet var igen rullet op til lige syd for Flensborg, baggrunden var igen Dybbøl Mølle. Rigtignok var mor Danmark med sværd i hånd ikke tidstypisk for den stemning, der herskede efter 1920, men det måtte man nu engang tage med. Billedet var en helhed.

Almanakkens bagside blev dog ikke stående ved denne udformning. I 1960 blev symbolerne igen skiftet ud. Det oprullede kort svarede ikke til de nye realiteter. Efter danskhedens store frembrud i Sydslesvig i efterkrigstiden var den bevæbnede mor Danmark nu slet ikke mere tidssvarende. Redaktionen af almanakken greb da tilbage til de sønderjyske piger, de kunne nu symbolisere Nord- og Sydslesvig, de var stadig anbragt foran Danevirke mellem runestenene, men tegningen var ikke så gennemarbejdet, som den der var anvendt fra 1896 til 1914. Kortet blev rullet ned, så man kunne få overblik over

HEJMDALS BOGTRYKKERI, AABENRAA

Siden 1960 benyttes denne tegning.

hele Sønderjylland, men landsdelens navn var mærkværdigvis glemmt på kortet, det kom først igen fra årgang 1967, og siden har bagsiden været, som man kan se på den almanak, hvori denne artikel er trykt. Mindet om de famøse to sorte streger var da blegnet så meget, at navnet nu står på en linie. Landkortets konturer er lidt udviskede, lærken på kortstangen er glemmt, mindet om Dybbøllærken er også blegnet, men når man formentlig snart laver en ny udformning af bagsiden bør stregerne være mere præcise, og lærken bør igen komme på plads, men motivet kan man ikke lave om på, så ville Sprogforeningens Almanak miste sin identitet.

Hvem mon der har fået den latterlige idé, at verden stadig går frem, når alle er klar over, at hver efterfølgende generation altid har været ringere end den foregående.

K. K. Steincke.

Og dette folk er vort

Fra min barndom syd for Kongeåen

Af Bonna Søndberg

Jeg blev sønderjyde, fordi min far fik bedre arbejde syd for Kongeåen. Han var skrædder i Gørding, og blev det i Rødding. Vi drog sydpå over Kongeåen kort efter, at tyskerne var gået nordpå over den danske grænse. Seks år var jeg, og i de følgende fem, der blev kaldt »forbandede«, »mørke« og »grå«, blev jeg sønderjyde.

At jeg var blevet sønderjyde kom til at stå mig særlig klart den sommerdag i 1945, da hele sjette klasse fra Rødding Borger- og Realskole stod ved rælingen om bord på en færge fra Nyborg til Korsør. Vi var på vej til København og skulle bo på fregatten »Jylland«. På færgen så jeg for første gang de danske kyster, vi havde sunget og læst så meget om, — og pludselig begyndte vores lærer, Peder Staurup at synge . . . »Jeg ser de bøgelyse øer«. Vi andre kunne jo også vores vers, så vi fulgte omgående Staurup for fuld hals, og de engelske soldater på færgen blev så begejstrede, at de kunne ha' foræret os hele den verden, de lige havde været med til at befri.

Med ét stod det mig lysende klart, hvad blandt andet denne lærer havde indpodet i mit sind om det at være dansk, om det, at være sønderjyde:

Jeg ser de slægter, som gik hen, mens hundredåret skred, som vandt på Kongedybet, som under Dybbøl led; de elsked' ungt, de drømte langt, de så kun altfor kort, men frem af dem stod folket. Og dette folk er vort.

Jeg drømte som barn, om nogen har drømt. Men det var min lykke, at jeg havde en lærer som Peder Staurup. Før jeg selv vidste det, havde han lært mig respekt for væsentlige ting i livet. Han tog sig af os med faderlig kærlighed og tugt, fik os til at føle, at nok var vi børn, men at vi betød noget i det liv, han ville bringe os kundskab om. Det var først og fremmest dansk. Jeg drømte, men blev dog vågen af og til.

✱

Det gik mig gennem marv og ben, når jeg kom til at tænke på, at fanden selv havde været i Rødding Kirke. Eller ved den. Han trådte efter sigende så hårdt i en af kampestenene, kirken var muret af, at enhver kunne forvise sig om, at han havde været der, — og hvilket nummer, han brugte i sko, for der var mærker i stenen som af en fod, — større end Holger Danskes. »Det er djævelens fod«, sagde man m/k og m/k imellem.

Men ellers havde jeg det godt i Rødding-kirkerne, — sognekirken og frimenighedskirken, hvor præsten var mild og gammel og havde hvidt skæg som Grundtvig selv. Min vej til kirken var måske nok noget speciel, men min mor spillede til baller og kom sent hjem lørdag nat. Som regel hentede min far hende. Jeg gik i biografen og drømte, jeg var Jeanette MacDonald og Deanna Durbin og alle de andre, der havde en sangfugl i brystet, — eller Greta Garbo og Bette Davis, der kunne genskabe berømte, spændende damer. Når jeg så kom hjem, smurte jeg mig syv halve med puddersukker og gik i seng med dem og en historisk roman. Det var mange timer, før mor og far kom hjem, — så derfor blev jeg morgenduelig, før dem, stod stille op for ikke at vække mor og far, — og gik i kirke. Når man er vant til morgensang og bøn i skolen de seks af ugens dage, hvorfor »så nøjes med noget borgerligt« den syvende. Jeg *kunne* ikke undvære det. Det var årsag til, at jeg blandt andet lærte Luther, Brorson og Grundtvig at kende, inden det egentlig blev mig bevidst, hvem d'herrer egentlig var. På det tidspunkt var det heller ikke gået op for mig, at Rødding var

12 år.

Danmarks første højskoleby, og at man især holdt Grundtvig i hånden. Jeg sang hans salmer uden at ane, *han* havde skrevet dem, og jeg var særlig begejstret for én, jeg siden fandt ud af, at Brorson havde skrevet, »Op al den ting, som Gud har gjort«. Det var i den, der stod:

Det mindste, han har skabt, er stort
og kan hans magt bevise.

Jeg har nu i øvrigt aldrig haft brug for beviser på, at Gud er til. Jeg sang mig ind i min Gudstro. Min kamp er at realisere min tro. Men en herre som Luther er rar at ha' ved hånden. Da jeg flyttede fra Rødning til Hygum, flyttede han med. Han hang på væggen i Hygum Kirke og skævede ned til mig. Ung og sikker i sin sag. Dengang vidste jeg ikke, at det var en præst i Hygum, Thomas Knudsen, der allerede på Luthers egen tid brød vejen for hans salmer i Danmark og var blandt de første, der oversatte dem, og at Hans Tausen, da han blev biskop i

Ribe, kaldte Thomas Knudsens søn Hans Thomissøn til rektor i Ribe for at lære disciplene at synge Luther. Jeg genså Luther i sommer, da jeg var i Hygum Kirke for at synge sønderjysk salme og sang »Vor Gud han er så fast en borg« sammen med menigheden i en stopfyldt kirke. Om formiddagen havde jeg mødt en barndomsven i kirken. Han virkede nu som kirketjener, og da jeg luftede min undren over, at det prægtige kirkerum i Hygum er så fattig på altertavle, fortalte min ven mig, at den oprindelige — efter hvad man siger — i tidernes morgen blev spillet bort af en præst *i kort*, og nu hænger i Hjerding. Så skævede jeg op til Luther — og i mig sang det:

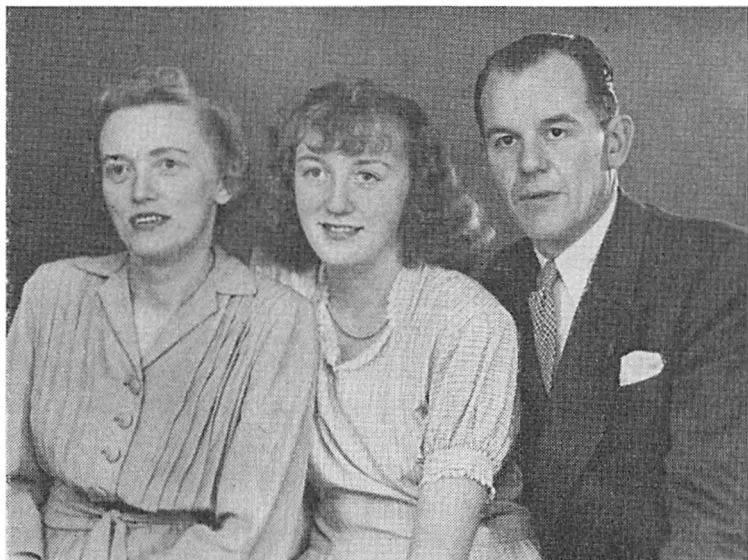
Og myldred djævla frem på jord
og os opsluge ville,
vi frygte dog ej fare stor,
de deres trusler spille.

Nu udfoldes der i øvrigt stærke kræfter i Hygum for at få altertavlen vundet tilbage. Selv om det ikke skal ske i kortspil. Man spiller jo heller ikke terning med Vorherre.

Med hensyn til det der med djævla, så lærte jeg vel ret hurtigt, at fanden havde skabt nazisterne, men at vi også kunne komme til at møde en næste i en tysk soldat. Det blev min far beordret, at han på sin systue skulle huse en uniformeret, tysk skrædder, der skulle reparere tyske uniformer på min fars bord. Althaus, hed skrædderen i naziuniformen. Ham kom vi til at holde meget af. Uniformen var ham et kors, han havde svare kvaler med at bære. Han ville giftes og søgte orlov for at komme hjem til sin elskede. Han fik også orlov, og min mor spenderede en flæskesteg af vores kødration, for at han kunne komme hjem med noget i hænderne. Vi så ham desværre aldrig mere.

Det var dengang, vi boede i Rødding. Min mor og far var livsglade unge mennesker. Der blev altid sunget og spillet

Familiebillede fra 1945. Til venstre min mor Sonja, til højre min far Jørgen Jensen. — Dyden i midten.

hos os, og vores gæstebud, gik der ry af. Genboen sagde: »Det begynder altid så stiligt ovre hos skrædderen — med sangbogen fremme, men det ender også altid med en vældig fest«. Det husker jeg tydeligt. Enten musicerede mor og far med skolelæreren og manufakturhandleren, eller også var der sammenskudsgilde med dans i timevis. Musikken gav jo sig selv. Enten spillede min mor eller også sang hele selskabet sammen, for de var jo alle medlemmer af mandssangkoret — *med damer*. Da mine forældre holdt kobberbryllup, trak far loddet i kuk-uret helt op og sagde: »Når loddet er nede, skal I gå hjem«. Men det lod nåede aldrig ned. Der var hele tiden én, der sørgede for at holde det oppe. En anden gang var vi budt ud, og pladsen blev trang, fordi mange kom til. Det hjalp noget, da far inklinerede for kakkellovnen, — og dansede den ud i entreen. Men jeg stammer altså i sandhed fra et hjem med klaver, og

omkring det klaver herskede der også ofte alvor. Ikke mindst når vi lærte os sangene, vi ikke måtte synge. Hvor min mor fik noderne fra, ved jeg ikke, men vennerne stillede med violinerne og lærte dem. En aften var lærer Jochumsen så optaget af at musicere, at han glemte sin bus til Toftlund. »Hvornår går den da«, spurgte far. »Åh, engang ved aftenstide«, svarede Jochumsen, og da var det midnat.

Så snart vi havde hørt frihedssangen fra England, gik min mor i gang med at skaffe sig tekst og noder. Vi var nogle af de første, der samlede folk om den sang, og jeg følte det, som om vi var ude i et meget farligt ærinde, når vi sad omkring klaveret og lærte den sang helt, helt piano. Jeg kan endnu blive bevæget, når jeg tænker på de stunder, og alligevel siger den sang mig intet mere. Så jeg synger stadig »Jeg ser de bøgelyse øer« og alle de andre danske sange, hvori kærligheden til mit land stikker så dybt, at hadet ikke får mæle.

I månederne før befrielsen, boede vi i to loftværelser med hver sin udgang, — og med køkkenen i den anden ende af loftet. Der var dejlig varmt deroppe. Huset hed paradoksalt nok »Deutsche Ecke«, så da vi blev befriet, anskaffede far sig en flagstang og højste Dannebrog. Det havde det hus aldrig prøvet før, men det holdt.

Som sagt har jeg løst billet til teatrets verden for 25 øre i Rødning Biograf. Man kunne sætte sig, hvor man ville på de tre første rækker, og der kunne man lide og græde og glæde sig i første parket med helte og skurke, vanheld og held, ædel dåd og dårskab. Jeg hang ved heltinderne. I dag har jeg svært ved at greje, at en heltinde hedder en helt og derfor også, at en operasangerinde hedder en operasanger.

Den aften, jeg så »Wienerblut« i Rødning Biograf, besluttede jeg mig til at blive operasangerinde. Men den film skal nu ikke ha' skylden alene. Teatret havde jo været i Rødning. Både Det kongelige og alle de turnerende selskaber, der rejste ud

til os uden samme sikkerhedsnet under sig. Da Kay Abraham-
sen blev ofret for nogle år siden, græd jeg.

Og så blev der spillet friluftsteater i højskolens have. Jeg
glemmer aldrig det øjeblik, da forstander Hans Lunds hustru
spillede Leonora Christina — i hvid kappe og med udslået hår.
Det står stadig for mig som et uudsletteligt syn. Heldigvis var
min mor og far lige så levende interesseret i teater, som jeg.
Der er sikkert heller ikke noget barn, der er blevet støttet så
usentimentalt og helhjertet, som jeg blev det, da jeg valgte at
ville leve som sanger. Min far havde en tenor, han ikke burde
ha' holdt for sig selv. Men nu blev det altså mig, der kom til at
forvalte arvesølv, — og jeg fik lov, koste, hvad det skulle
af afsavn for mine forældre.

På Rødding Hotel oplevede jeg for første gang i mit liv
opera. Det kgl. Teater opførte »Den kongelige Gæst« med
Johan Hye-Knudsen på podiet. Jeg sad lige bagved ham, og
jeg sad ikke på hænderne. I pausen vendte han sig om mod
mig og sagde: »Nå, lille ven, det her kan du nok godt lide«.
Senere skulle vi komme til at træde op i mange forestillinger
sammen på Det kgl. Teater, — jeg har blandt andet sunget
Mimi i »Boheme«, Santuzza i »Cavalleria«, Fru Ingeborg i
»Drot og Marsk« og Mikal i »Saul og David« under Johan
Hye-Knudsens taktstok, men inden han døde, fik jeg også
lejlighed til at møde ham påny i »det gamle land«, da jeg med
Sønderjyllands Symfoniorkester sang solopartiet i Brahms »Vier
ernste Gesänge« under hans ledelse. Det var i de år, hvor jeg
begyndte at vende hjem til Sønderjylland igen, — først i mange
koncerter med symfoniorkestret i Sønderborg, siden ved endnu
flere koncerter i sønderjyske kirker. Senest i sommer, hvor kon-
certerne helt var koncentreret om sønderjysk salme. I det pro-
gram er der også bibelske sange, som vi sang i skolen. Det er som
at blive barn påny at vende tilbage med salme- og sangbog som
den væsentligste bagage. Så meget er forandret, og min far har
jeg mistet. Men i sangen og salmen er også han umistelig for mig.

Vejen uden håb - eller?

Af Helmut Leckband

Sydslesvigeren Helmut Leckband fik i 1979 tildelt Sprogforeningens Litteraturpris for romanerne »Krigsfangelazarettet i Tamanskajagaden« og »Krigsfange gennem russiske lejre«. I de to bøger skildrer Leckband sin og andre krigsfangers tilværelse i Rusland under og efter 2. verdenskrig.

I litteraturpris-udvalgets indstilling hedder det bl. a.: »Bøgerne er vidnesbyrd om menneskets afhængighed af andre og dets vilje til at ville overleve. Selv under så barske og knugende forhold er der muligheder for medmenneskelighed, håb og endog livsbekræftende humor.« — De samme temaer genfindes i den følgende skitse, som Helmut Leckband har skrevet på baggrund af en rejse gennem Sibirien mange år efter krigen.

»Vi skal køre med den transsibiriske bane«. I den bemærkning gemmes der både spænding, forventning og noget tredje, der ligger langt ud over det sædvanlige. Måske er det en lille angstfor-nemmelse ved tanken om en rejse ud i det uendelige, parret med respekt for, at mennesker overhovedet har været i stand til at gennemføre et sådant kæmpeprojekt ved at bygge denne jernbanelinje tværs over jordens største kontinent.

Har man først fået anvist sin plads i kupeen, så sidder man og følger med nysgerrige blikke det skiftende landskab, der med rivende fart glider forbi.

Moskvas forstæder forsvinder i horisonten, og nu er det ikke mere de kompakte stenhuse, der præger billedet, men med visse mellemrum små landsbyer hvor blokhusene ligger spredt nærmest vilkårligt.

De ligner små fattige sanfund, og mange af husene synes at

være faldefærdige. Men det har de været i årtier, og kun den, der i en længere periode har haft mulighed for at leve inden for disse mure, ved, hvor hyggeligt det kan være at ligge på et fåreskind oppe på kakkelovnen og lytte til den buldrende ild og føle en behagelig varme smyge sig om kroppen.

At man ved samme lejlighed overtager et lille sortiment af husets lopper, hører med til hyggen. Med et fraværende blik følger man birkeriskostens rytmiske sving hen over trægulvet. Det er Babutshkaen, bedstemor i huset, der først har stænket vand på gulvet og nu er i gang med at fordele støvet ligeligt samtidig med, at hun jager et par forskræmte kakkerlakker hen i kakkelovnshjørnet. Hun nynner på en noget tungsindig vise, der har uendelig mange vers. Under hovedtørklædet skæver hun nu og da op til mandfolket på kakkelovnen. Ikke, fordi hun er forarget over, at han ligger deroppe og daser. Tværtimod — inderst inde fryder hun sig over, at han gør det. Det privilegium har mandfolket nu engang — for hende er det et tegn på, at han synes, at her er godt at være.

Der ligger i mit forsøg på at give læseren et kig ind ad vinduet i et sådant lille bondehus en ganske bestemt hensigt. Nemlig, forståelsen af — hvor hyggeligt der kan være i sådan en hytte, og hvor opmærksomme russerne kan være på, at man skal føle sig hjemme hos dem.

Udsynet fra vort tog bliver ofte afbrudt af modgående godstog af en størrelse, som man slet ikke kender dem her i Vesteuropa. Det er enorme mængder, der døgnet rundt transporteres langt ude fra Østen mod vest på det transsibiriske jernbanelegeme.

Langsomt går det op for os, hvor stor en betydning disse jernbanespor har for dette store rige.

Omsider glider bjergmassivet Ural, på tartarisk kaldt »bæltet«, mellem det europæiske Rusland og Sibirien forbi. Det synes slet ikke så stort, som vi havde forestillet os det. Derimod får vi ved at se på Asienkortet en lille fornemmelse af, hvor stort

Sibirien er. »Sibir« — som russerne kalder det. For mig er der i dette navn ligesom en undertone af frygt. Frygt for en piske-snert, som dette land i slutningen af det sidste århundrede og næsten op til vor tid har været.

Thi denne russer, der endnu i går lå og dasede på sit fåreskind, kunne — af en eller anden grund — blive dømt til 25 års tvangsarbejde og forvisning til Sibirien. Tusinder og atter tusinder er i årtiernes forløb kommet ud for denne skæbne. De blev blandt andet den transsibirske jernbanes bygmestre.

Og medens vores togstamme gungrer hen over skinnerne med op til hundrede kilometer i timen, fornemmer jeg disse dunk som stille klagesuk fra de ulykkelige mennesker, der under umenneskelige kår arbejdede til de segnede og blev begravet praktisk talt der, hvor de døde.

Vi kører igennem et nærmest trøstesløst landskab. Store sumpe og mange småsøer — næsten ingen bevoksning på nær de sumpplanter, der hist og her stritter ensomt op mod den uendelige himmel.

»Det af Gud forglemte land« kaldes dette kæmpeområde. Her måtte de deporterede friste livet i en ubarmhjertig natur. Brændende hede om sommeren — og isnende kulde om vinteren. Og den var lang.

På en større banegård standser toget. Vi forlader det for at strække benene lidt. Forundret står vi foran banegårdens hovedbygning. Den ene store gavlvæg, der peger ud mod jernbanen, er en kæmpemosaik i strålende farver. Den gengiver billedet af en flok deporterede, der med lænker om håndled og ankler bærer deres jernkugle, medens de slæber sig af sted gennem det uendelige Sibirien. Hen til en arbejdsplads, som de ikke kender, men som vil tære på deres kræfter, til livslyset slukkes — i hvert fald for langt de flestes vedkommende. Ansigtstudtrykket hos hver enkelt deporteret er så mesterligt fremstillet, at enhver beskuer står andagtsfuldt foran dette billede og fornemmer den håbløshed, der afspejles hos hver enkelt. Til min store forun-

dring var vagtsoldaternes ansigtsudtryk nøjagtig de samme. Og jo længere man betragtede dette billede — desto mere klar over samhørighedsfølelsen mellem de forviste og vagtmandskabet blev man. I grunden led begge parter jo samme skæbne.

Dette var i sandhed billedet af »vejen uden håb« — og man skal i grunden selv have oplevet en sådan situation for at kunne føle disse menneskers tanker.

Jeg har — omend under andre forhold — oplevet noget i den retning et stykke tid. Ord formår slet ikke at forme det, der foregår i et menneskes sind, der dømt på ubestemt tid vandrer en uvis fangeskæbne i møde.

Den kunstner, der formåede at skabe dette mosaikbillede, evnede netop dette enestående at få det medmenneskelige islæt med i kunstværket.

Gang på gang mødte vi på vores rejse igennem Sibirien de deporteredes spor — enten ude i det flade land eller i byerne. Mange steder så vi de blokhuse, som de selv havde bygget og levet i.

Var nogle af dem så lykkelige at overstå dommens åremål, så blev de frigivet på stedet og kunne endda få et stykke jord for atter at kunne oparbejde en eksistens.

Vi ved i dag, at en hel del af dem ikke kun opnåede at samle på rigdomme, men oven i købet lod deres forhenværende fangevogtere tage del deri.

Når jeg derfor i titlen til denne lille skitse har sat en tankestreg og skrevet — »eller« med spørgsmålstegn, så er det netop for at understrege, at der til trods for håbløshedens vej for disse mennesker fandtes noget, der kunne bære dem og deres umenneskelige skæbne på en måde, så efterslægten generationer frem kan have gavn deraf.

Der er slet ingen tvivl om, at det netop var disse, af samfundet udskudte — i langt de fleste tilfælde endda et stort udsnit af det daværende Ruslands intelligens, der koloniserede dette Sibirien på en sådan måde, at landet blev et rigt land,

hvortil tusinder af russere i dag frivilligt rejser for at virke og arbejde der.

Vi fire, der kom både landet og dets beboere på nærmere hold, har gang på gang mødt en undertone af stolthed i deres beretninger om, hvad der er blevet skabt, og hvilke opgaver de endnu ville løse.

En anden, ikke uvæsentlig ting, var også deres særpræg. De ville så gerne give os gaver. Slet ikke store og værdifulde ting, men bare en lille opmærksomhed, som skulle glæde os. Og det skete altid på en så naturlig måde, at vi virkelig blev glade og ganske selvfølgelig prøvede på at gøre gengæld.

Jeg har, efter at vi er kommet hjem, tit spekuleret over, om ikke netop dette træk kunne være en overlevering fra de forvistes tid. Ingen af dem har kunnet klare sig alene under de frygtelige vilkår, og for mig er der ingen tvivl om, at det har medført, at man lærte at dele med hinanden — selv en lille brødskorpe. Mon ikke det kan være gået i arv — for det var jo *deres* efterkommere, vi kom i berøring med.

Det er vel også denne medmenneskelighed, som vi gang på gang oplevede — dette, at de tog del i hinandens kår — og prøvede på, i fællesskab at løse problemerne.

Når jeg føler mig så sikker i denne formodning, så er det, fordi jeg, i næsten fem års russisk krigsfangenskab, oplevede noget af det samme. Man *kan* simpelthen ikke overleve, hvis ikke man er fælles om at bære byrderne og deler med andre.

Sibirien eller det russiske »Sibir« — sådan som vi har set og oplevet landet og dets folk — har ikke mere en undertone af frygt i mit sind — tværtimod. Jeg længes efter at se det igen.

Det er måske det bedste eftermæle, man kan give de hundredetusinder af forviste, der måtte vandre denne vej uden håb, at der ud fra deres lidelser og afsavn fødtes noget, der ikke kun har en materiel værdi, men i langt højere grad en ideel medmenneskelighed.

Vi ved alle, at der verden over daglig hænder det forfærde-

lige, at mennesker — uforskyldt — bliver udsat for lidelser. Som oftest må vi erkende, at vore muligheder for at kunne hjælpe er meget begrænsede. Det bør dog ikke afholde os fra at prøve på at forstå, at selv den mindste håndsrækning kan give dem, der må vandre de knudrede veje, det håb, som ingen — hverken de eller vi — kan være foruden.

Ingenting er så farligt som at være alt for moderne. Man er udsat for at blive gammeldags lige med et.

Oscar Wilde.

Gammel Lotte

Gammel Lotte og Jens Pede
di haj kænd hveranne læng,
for han så hind kom te verden
den gång han vå lille dreng.

No vå Lotte bløvven gammel,
ku' it me'e rend i trav,
men ino gik hun og husbond
sinne ved en klods te plov.

Lottes røk vå jen gång dejle.
Han haj sidt å den som dreng.
Hun haj brågt hans dy'e te mærken
og slæft hø hjem fra e eng.

Den gång Lotte hun bløv mo'e
te et lille velskaft føl,
ku' det ses te hun vå løkle,
nær det mått rend med te møl.

Hæj hun slæft fra morn te avden,
lå der brød i husbonds fik,
og han tøv bestemt hun takket
med et lille bitte nik.

Gammel Lotte og Jens Pede
tov et no it me'e så nøv.
Hun haj slidt for ham og Maren,
og no vå hun blind og døv.

Det ku' ske te hun mått hvil sæ,
nær hun no sku' træk e plov,
men Jens Pede vå tålmodig,
så han nød en skrå ilav.

Den dav Lotte hun bløv lighend,
glemt Jens Pede helt sin skrå.
It et minnesk så di tåer,
der faldt ne'e å Lottes lår.

E Skoelmesterkuen.

Luftskibene i Tønder

Af Christian Andresen

Kort tid efter den første verdenskrigs begyndelse kom der soldater til Tønder. Det var solide infanterister. Hvorfor vor lille by skulle have dem, ved jeg ikke, for vi lå jo ikke sådan lige i krigens centrum.

En skønne dag var der fyldt på det lille torv igen, men denne gang med grå soldater med fuld oppakning. De skulle indkvarteres hos byens borgere.

Drengene var der igen, jeg også. Så nær opråberen som muligt. Det var bare med at være klar over, hvad der skete. Og da der så blev råbt Østergade 47, røg det ud af mig: »Her!« — Opråberen kiggede lidt på mig. Lidt efter kom der to kraftige, godmodigt udseende soldater og spurgte mig, om de skulle følge med mig. Det bekræftede jeg, en lille smule slukøret, for allerede da kom jeg i tanker om, hvad min far og mor ville sige til dette. De havde ingen anelse om, at vi skulle have soldater i huset. Men en ordre skulle efterkommes.

Vi kom hjem, og jeg pegede på indgangsdøren fra gaden. De to store soldater gik indenfor. Fordøren ringede altid, når den blev åbnet, så mor kom frem, så lidt forundret på de to fremmede mænd og på mig. Deres uniform lod hende ane, hvad der forestod, så hun spurgte soldaterne, om de skulle indkvarteres, hvortil de svarede ja.

De var meget høflige, nærmest noget generte. De var jo klar over, at det måtte give forstyrrelse i et privat hjem med en

sådan indkvartering. De undskyldte sig da også, selv om det i og for sig var overflødigt, for mor kunne jo ikke nægte dem plads. Min mor viste dem et værelse ovenpå, som de kunne bo i. Byen havde ingen kaserne til militære formål. I mit hjem var der allerede i forvejen kommet en marineofficer, der boede i et værelse til venstre for hovedindgangen.

Gennem længere tid havde der været et større arbejde i gang ca. 3 kilometer nord for Tønder. Der skulle anlægges en luftskibshavn af større dimensioner. Det øgede spændingen blandt os.

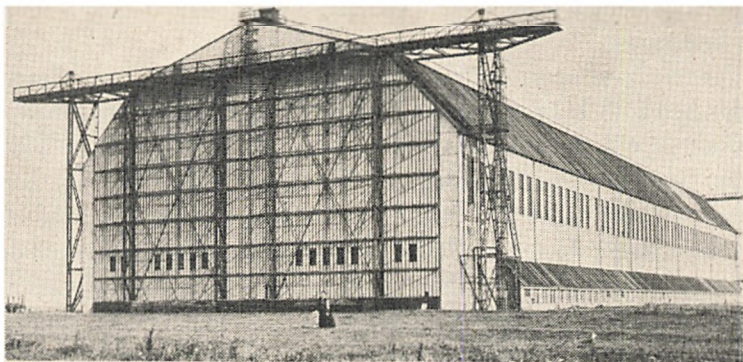
Da man havde påbegyndt den første hal, viste det sig, at man ikke havde noget så nødvendigt som drikkevand. Der var bygget mandskabsbarakker til de første afdelinger marinesoldater, der skulle betjene de senere der stationerede luftskibe. Men man havde intet drikkeligt vand kunnet finde nogen steder derude.

Og her kom Nicos og min, syntes vi da, store chance.

Nicos far, der havde et gæstgiveri, havde også lidt landbrug: et par køer og så en dejlig, lille, brun hest, som vi kaldte Kossakken. Hvordan Nicos far fik ordren eller bestillingen, aner jeg ikke den dag i dag. En kendsgerning var det, at han skulle levere drikkevand ud på flyvepladsen.

Det foregik med en arbejdsvogn, hvorpå en aflang trætønde, fyldt med rent drikkevand var anbragt. Og så fik Nico den bestilling at køre ud med vand. Jeg var selvfølgelig medhjælper. Det var klart.

Så vidt jeg husker, var den ene af hallerne på tagets højeste sted 35 meter over jorden. Tagene var runde, det vil sige, at hallerne dannede halvcirkler. Og der skete det under arbejdet, at to malere faldt ned helt oppefra og dræbtes, den ene på stedet, den anden kort efter ankomsten til sygehuset. Den sidste var en god bekendt af far og mor. Det gjorde indtryk på mig, navnlig da jeg første gang stod foran de mægtige porte, der fandtes i begge ender af hallerne.

Den ene af de tre luftskibshaller ved Tønder.

Rundt om hele den store flyveplads var der pigtrådsindhegninger, som ikke var lette at komme over. Når vi så i vor fantasi, for det var det vel, troede, at indhegningen om natten var fyldt med elektrisk strøm, var det i hvert fald klart, at ingen kunne komme ind på pladsen.

Ud mod vejen nordpå var der en bred indkørsel. Inden for den stod der en skildvagt dag og nat. Og der gik patruljer rundt langs indhegningen hver nat.

Nico og jeg var udstyret med en skriftlig tilladelse (med navn på Nicos far) til at passere med vores vandtønde. Og det varede ikke længe, før vi var kendt af de forskellige vagtposter.

Første gang, vi skulle igennem, måtte vi gøre holdt, så vagten kunne se vor tilladelse til at komme ind på pladsen.

Efterhånden, som alting i lyn tempo blev færdigbygget derude, oplevede vi mange spændende ting.

Vi fik også fordel af, at vor indkvarterede marineofficer kendte os. Han tog os med på »sight-seeing« engang imellem. At det var tyskere i krig med andre europæiske stater, tænkte vi ikke meget på. På den tid læste enhver dreng krigsbøger med interesse. Alt, hvad der har med spændende oplevelser at gøre,

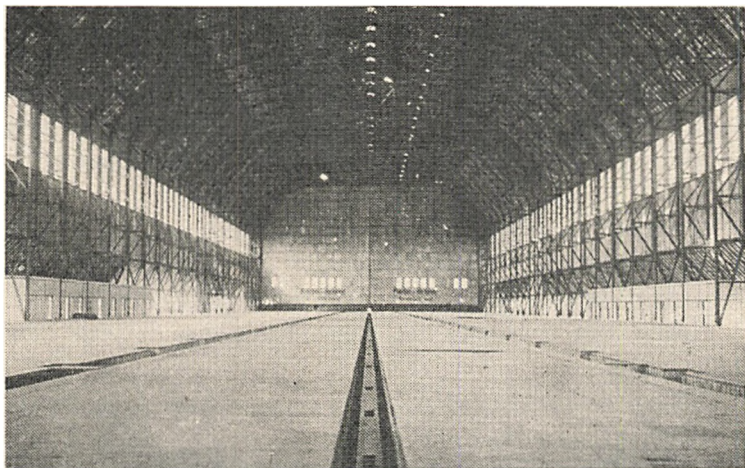
gør indtryk på drenge, også den dag i dag. Bare vi ikke selv er i farezonen.

Vores marineofficer fik kommandoen over en zeppeliner, der hed L 7. Han var kaptajn, mener jeg. Han var en særdeles flink og elskværdig mand over for far og mor, der viste ham den imødekommenhed, der var uundgåelig i de tider. Da han en dag kom ind i vor stue, spurgte han, om det var muligt, at han kunne få lov at få sin kone og to små drenge herop; de boede i Hamborg, hvor han før sin indkaldelse var politikommissær. Han kunne så udvirke, at vi blev fri for anden indkvartering. Og det blev sådan: de to soldater, vi havde, blev flyttet, og fru en med to små drenge på to og tre år kom. Fruen var en absolut flink og meget omgængelig dame. Vi havde overhovedet ingen kvaler med familien. Den holdt sig fuldstændig for sig selv, udover at mine brødre og jeg tit legede med de små drenge. Ganske vist ville jeg helst, at mine kammerater ikke så, at jeg legede med små drenge.

En dag, da vi skulle ud på flyvepladsen med vand, så vi L 7, der øjensynligt kom fra en tur og nu skulle til at lande. Vi skyndte os at køre for at komme indenfor og se landingen på nærmere hold. Kosakken var efterhånden blevet vant til turen ud på pladsen, så den næsten selv bestemte farten. Den viftede lidt med ørerne, som om den ville sige: »Hvad haster det sådan for?«

Uden for hallerne var der anlagt et skinnesystem som et jernbanespor, og vi blev da klar over, at luftskibet skulle ned sådan, at de hjul, der åbenbart var anbragt under det, skulle løbe ad disse skinner ind i hallen.

Langs med skinnerne stod der opstillet en afdeling marine-soldater. Hvad de skulle, vidste vi ikke, men det gik hurtigt op for os, da skibet nærmede sig jorden. Fra skibet kom der langsomt en hel masse tykke tove ned, og da disse var så langt nede, at man kunne nå dem, lød der en hurtig kommando,

De to mindste haller var hver 184 m lange, 34 m brede og 28 m høje. — Den største hal var 240 m lang, 60 m bred og 35 m høj, og den kunne rumme to luftskibe ved siden af hinanden.

afdelingen spredtes hurtigt, og hver soldat greb fat i et af tovene.

Vi holdt stille i behørig afstand på vejen og så på, hvordan marinesoldaterne i hurtigt trav bevægede sig op mod hallen og altså slæbte skibet, hvis motorer stadig gik, hen mod hallen og ind i denne. Det, som vi inde fra byen havde set som en meget langsom bevægelse, viste sig på nært hold at gå meget hurtigt. Og det gik stadig hurtigt. For nu hentede en anden afdeling sandsække, som blev bundet til hvert tov. Det var for at holde skibet, om jeg så må sige, flydende eller hængende inde i hallen. Vi var kørt op til mandskabsbygningerne, hvor vi lod Kosakken stå, og løb så om for at kigge ind i hallen.

»Tak skal du have«, sagde Nico, »sikken et mægtigt skib«.

»Ja«, sagde jeg, »den har nok vovet sig lidt for langt ned derovre, for den ser noget hullet ud«.

Vi havde ikke meget forstand på luftskibe, men vi mente at vide, at hele det store skrog bestod af et ret detaljeret skelet,

som bestod af meget små rum, små luftenheder, som inden for hele den ydre beklædning indeholdt en luftart, der kunne holde skibet oppe. Det gjorde altså ikke noget, fordi der blev huller enkelte steder. Det syntes vi da også var naturligt nok, for ellers var det jo håbløst at gå til vejrs med et sådant apparat.

Vi drenge var uden at tænke over det, kommet ind i hallen, og pludselig hørte vi en stemme råbe: »Hvad i al verden er I for et par karle? Kan I se at komme ud og det i en fart!«

Vi blev helt overrumplede, men sansede dog at sætte i løb ud af hallen.

»Sikken en stodder. Han kunne da godt have ladet os stå. Vi gjorde jo ingenting«, sagde Nico.

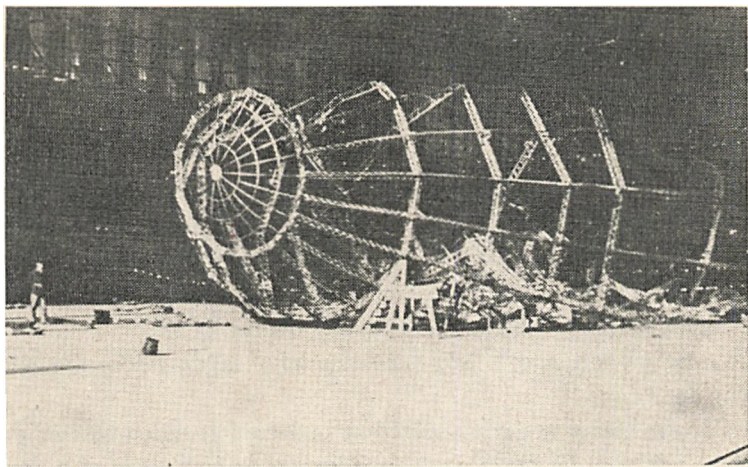
Vi gik tilbage til vort køretøj. Kosakken stod, hvor vi havde forladt den. Den tog alting med en knusende ro. Vi kørte hen til køkkenregionerne, hvor vi ved hjælp af en ledning kunne lade vandet løbe fra tøndene ind gennem væggen og ned i en indendørs beholder. Det var noget, vi gjorde næsten automatisk. Der var altid en soldat i køkkenet, der vinkede til os, at vi kunne tømme vor tønde.

Af og til var vi inde i køkkenet, hvor vi fik et eller andet spiseligt, foruden at køkkenpersonalet godt ville lave lidt grin med os. Men det var i al godmodighed. Det var til en afveksling helt sjovt at spise »soldatermad«.

I den følgende tid kom der flere luftskibe. Der var bygget en hal mere, og en tredje og større var under opførelse. Først kom L 19 og siden L 18. Den sidste var mægtig smart, syntes vi, den var mere moderne i formen. L 7 så noget slidt ud ved siden af, men den var nu engang blevet vores yndling. Den havde klaret mange ture.

L 19 var snart færdig. Den gik ned på Vesterhavet efter en engelsk beskydning. Mandskabet blev taget op af et engelsk vagtskib, efter hvad der blev fortalt.

Med L 18 gik det helt anderledes sørgeligt. Den brændte

Efter det engelske luftangreb den 19. juli 1918.

hjemme i hallen. Det gik efter sigende sådan til: Skibet havde været på togt, var kommet hjem, men var blevet forfulgt af fremmede flyvere. På en eller anden måde var der et par bomber, der eksploderede i hallen. Der gik øjeblikkelig brand i hele skibet, og snart stod tyk, sort røg op mod himlen. De fleste af besætningens medlemmer omkom ved eksplosionen, som vistnok var forårsaget af et engelsk angreb.

Nico, Villy og jeg var rendt op på taget af en ejendom, der havde fladt tag. Her oppe fra kunne vi rigtig se, hvordan det røg derude. Det »kvolmede«, som vi sagde på vores hjemmedialekt. Aldrig har jeg set så mægtige røgmasser, der ligesom boltrede sig rundt i luften, for derefter at gå til vejrs for at give plads til nye røgmasser. Nu var det bare med at handle hurtigt. Jeg sagde til Nico: »Ved du hvad? Nu skal vi have Kosakken spændt for og så af sted ud til hallen. Tja, vi kan desværre kun tage dig med ud til indkørslen, Villy.« Det gik Villy gladeligt med til, han kom da altid noget nærmere brandstedet.

Og snart kørte vi i susende fart ud ad landevejen. Der var ingen vand i tøndene, men hvem tænkte på det. Vi sagtnede farten, da vi nærmede os indkørslen — vagten måtte ikke så gerne opdage, at vi ingen vand havde med. Villy sprang af, og vi kørte gennem porten, hilste som sædvanligt og kørte uantastet op mod køkkenbarakkerne, som lå lige modsat den hal, der var brand i. Ingen tog sig af os. Alle havde travlt med slukningsarbejdet. Vi kørte vognen om ved siden af en barak, lod Kosakken stå og stillede os i skjul ved en af mandskabsbygningerne. Og jeg skal love for, vi fik røg at se.

»Det er spilleme L 18, der brænder«, sagde Nico. Og det var det.

Vi var blevet noget tavse ved at se dette i grunden betagende skue, selv om det for de indebrændte var tragisk; men vi vidste ikke, hvor slemt det hele var.

Så var altså L 18 også færdig. Den havde kun været på langtur en eneste gang. Nu lå kun ruindynger tilbage derinde i den store hal. Et billede på krigens grusomhed. Jeg tror nok, der rørte sig noget i os om, at krig er ulykke, for vi gik derfra i tavshed, fandt vor rare, gode hest stående tålmodig og vente på os, som den plejede, når vi var lidt ude på egen hånd. Det hele var gået meget hurtigt. Jo, det er nemmere at ødelægge noget end at bygge noget op.

Der var efterhånden også bygget en flyvemaskinehangar. Vi så ofte flyvere holde luftøvelser ude over det store terræn omkring hallerne. Flot så det ud, når maskinerne udførte de mange forskellige halsbrækkende øvelser. Dygtige måtte de være, de flyvere, og vi så da også med beundring på disse luftakrobater. I fantasien fløj vi med engang imellem. Vi vejede ikke altid sådan for eller imod. Vi var drenge fra ret forskellige hjem. Hos os snakkede vi kun dansk derhjemme, hos Villy snakkede de mest tysk og hos Nico begge dele.

Der kom flyvere fra England. Vest for byen blev de mødt af tyske jagere, og vi kunne høre maskingeværer knitre. Vi

myldrede ud ad Vestergade for at se nærmere på skuespillet. Op og ned, over og under hinanden. Jeg havde læst i en bog, at det gjaldt om at komme oven over fjenden. Og det så også sådan ud den dag, hvor de kredsede rundt i store buer, alt mens det knitrede og bragede i luften. Vi lå i en grøft lige vest for skinnerne, der fra hovedbanegården gik til Tønder Nord.

Og så skete det. En af maskinerne bevægede sig nedefter, åbenbart ramt. Ja, den ramte jorden, slog en koldbøtte, og der gik ild i den.

»Så røg den englænder«, sagde Villy. »Hvad mener du med det?« spurgte jeg, »en englænder er vel lige så god som en tysker, ikke!« Joh, det var den vel nok, men så blev vi opslugt af dét, vi så: en brændende maskine på jorden og velsagtens en flyver eller to dræbt. Vi var kun halvstore drenge. Vi lærte mere om alvor sidenhen.

Vi gik ind gennem Vestergade, da vi pludselig hørte de kendte toner fra en tysk marinebil: da-di-da-dom. Vi så hurtigt, at det var resterne af den nedstyrtede maskine, der var læsset på vognen.

»Vi må med!« råbte Nico, og i en fart var vi sprunget på og sad på resterne af jernskelettet. Vi kørte op gennem byen, over torvet og ned ad Østergade.

»Kan I så se at komme af, I lømler, ellers skal jeg . . .!« Ja, hvad skulle han egentlig? Det var vores kære, gamle betjent. Vi slog bare hilsende ud med hånden og kørte grinende videre. Betjenten kunne ikke få fat i os alligevel. Vi sprang af nede ved et sving i gaden, hvor farten sagtnedes.

En anden dag er vi igen ude i lufthavnen med vand, og vi bestemmer os til at foretage en lille udflugt på egen hånd. Det kan da ikke gå værre, end at vi bliver jaget væk fra hallerne. Nico skulle imidlertid først passe vandaftømningen ved køkkenet, så jeg går i forvejen. Jeg kommer om til den første hal — det er den, L 7 ligger i. Jeg ser, at man er ved at lukke de store portfløje. De står næsten altid åbne om dagen.

Jeg må hen og se på, hvordan lukningen foregår, for det kan umuligt gøres ved almindelig håndkraft. Og ganske rigtig! Der står en mand bag på den ene af fløjene og drejer på et håndsving. Da jeg så ham, tænkte jeg, at jeg måtte kunne stå bag på den anden fløj. Der var forneden en bred kant, og der stillede jeg mig og kørte med. Men jeg glemte at tage mig i agt for at blive spærret inde. Da marinesoldaten kom frem på cementgulvet, så han straks mig, der noget ængsteligt var parat med en undskyldning.

»Hvordan i al verden er du kommet herind, dreng?«

Jo, jeg havde kørt med på den anden portfløj, da han drejede håndsvinget.

»Ha, din gavtyv. Er du en af de to drenge, der kommer med vand?«

»Ja, det er jeg. Må jeg godt hente min kammerat? For han vil også gerne se hallen indeni.«

»Jo, lad gå med det.«

Nico fik jeg hurtigt fat i, og så kan det nok være, vi fik noget at se. Jeg kunne ikke dy mig for at fortælle, at kommandanten for L 7 boede hos os. Det gjorde så meget indtryk på soldaten, at han mente, han kunne lade os kigge ind i luftskibet. Sikken en masse plads der var med hele værelser, køkken og WC. Vi sagde mange tak for »rundvisningen« og gik om til vort køretøj, hvor den trofaste Kosak stod og ventede. Nico gik og grinede lidt smøret.

»Hvad griner du ad?« spurgte jeg.

»Jo, jeg kunne ikke lade være med at tænke på det her WC. Når de laver noget, må det vel gå lige ud i luften?« Ja, det var ingen af os klog på.

Og så luntede Kosakken i ro og mag af sted hjemefter.

Kommunale forhold i Nordslesvig i 70'erne

Af borgmester Gunnar Juul, Rødding

Kommunalreformen er nu næsten 10 år gammel. De fire »gamle« sønderjyske amter — Haderslev, Åbenrå/Sønderborg og Tønder — blev i 1970 sammenlagt til ét amt: Sønderjyllands amt — af areal 392.931 ha med 248.984 indbyggere og inddelt i 23 primærkommuner.

1970'erne har således kommunalt set været en geografisk inddelings- og opbygningstid, hvor store reformer er blevet gennemført, f. eks. indførelse af kildeskat samt to så gennemgribende love som bistandsloven og miljøloven.

Endvidere har der i denne periode været arbejdet intenst med opgave- og byrdefordelingen mellem amt og kommune, vel mest med henblik på decentralisering og udbygning af amtskommunal og primærkommunal selvstyre.

Dette arbejde er ikke fuldt ud tilendebragt. Således foregår der i øjeblikket et vældigt forberedende arbejde vedrørende »særforsorgens udlægning«. Loven træder i kraft den 1. januar 1980, og mange instanser er involveret i arbejdet både fra undervisnings- og socialsektoren m.v. i stat, amt og kommune. De mange gode intentioner, der er nedlagt i loven, bl. a. om klienternes integrering i det hjemlige miljø, skulle nødigt forsvinde undervejs.

Det er klart, også i denne sag, at vi efterhånden lever i et papirvælde og på en måde i et embedsmandsvælde. Man spørger

ofte sig selv, om politikerne, der vedtager lovene, egentlig altid kan finde lovens ånd i de cirkulærer, som lovene afføder, og om man i tilstrækkelig grad har været klar over lovens konsekvenser ved vedtagelsen.

Det er en meget farlig udvikling, der her er i gang, og hvis ikke politikerne er stærke nok, vil embedsmænd, hovedsagelig på statsplan, men til dels også på amtsplan — overtage magten, og vi drukner i papir — i en sådan mængde, at de folkevalgte på forhånd opgiver at gennemlæse og vurdere materialet.

Hvorledes vil så 1980'erne forme sig?

Meget tyder på, at dette tiår, hvad reformer angår, bliver en mere »stille« periode.

Vi gennemfører i øjeblikket en ret omfattende planlægning på alle områder. Der skal udarbejdes udbygningsplaner for skolevæsenet, biblioteksvæsenet, socialvæsenet med institutioner af enhver art, trafikplan, vandforsyningsplan, spildevands- og affaldsplan, varmeplan m. v.

Den mest omfattende planlægningsreform er selvsagt loven om: Lands- og regionplanlægning, hvorefter der er pålagt amtsrådene at udarbejde en regionplan for amtets geografiske område, der skal indeholde retningslinier for fordeling af den fremtidige byvækst, placeringen af overordnede centre og offentlige institutioner, fordelingen af fritidsområder m. v.

I lovens formålsparagraf er foreskrevet, at denne planlægning, der skal koordinere udviklingen i amtskommunerne og kommunerne på de områder, hvor dispositionerne har national og regional betydning, bør ske på en sådan måde, at landets areal- og naturressourcer udnyttes ud fra en samfundsmæssig helhedsvurdering og således, at man fremmer en ligelig udvikling i landet, samt at forurening og miljøgener forebygges, alt inden for rammerne af den økonomiske samfundsplanlægning.

Selve proceduren vedrørende regionplanens udarbejdelse er fastlagt på en sådan måde, at befolkningen i videst muligt omfang kan inddrages i udformningen, idet amter og kommuner

er pålagt at forestå en oplysningsvirksomhed om de foreløbige forslag og alternative skitser for at fremme en offentlig debat om regionplanens mål og midler, således at planerne kan være et udtryk for de folkevalgte råds og befolkningens ønsker for udviklingen i regionen.

Når regionplanen er vedtaget af amtsrådet, sendes den til endelig godkendelse hos miljøministeren, hvilket først forventes efter 1981.

Det er altså en meget lang procedure, når man betænker, at loven blev vedtaget af folkettinget i juni 1973, og arbejdet i amtsråd og kommuner er påbegyndt i 1974/75.

Den godkendte regionplan danner herefter den overordnede ramme om de *kommuneplaner*, som kommunalbestyrelserne er pålagt at udarbejde efter stort set samme retningslinier med en offentlig debat og en fordomsfri høring af borgerne, således at man kan få mest mulig indflydelse på udviklingen i kommunen.

Kommuneplanerne, der skal fastlægge hovedstrukturen for hele kommunen: bystruktur, bolig- og erhvervsområde, institutionsplacering m. v. er rammen om sidste plansæt, nemlig *lokalplanerne*, der skal udarbejdes, når der skal gennemføres større udstykninger eller anlægsarbejder m. v. Lokalplanerne afløser i realiteten de tidligere byplanvedtægter og indeholder de mere detaljerede krav til byggeri og anlæg inden for området.

Ved regionplanens udarbejdelse er der bl. a. pålagt amtsrådene to væsentlige opgaver nemlig:

1. at planen skal medvirke til at fremme en ligelig udvikling inden for amtets område,
2. at fortolke zoneloven således, at der ikke opstår de store forskelle mellem de enkelte amter.

Selv om Sønderjyllands amt ikke er stort i udstrækning, er det nok et af de amter i landet, der har den mest skæve befolknings- og erhvervsudvikling.

Den østlige og navnlig sydøstlige del af amtet, hvor også den bedste landbrugsjord findes, vil, alle forhold lige, stadig have den største befolkningstilvækst. Måske vil denne tilvækst nok påvirkes af motorvejen og flyttes nærmere denne såkaldte trafikkorridor.

Det er svært at ændre denne naturlige udvikling. Det er der nok heller ingen, der har ønske om.

Ingen områder kan tåle stagnation og langt mindre tilbagegang, men en lidt afdæmpet vækst til fordel for Midt- og Vest-sønderjylland ville nok tjene alle bedst.

Nu ligger der som bekendt ingen, eller kun få, styringsmidler for myndighederne for at få regionplanernes intentioner om ligelig udvikling i landet opfyldt i praksis.

Ud over egnsudviklingslovens støttemuligheder, der er tillagt visse »svage« områder, er det næsten kun ved arealudlæg til erhvervs- og boligbebyggelse, man kan *hindre*, at »noget sker«. Derfor er det også disse arealudlæg og antal boliger tildelt de enkelte kommuner, der har været det springende punkt i forhandlingerne mellem amtsrådet og kommunerne i regionplan-proceduren.

Det er da også min opfattelse, at der ikke sker den store revolution i Sønderjyllands amt efter regionplanens godkendelse. Vi vil nok lande på den bløde mellemløsning, med en stort set uændret fremskrivning af de nuværende forhold.

Derfor er det også tvingende nødvendigt, at amtsrådet føler et stort ansvar for udviklingen i Midt-, Nord- og Vestsønderjylland.

Dette ansvar bliver ikke mindre af, at det store flertal af amtsrådets medlemmer er bosat i den østlige del af amtet.

Ud over f. eks. at placere amtsinstitutioner, der ikke nødvendigvis var afhængig af den bosiddende befolkning (altså befolkningstætheden) i de »svagere« egne, så kunne man også administrere zoneloven mere lempelig i disse områder.

Den betydelig større afstand mellem landsbyerne i disse egne

gør, at loven ikke bør administreres ens i øst og vest, og man bør i højere grad, end det er tilfældet nu, have lov til at bygge også i de mindre lokalbyer, og det gælder både boliger og mindre håndværksvirksomheder.

Ved at udfylde hullerne i de bestående bebyggelsesområder kan man samtidig være med til at spare god dyrkningsværdig landbrugsjord.

Amtsrådet bør også forpligte sig til at administrere zone-loven ligeså lempeligt som naboamterne.

Som grænsekommune til to naboamter kan det være lidt irriterende at se den store udvandring fra Sønderjyllands amt, særlig fra vores område, forstærket yderligere på grund af en til tider usmidig og restriktiv administration.

Det sidste plansæt, jeg ønsker at omtale, er loven om *varmeplanlægning*.

Lovens formål er at fremme den mest samfundsøkonomiske anvendelse af energi til opvarmning og forsyning med varmt vand samt at formindske energiforsyningens afhængighed af olie. Loven er først og fremmest blevet aktuel efter folketingets beslutning om, at naturgassen, der udvindes i forbindelse med olieboringerne i den danske del af Nordsøen, skal ilandføres og anvendes i den danske energiforsyning, primært til boligopvarmning.

Forud for denne beslutning gik en lang diskussion om det økonomisk forsvarlige i denne disposition, og fra visse sider foreslog man, at gassen skulle sælges til Tyskland i stedet for. Afstanden til den tyske ledning var forholdsvis kort, derfor en forholdsvis beskedne udgift. Der er vist aldrig rigtig blevet orienteret om, at denne tyske ledning allerede var fuldt udnyttet, således at der ikke var kapacitet til at aftage den danske gas, uden at der blev nedlagt en ny rørledning til Tyskland. Det var selvfølgelig ikke afgørende for beslutningen om ilandføring af gassen i Danmark, men set ud fra en total

vurdering af det samfundsøkonomiske aspekt, måtte det være mere hensigtsmæssigt med den beslutning, der blev foretaget.

Med hensyn til økonomien og dermed forrentningen af de store investeringer i anlæg og rørledninger, så har de tidligere beregninger vist en forrentning på 7-8%, beregnet på, at gasforekomsterne i de danske felter i Nordsøen kan dække 20% af Danmarks totale energiforbrug i 20 år. Senere er der yderligere fundet nye gasforekomster, og de stærkt stigende oliepriser bevirker også, at forrentningen bliver bedre, idet gasprisen kun delvis er knyttet til olieprisen. Samtidig har Danmark truffet aftale med Ruhrgas A.G. Essen om levering af naturgas i tidsrummet 1982-1985. Danmark overtager gassen ved den dansk-tyske grænse, efter planen fra 1. oktober 1982, medens gassen fra Nordsøen først er klar til levering i 1985.

Denne aftale er en fornuftig og nødvendig disposition. Dels får vi en mere langsom start og mulighed for at drage erfaringer på området, før der kommer fuld tryk på leverancerne fra Nordsøen i 1985, som vi har pligt til at aftage fuldt ud. Endvidere har det en meget stor og absolut nødvendig betydning at blive tilsluttet det tyske og mellemeuropæiske naturgasnet ikke mindst af hensyn til forsyningsikkerheden fremover.

Denne dansk-tyske gasaftale bevirker, at vi bliver pionerer som naturgasforbrugere i Sønderjylland. De foreløbige beregninger viser, at de områder i amtet, der først skal aftage gas (altså 1. oktober 1982), er Sønderborg-området, Tønder og Vojens-Haderslev, hvorimod Åbenrå hovedsagelig forsynes med kraftvarme fra Enstedværket.

Der skal derfor ret hurtigt en varmeplanlægning i gang, et arbejde, der skal foregå i samarbejde mellem kommunalbestyrelser og amtsråd.

Planen skal bl. a. indeholde retningslinier for hvilke varme-forsyningsmetoder, der fremtidigt skal prioriteres i de enkelte områder.

Der vil nok blive en form for mild tvang fremover. Ligesom

vi i øjeblikket pålægger visse områder fjernvarmepligt, kan der også blive tale om at pålægge pligt til opvarmning med naturgas. Gassen skal jo aftages efterhånden som den udvindes og efter de kontraktmæssige forpligtelser, og endvidere må forbruget ske i de områder, hvor investeringerne i forhold til aftaget kan blive billigst.

Ja, det er i høj grad en »planlægningsperiode«, vi gennemlever. En planlægning, der er tvingende nødvendig for at undgå fejlpositioner og unødigt spild af ressourcer. Endvidere er det positivt, at befolkningen i den grad, som tilfældet er, inddrages i planlægningen.

Det mindre positive ved den omfattende planlægning er, at udviklingen løber så hurtigt, at det er svært at vurdere konsekvenserne, blot få år frem. Derfor skal planerne også løbende justeres med forskelligt interval inden for de enkelte områder, en justering, der kan være omstændelig at gennemføre og få godkendt.

Et andet uheldigt forhold er, hvis der stadig fra folketinget gennemføres nye love eller restriktioner, der fuldstændig kuldaster kommunernes planer om udbygning, endda af institutioner, som samme folketing har påbudt kommunerne at etablere.

Endvidere må det nødtigt gå sådan, at planlægningen, og det gælder ikke mindst regionplanen, bliver så detaljeret, at det tager den sidste rest af selvstændighed fra kommunerne med hensyn til at tilrettelægge udviklingen.

Derfor er det et positivt træk, at Sønderjyllands amtsråd går i store sko på dette område og overlader detaljerne til kommunerne. Måtte der så blot være overensstemmelse mellem amtsrådets stilling og den måde, man administrerer på. Kommunerne skal nok være sit ansvar bevidst, vær vis på det.

Rødning, august 1979.

Mormors have

Af Eske K. Mathiesen

Med klip af Ase Rørdam og Eske K. Mathiesen

Maleren Jes Jessen — Eckersbergs første lærer — udsmykkede i 1790 vestpulpituret i Varnæs kirke med en række frodige blomsterbuketter. Jessen har digtet lidt til med sin pensel. Buketterne er mere fantasier over end helt naturtro gengivelser af lilje og solsikke, ridderspore og tulipan i en sønderjysk have. Det er sin kærlighedserklæring til prydhavens blomster, han har bragt ind i kirken.

Disse blomster og deres tider bliver ved at følge dén, som har kendt dem fra lille. De er duftende legetøj, man aldrig vokser fra. Påsken blæses ind af den gule trompet med den krøllede kant. Maj måned fejres under æbletræers blide sne. I juni lugter hylden sødligtram og hidsig ind over hegnet ude fra markerne, mens gøgen tæller leveår i det uendelige . . . Hvis man ikke vidste bedre, skulle man tro, at Paradisets have lå på Sundeved. Slinger er der også: Fede, gulnakkede snoge.

Det er en lykke for et barn at vokse op i en stor have. Mage til legeplads findes næppe: Træer at klatre i, plæner at spille bold på, hasselbuske hvorunder man kan dække op med dukkestel og få besøg af skarnbasser og tunge gule bier. Og alt det spiselige: Æbler, blommer, mirabeller, ærter, gulerødder, jordbær, nødder, stikkelsbær, hindbær . . .

Haven er på en måde den store skov, markerne, engene og de

snoede veje mellem levende hegn bragt ned på en mindre, en overskuelig form: *Essensen af det sundevedske landskab*. Dog. Den vilde flora må stort set standse ved lågen. Mælkebøtten kommer kun ind, hvis den er bundet i en krans af saftige ringe om en brun hals. — I haven råder en sirlig, en buxbomduftende og mild ånd. Selv om fantasien kan udfolde sig særdeles dramatisk, når man er lille og helt alene i verden under en solbærbusks mørkegrønne og dæmoniske skygge.

I en sådan sønderjysk have, ikke langt fra Varnæs kirke og Jessens buketter, kom jeg meget som barn. Den var anlagt af min morfar og mormor. Dyrket med en flid, der tog lige hensyn til spiselig nytte og glæde ved blomster. Nu er vinden begyndt at gøre indhug i den skjærmende lund mod vest. En have forandrer sig som alt andet. Hvordan jeg husker den, og hvad jeg oplevede i den, har jeg prøvet at fortælle om i bogen »Syltetøj«. En af historierne heri er »Mormors have«.

I store træk er mormors have inddelt således: Ud til vejen er der en næsten firkantet, temmelig stor plæne, omgivet af et lavt, hvidt stakit. Midt på plænen står flagstangen. Rundt om plænen og for at kunne komme ind til hoveddøren i huset og til værkstedet, løber en rundkørsel. Foran huset står to store linde.

Men det er bag huset og værkstedet den egentlige have ligger. Umiddelbart bag huset er der en lille plæne. Til højre for den vaskehus, hønsehus og hønsegård. Et system af stier — nogen

af dem er kantet med buxbom — skiller havens dele ad. En sti skiller således den førnævnte plæne og en endnu større plæne, hvor der står to pæretræer og to æbletræer. Et hjørne af denne plæne var et slags mindebed, med interessante sten, bl. a. en kuglerund én, der på et tidspunkt gik i to dele. Her stod også statuetten af Den tapre Landsoldat, der efterhånden forvitrede og kom op i lysthuset.

Nedenfor dette bed ligger et køkkenhavebed kranset af enkelte stauder. Længere nede, adskilt ved en sti, en række frugtbuske — ribs, solbær.

I forlængelse af hønsegården ligger hindbærstykket, derefter en plads til blomster — i mange år var det studenternelliker — og den grænser op til det stråttækte lysthus, som min morfar har bygget. I et bed ved siden, videre hen fra lysthuset, er der en masse stikkelsbærbuske, søde, sure, gyldentgule, med og uden hår på.

Nedenfor lysthuset, hældende mod syd, ligger et stort stykke, der i kanten har en overflod af stauder, roser og andre blomster, men ellers indeholder kartofler, jordbær, ærter, bønner, salat, porrer, dild, græskar, gulerødder, rødbeder, løg og persille. Desuden nogle solbærbuske, et par blommertæer, et træ med skovfogedæbler. Nederst i det fjerneste hjørne af stykket en aspargesøj.

Syd for dette mægtige stykke, der udgør kernen i haven og som har et internt net af trampede stier, vokser en stribe prydbuske, bl. a. et sneboldtræ, desuden et par blommetræer og længst henne i hjørnet et mirabeltræ. Det skygger over en mødding, hvor haveaffald og andet blir smidt.

Den fjerneste del af haven består af en lille lund med en mængde høje træer. I lunden ligger en høj, der rager op fra en sænkning omgivet af sten og bregner. Det er en udsigtshøj. Op til toppen fører en trappe af naturligt formede sten. Herfra kan man se længere bort i et landskab af bløde bakker med marker, gårde og små skove.

Området foran huset hørte ikke rigtig resten af haven til. Det var mere offentligt. Karetmagerværkstedet vendte herud til. Her lå den gule bunke af savsmuld, her lugtede stærkt af harpiks i varme, her stod arbejdsvognene, der skulle repareres. Bloksaven var her, kranen til at hejse de tunge træstammer, der lå stablet rundt omkring. Nogle skinner med blokvogne førte ned til trælageret, hvor plankerne lå på hylder.

En gang om året blev det markeret, at huset var det yderste i byen. Det var, når ringrideroptoget med alle de hvidklædte ryttere og musik på en blomstersmykket vogn, kom her op og vendte i rundkørslen for at køre ned til byen og ringriderpladsen igen. Det var midt om sommeren.

De to store linde hørte mere med til huset. Når det blæste, sad man indenfor og hørte det suse i bladene og grenene, hørte skovduerne, der sad i dem. Om sommeren kastede de skygger ind i køkkenet og stuen.

Går man ned for den nordre ende af huset og fortsætter ligeud, kommer man ind i huggeladen, hvor brændsel blev opbevaret og pinde til komfuret blev kløvet. I tagdryppet til huggeladen lå gamle flaconer og glasskår, og en række hyldebuske groede langs med.

Jeg husker mest haven fra de efterårsferier, hvor jeg kom og hjalp Mormor. Sådan hed det. Det er nok spørgsmålet, hvor meget jeg har hjulpet. Men jeg syntes selv, jeg arbejdede.

En efterårsmorgen kom vi ud til rimfrost. Græskarrene var

blevet bløde og deres tykke hornede stængler var mærkelige at føle på. Luften var ren og kold. Også de stauder, der skulle skæres ned og køres på møddingen, var dækket af rim.

Vi holdt altid et hvil midt på formiddagen, og spiste en bid brød oppe i køkkenet. Om aftenen var man træt. Vi sad inde ved spisebordet i stuen. Mormor havde noget håndarbejde, Onkel skrev med store slyngede bogstaver på gule ark, gættede kryds og tværs eller læste med forstørrelsesglas for øjet. Jeg læste i julehæfter, gamle aviser, almanakker, spændende historiske romaner, og Danmarkshistorie. Uret tikkede. Slog nu og da med en kort durrende klang.

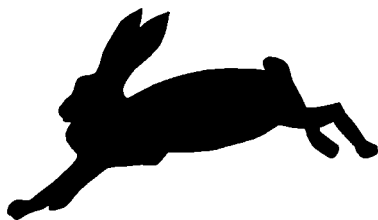
Nogle nætter sov jeg inde i det blå- og hvidmalede vævekammer. Det lugtede tørt og varmt af vævegarn. Der hang et billede af en fugtig, dampende skoveng og et billede af Mormor fra dengang hun var på kursus i København sammen med nogle andre piger. Jeg lå på en hårdtstoppet divan og læste. Lige udenfor stod kranen, og når motorsaven var igang i værkstedet, lige under, duvede hele huset. Nede i byen kunne man se mejeriets skorsten.

Til efterårsferierne hørte æblerne og pærerne, der var blevet plukket med små poser på lange stænger, lagt i flade frugtkasser og stablet ind i lysthuset sammen med løg, gulerødder, selleri, rødbeder, begonieknolde. Det lugtede frodigt, når man stak hovedet indenfor.

Hønsene kom jeg aldrig rigtig i kontakt med. Jeg var lidt bange for dem. De spankulerede rundt i deres øde landskab af nøgen jord med huller i, pludrede og hakkede med skælledede næb. På et fotografi sidder jeg ved hønsegården og leger med nogle gryder.

Sommersøndag. Eftermiddag. Kaffe bord i haven. Hvid dug, boller med smør, wienerbrød, sandkage, flødeskumskager, småkager. Æbletrærnes flimrende skygger. Når regnen truede fik vi kaffe i lysthuset. Om aftenen kunne man høre de fjerne kirkeklokker, der ringede solen ned.

Oppe i lunden legede vi. Et hasselhegn gav materialer til alle slags våben. En lærling snittede en flot dolk af træ til mig. Man kunne lege »podt« og »tek«. Man kunne klatre i træer, bygge huler. Engang legede vi præst oppe ved udsigtshøjen og begravede en sort skovsnegl under en sten. Enten var det min fætter eller mig, der holdt ligprædikenen. I lunden var der et stykke med liljekonvaller.

En kølig påskemorgen løber jeg ud i haven for at finde den rede med sukkeræg, påskeharen plejer at komme med. Rimen ligger i græsset, hvor der er skygge. Den er ikke nem at finde, jeg leder længe, men i udkanten af plænen ligger den, ringen af græs med strålende likøræg i midten. Først sutter jeg dem, indtil skallen er tynd nok, så prikker hjørnetanden hul, og likøren siver sødt.

Tidsskriftet *Frem* var en guldgrube af inspiration. Når jeg i automobil var kørt gennem porten i verdens største fyrretræ, havde løst kileskriftens gåde, var faldet i søvn på Nilens mudrede bredder med en guldskarabæ i hånden og som god kristen med lysende rustning havde bekæmpet de lede muselmænd, så vendte jeg igen og igen tilbage til et slags særnummer af *Frem*, som var særlig godt. Her var artikler om fuglenes flugt, med sekundoptagelser, hvor vingerne uendeligt langsomt bevægede sig. Her var beretninger om strabadser ved at holde elektricitetsnettet i forsvarlig stand under snestorme. Nogle billeder af et gennemskåret koyver fascinerede mig dybt. Jeg kan se det for mig endnu: Vævet i yveret lignede tyk fløde, syntes jeg.

Det var for bedre at kunne demonstrere en finesse ved en mal-kemaskine, at man havde skåret det igennem.

Jeg sad på min krumme gren i æbletræet og legede *saglig*. Var skiftevis fremskridtsvenlig landmand, fandt lægeurter, udforskede gule steppenomader og studerede trækfugle. Forsøgte en overgang at samle gode råd om have dyrkning, med tanke på at udgive en håndbog. En af de kosteligste regler var, at man ikke skal smide kålstokke på møddingen, for de rådner ikke. Jeg følte mig lidt som en proprietær, når jeg — med den autoritet læsning og studier gir — spankulerede op til lysthuset for at inspicere den indbildte bedrift.

Jeg havde en vag drøm om at blive gartner. Men kun vag. For jeg skrev også vers, gartnerers ganske vist, om hvide frugtræer, blomstersne og stærkt duftende hvidtjørn. Men det saglige i en drøm gir en dimension, som beforder legen, og jeg legede meget, og godt, med mig selv.

Længere tilbage er det efterår. Vi har været ude i haven hele dagen. Hen under aften henter Onkel brændsel fra en gård et stykke væk. Det foregår i trillebøren, og jeg sidder i den på vejen derned, er blevet vugget afsted. Derhjemme sætter jeg mig ved kakkelovnen, foran de ulmende røde mariaglas. Inde i ovnens runde mave smælder det. Jeg klipper figurer ud, vistnok nisser med stive huer, så det har nærmere været jul end efterår.

Bagefter går jeg ind i Onkels værelse med den grønne læselampe, skatollet med de store, hemmelighedsfulde skuffer, og bogreolen! Walter Scott, Oliver Twist og Fagin, Turgenjev, Præsten fra Wakefield, Knud Skytte, C. A. Thyregod og Sagnet om Junker Vigge!

En dristig Skipper styrer den Skude

— Juleklokkerne ringe —

En liden Svend hjælper forude.

— Men Vintrens Torne de stinge.

De kløve med Øxer Isens Flager,
— Juleklokkerne ringe —
Og slide og tumle med Aarer og Stager,
— Men Vintrens Torne de stinge.

Det er tomt paa Stranden, og Ingen dem sér,
— Juleklokkerne ringe —
Hjælpe Gud! — nu mørknes det mer og mer.
— Men Vintrens Torne de stinge.

Jeg står med ryggen mod haven ved vinduet. Værelset befolkes af personer, der netop er trådt ud af bøgerne, og nu børster bogstaverne af tøjet: Palle Hønsedreng med raven i buret, Kulsoen det skrigende monstrum, den brutale kaptajn Mannheimer og Gøngenhøvdingen selv — han har lidt sne i skægget og har smidt den fjerprydede hat hen på stolen, hvor Onkels slidte jakke hænger. De snakker sammen og ser mig ikke. Jeg vender mig om, og kigger ud. Skyerne tumler afsted. Jeg tænker på Nyboderdrengen, der er på vej hjem efter så mange år: »Der kæmpede sig et Skib frem derude i Nordsøen, hvis skumpiskede Bølger brød sig mod dets Sider . . . Jeg tænker, vi rider den af alligevel, hvad, Styrmand?«

En sommerdag spadserede vi ud af haven, ud over markerne, længere og længere væk. Men kun denne ene gang. Nye udkig

ad snoede veje mellem levende hegn, genveje over marker, stenter man lige kan klare. Det er dristigt, det her, rart at komme hjem. Fra min slidte æblegren kan jeg igen overskue hindbærestykket. Hønen kagler og vender øjet i vejret.

Hører Mormor kalde, »Spise!« Jeg følger stien mellem hønsegården og plænen, forbi vaskehuset med den hvidslidte balje, ind ad køkkendøren, forbi den store kælderlem med modvægten og den røgede lugt, op ad trappen — et kig gennem det støvede hul ned i værkstedet til limpotterne — op på loftet, hvor sommervarmen hænger under tagstenene, hvor klappbordet står, med skufferingen som spøger om natten med knirkende stemme.

Det er ikke til at forstå, at man næste gang fylder det og det. Der er visse aldre, som man altid havde troet var et privilegium for de ældre.

Jacob Paludan.

Te henføllern ve Mandus

Af Sigfred Andresen

Det vå hyh himmel den dav, da vi vå te henføllern. Æ hele nafelav haj spæhnd få æ féevuhn å æ hæhst haj synjdesgesjerr åh mæ blankpudset læh å skinnend messingspænjerne å ring. Æ familie vå dæh, så det vå et ornle lighfølle. Nave mén, te det snar vå lisålånjt, som da den gammel præst blev joert, å dæh kanj nok væh nave om æ snak.

Æ sol skén, så det vå et væh, som gammel Mandus javnt kunj tænkt sæ. En kunj kigh så lånjt.

No vå det da sorn, te æ kjerkt å æ kjerkgå lø høt åh æ pold. Vinjne en kunj haj se ægimmel æ kirk, haj vi kunj se æ hele sogn. Nå, nej, Hans Fiddes granne vå å i æ vej. Det gøe no enle ånjt nave, få det vå vi vonnt te, å vi vidst da, hva dæh vå bagh æ kirk å æ granne.

Det æ da mærkle å ståh å tænkt åh sorn nave javnt æ dav, få en skuld jo enle tænkt åh æ sorr å væh kjæv aht. Men æ det no å æ mening mæ't? Æ spør bar. — Det kunj jo væh, te en skuld sammel sæ om det, hva æ præst sie — men ham hæ vi høe så tit. Jo, han sø rightenok nave køhn å go oe te Gammel Mandus hjem i æ hus, men hæh åh æ kirkgå — do væhr jo, hva dæh komme, så æ tanke kanj gå.

Mandus vå enle slenjt så gammel, han vå bar gavn lidt tidle åh avtejt. — I den føhst kri haj di fåt ram åh ham, så æ arbe haj injt javnt gavn så let få ham, å da så sin knejt vå blevn gammel nok, haj han øveladt ham æ stej, å haj så gavn å gihn

en hånjd mæ, hvo dæh vå brugh få ham. — Da di fik en dreng, Kryssen, sin søn å Annkatrin, sin svighedætte, koldt di ham Mandus, så det vå dæhfå te han jet Gammel Mandus.

Æ kanj se Tinne a Stoffes hæhfra, hvo æ stæh. Hva hun munjt tænke åh. Hun stæh som om hun drømme. Hun tænke nok tebagh te di dav, da di va ung — hun å Mandus — da dert levnet begynjt. Hun tænjt åh di dav, da di vå så godt som fålovet å haj det glanjt. — Det æ blevn mæ fåtohl, te di vå mye glaj få ænahn, men så fik hun Stoffe. Det vå snar, som om Stoffe injt vå go nok, men han æ skam ornle åh oll manée, å så hæ han oltins væt fålibt i hinjd. En kanj se det, sorn som han stæh dæh ve hinjd sih å hør ætet, hva æ præst sie. — Men Tinnes tanke æ ve di dav, hvo hun — ung å glaj — prøvet å blyv vovsen sammel mæ Mandus. Hvofå skuld han da å de gång tej ue i æ fremme å læh nave, som han haj sø. — Jo, han haj læh nave, få han kom hjem mæ Petrine. — Tinne stav å blev hel utefrejs — men æ sol skén å Stoffe stav ve hinjd, som han haj gøe det æ hele levnet. Hun haj det så godt å haj slenjne grunjd te å væh utefrejs, men hun vå kommen i tanke om den dav, da han kom hjem mæ Petrine, å da haj hun væt kjæv aht.

Anton Mølgåh stav å vå ærghle. — Hvo æ skuld vée det fra? — Vinjne en — som vi to — hæ væt nafer i manne år — i sorr å glæh — så væhr en, hva dæh gæh få sæ — å han vå ærghle. Anton kunj nemle aljle fåståh, hva det skuld te, te æ præst snakket tysk. No haj Mandus levet hele sit liv åh synnejysk sammel mæ Petrine. Sin moe haj sungen få ham å han haj rejn åh sin fars knæ å å høe ham fåtæhl om Nis Puk å om degång æ troid vihl hold æ præst fånar, men sjel blev rejt. Æ præst vå helle å slav kors få sæ, å det kunj æ troid injt tohl. Han blev så gal øve det, te en righete kunj høe ham rummel née i det lille pold østen få æ hus, hvo han bohj. — Anton Mølgåh haj enle injt nave æmoe æ præst, men vinjne han haj haj kurasje te det, så haj han sø: No hæ Mandus levet sit levnet

å snakket synnejysk, hvofå snakke do præst så injt ðorn te ham, no hvo han æ dø?

Væhr do, hva æ troe? Æ troe te Mandus vihl væh tefrejs æ dav. — Han haj levet hæh, kæhnj hvæ busk, hvæ mark, ja snar hvæ sten, å så natyrle olle minneske. Vidst hven han kunj stol åh å hven en skuld pass åh få. Han haj opdavet, hven dæh snøe i en hæhsthannel å hven dæh åh ehrle hannelsmanée tehn sæ en ekstra dåle. Han haj levet så righ et levnet, som en bar kunj. Han haj haj go nafer. Te synjne haj han Stoffe å Tinne. Tinne haj han kæhnj hel fra æ barndav, di haj beghe øvetavn dæ hjemmen — å Dres å Tille te norr vå å helt righte. Dres vå no injt så go te å spil skat som Stoffe, men dæhfå haj di no ælyvl fåt manne slav kort.

Æ præst vå ve å væh fæhr no. — Æ gist enle nok vée, vunjt han føll sæ tepass hæh æmell oll di folk, dæh føller. — Tænke han sorn som æ? Tænke han, te det enle æ helt natyrle, det å dø. Hvofå ska en væh kjæv a det, få det æ den vej, det gæh, — det væhr vi da. — Æ vi rejt få, te vi injt væhr, hva dæh så komme, enjde æ vi rejt få voss sjell? — Æ præst snakke som han ska — nå, ja, han snakke tysk — men ejsen, så prøve han åh å trøst å han snakke om tro å om æ levnet ætte æ dø.

Hva vå det no nohn, hva gammel Stinne sø, hvo vi oltins søght hen, vinjne vi haj nave, vi injt kunj kom terett mæ. Hun sø gång, te dæh injt vå nave å væh rejt få. En kanj rightenok injt mée snak mæ dem enjde se dem, dæh no lighe åh æ kjerkgå, men do kanj tro, sø hun, vinjne en hæ kæhnj dem righte, så æ di dæh ælyvl, å det æ di lisålæng en kanj havs dem. Snak mæ dem kanj en kun i æ tanke, men det æ no slenjt så fåkéert. — No, hvo æ æ blevn gamle, må æ gi hinjd ret, sorn æ det: Vinjne en døe, leve en vihr i dem, dæh leve.

Lisetrine, dæh æ mæ te olle begravelse, glæe sæ æ dav, få hun fæh kaffe å kagh å kanj væh sammel mæ anjne å snak. Hun boe å sorn åjen i hinjd lille hus ve Fiddes granne.

Jo, Mandus haj væt glaj, vinjne han haj vidst, hvafort køhn

væh det æ æ dav. — Det jennest, dæh haj kunj røe ham, vå æ tanke om, vunjt det vihl gå Petrine, men enle vidst han, te hun kom terett mæ't — å vinjne dæh vå nave, så kunj hun snak mæ ham i æ tanke, så skuld det nok gå.

Det vå en go kaffe, vi fik, å dæh vå nok a kagh. Petrine haj sørt få, te det vå, sorn som det høsset sæ. Æ snak gik, å di folk, dæh kom lidt længe hen fra, fik righelt fåskelle, no hvo di drohf di anjne ælyvl. Æ levnet stav injt still. — Æ såh slenjt Mandus krigskameråt Pete Poltmand ve æ kaffeboe. Di to haj gimmelgavn en masse sammel, å Pete haj træben å måt kom terett, så godt han kunj. De haj oltins snakket godt sammel, så han vihl nok helst væh åjen'n mæ sin tanke.

ORDLISTE

henføllern — følge den døde
syndesgesjerr — søndagsseletøj
væh — vejr
pold — bakke
vonn — vant
javnt — netop
sorr — sorg
avtejt — aftægt
stej — gård (hus), sted
glanjt — godt, rart, behageligt,
hyggeligt
rejn — redet

rejt — bange
helle — hellig
æmoe — imod
tehn — tjene
skat — kortspil
gist — gad
åjen — alene
enle — egentlig
høsset sæ — som skik er
righelt — ordnet
drohf — traf

Gamle mennesker ynder at give gode råd for at trøste sig over, at de ikke mere er i stand til at give dårlige eksempler.

La Rochefoucauld.

Politimester Erik Bøving, Tønder, fortæller

Ved Anders Ture Lindstrøm

Oprindeligt skulle jeg slet ikke have været jurist. Det var meningen, at jeg skulle have været ude i det frie, pulserende erhvervs-liv, og da jeg blev student, begyndte jeg i første omgang at læse zoologi og historie, som havde min store interesse. Men da det ikke syntes at være det rigtige, slog jeg mig på juraen. Det var i 1927.

Som student fik jeg ret tidligt kontakt med den sønderjyske studenterforening Hejmdal. Ja, det var nok, fordi jeg var miljøskadet hjemmefra. Mit hjem var absolut nationalt og historisk præget, og det skyldes vel ikke mindst, at mine bedstefædre begge havde været med i 1864. Historierne fra den gang har nok levet videre i familierne og også præget os unge. Den ene af dem, min morfar, var krigsfange i Wien; han blev taget til fange på Dybbøl.

Foreningen Hejmdal var stiftet i halvfemserne. Den var en slags studenterhjælp til vore landsmænd, der da var under tysk herredømme. Da jeg kom i Hejmdal, var det syv år efter genforeningen, som jeg selv oplevede. Da var Hejmdal navnlig beskæftiget med indsamling af bøger, med retning af de stile, man fik ind fra de små vandrelærområder o.s.v. Og man sørgede navnlig for gennem rejsearrangementer for folk fra egnene lige nord for grænsen og syd for grænsen at holde kontakt med

de unge, så de kunne lære dansk og lære Danmark at kende, ikke mindst hovedstaden.

Vi kom også selv til grænselandet. Hver sommer havde vi noget, der hed en sommertur. Den startede i Nordslesvig, og så fortsatte man syd for grænsen og kom helt ned til Slesvig, Husum og Frederikstad. Vi besøgte alle de små, danske enklaver, der var dér, — de små danske samfund, som jo navnlig blev holdt sammen af vores vandrelærere. Det var den gang vandrelærer Kjems og vandrelærer Lindstrøm, som begge gjorde et livslangt og kolossalt arbejde for vore små danske samfund i Sydslesvig.

På os, der kom på besøg i Sydslesvig, virkede landsdelen tilbagestående. Vi syntes, folk var fattige i forhold til os. De, der tilhørte danskheden, var måske også socialt set de fattigste. Der var enkelte større forretningsfolk i Flensborg, men spredt ud over Sydslesvig var det vel nok de små husmænd og de små arbejdere, der sluttede op om danskheden.

Vi lagde også mærke til nazismen, da den begyndte at trænge frem og gjorde store fremskridt ikke mindst i Slesvig-Holsten. Det gjorde et ubehageligt indtryk på os, da vi så disse brune frakker dukke op i landskabet. Det var man jo ikke vant til, og man mærkede en stadigt stigende spænding ikke blot mellem dansk og tysk, men også mellem ikke-nazister og nazister syd for grænsen.

Fra 1932-33 kunne man for alvor se en stærk nazistisk trussel i Slesvig-Holsten. Det var noget, nationalt og politisk bevidste studenter reagerede ret stærkt på. Det var ikke bare de gamle nationale organisationer og ungdomsorganisationerne, der erkendte faren. Vi havde jo også unge nordslesvigere, der, om jeg så må sige, gik i krig og stiftede Det unge Grænseværn, som var et direkte svar på nazismens fremmarch syd for grænsen og truslen om grænserrevision.

I København manglede man, bortset fra de særligt interesserede kredse, på mange måder kendskab til forholdene ved græn-

Studentforeningen Hejmdal støttede også efter genforeningen det danske arbejde syd for den dansk-tyske grænse. Her ses Hejmdal-studerter sammen med vandrelærer Gustav Lindstrøm (i midten uden hue) i sommeren 1932, da de bl. a. besøgte Ladelund og Agtrup.

sen. Det mærkede man den gang, og det har man også mærket senere hen. Bortset fra de kredse, der beskæftigede sig med nationale problemer, forstod man ikke nazismens fremmarch og kunne ikke se, hvad det kunne føre til.

Der var enkelte, navnlig liberale folk, der forstod, hvad det betød. Jeg stod selv på Rådhuspladsen og så resultaterne fra 1932-valget komme på bladhusenes lysaviser. Nogle jublede, der var jo altså også tilhængere, andre knurrede og piftede, og så var der dem, der ikke sagde ret meget, men forstod, hvad der skete. Ham, jeg stod ved siden af, en redaktør, han sagde: »Det er begyndelsen til enden.« Og han fik jo ret.

For os var det en lidt mærkelig situation at stå i. På den ene side var der nazismen, de danske nazister var ikke helt den store fare, men selve tanken bag nazismen var der jo, og på den

anden side var der kommunismen. Det var vel nok de to store, stærkt gadeprægede organisationer. Vi så det i Tyskland, hvor der til stadighed var opgør mellem nazisterne og kommunisterne. Vi var ved at få lidt af det samme i Danmark, og mellemgrupperne i centrum blev klemmt mellem disse to parter, og det var ikke særlig behageligt. Jeg mener, at de to bevægelser i virkeligheden på mange måder repræsenterede det samme.

Der var ikke så få danske, der blev tiltrukket af nazismen som idealtilstand, med lov og orden; folk som sagde, at det var godt, hvis der kunne komme lidt system i forholdene. De kloge af dem, og de, der havde øjnene åbne, kunne godt se, at det her førte ikke til lov og orden, men rent umiddelbart så det sådan ud.

Efter 1933 kom vi så som Hejmdal-studenter mindre og mindre til Sydslesvig. Det blev mere og mere vanskeligt for mindretallet at hævde sig. De unge blev indkaldt som soldater ret tidligt. Jeg tror også, at ikke mindst vores vandrelerere fik nazismens onde arm at føle og måtte stikke piben lidt ind. Det måtte vi andre også, vi kunne ikke optræde helt så frit, som før nazisterne overtog magten. — Man må ikke glemme, at i 1927-28, da jeg var ung student og kom i Hejmdal, da var der en meget stærk afspænding mellem tysk og dansk. Det var lige i Stresemann-tiden, og der var et vældig godt forhold mellem dansk og tysk. Jeg har selv som student oplevet, at vi sad ved et bord på en restaurant i Gråsten, hvor vi sang tyske og danske sange sammen, og det, syntes man, var helt naturligt.

I 1935 blev jeg færdig med studiet. Jeg havde et tilbud om at blive sekretær for general Birke, der var generalsekretær for Grønseforeningen; men jeg ville hellere ned at virke i selve landsdelen Sønderjylland. Og da der så var mulighed for at få en stilling som dommerfuldmægtig i Gråsten, slog jeg til. Det var den gang ikke så let at få stillinger, der var også en vis arbejdsløshed. I Gråsten kom man til at leve sammen med den befolkning, som man havde lært at kende, men på afstand,

og hvis problemer man også havde fået lidt at vide om. Selvfølgelig ser alt anderledes ud i virkeligheden, men jeg har da aldrig nogensinde fortrudt, at jeg kom til Sønderjylland, tværtimod.

Landbrugskrisen, den økonomiske krise, den var ubehagelig. Jeg var fogedfuldmægtig og havde alle de udegående udpantningsforretninger. Det var navnlig for kreditforeningsrenter og lignende, at der skulle udpantes, og det var ikke rart at komme ud i disse hjem, landmandshjem, som var meget fattige. Det var både danske og tyske, og det var sådan, at de tit dårligt havde tøj til børnene. Det var ikke gode tider, og det kunne skære en i hjertet, når man skulle foretage udpantninger hos disse mennesker, og man vidste næsten, at de ikke kunne skaffe de penge. Den gang fik de, så vidt jeg husker, kun fem kroner for en pattegris. Det var ikke mange penge, og så skulle de endda være heldige.

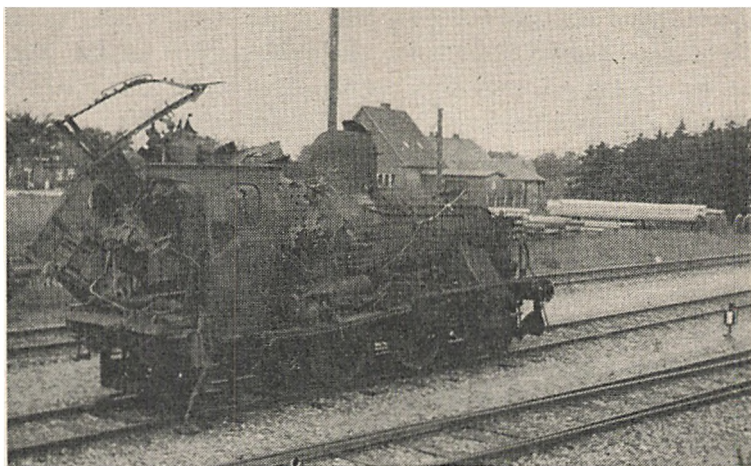
På den tid kom sindene også lettere i kog. Da havde man allerede fået en stærk nazistisk bevægelse syd for grænsen, og den smittede jo lidt af nord for grænsen. Det betød blandt andet, at jeg, som ellers havde været ret aktiv i det nationale arbejde som dommerfuldmægtig holdt mig noget tilbage med hensyn til hverv i nationale organisationer, fordi det kunne misforstås sådan af nationale modstandere, at jeg havde placeret mig på den ene side. Det mente jeg ikke, man kunne være bekendt. Men jeg tror ikke, at nogen var i tvivl om, hvor jeg stod, og man kunne da også gøre en indsats i det stille, uden at min objektivitet i mit arbejde kunne blive draget i tvivl.

Presset ved grænsen var meget mærkbart i forbindelse ved valget i 1939. Allerede i 1933 var politiet i grænseområdet blevet styrket. Politiet blev yderligere forstærket i 1939, da unge nazister kom over grænsen og malede slagord på vore landeveje. Disse nazister var meget aktive og kom illegalt over grænsen om natten. Det var noget, vi også havde set andre steder, hvor nazismen var kommet, f. eks. i Danzig.

I 1939 kom jeg til Tønder som politifuldmægtig. Tønder var den gang både en meget tysk og en meget nazistisk by. Men jeg vil sige, det opvejedes af, at vestslesvigeren og også den danske tøndring til gengæld måske var mere — stærkere — national, end man var østpå. Det var ikke let at være politimand i Tønder, og det blev ikke mindre vanskeligt efter 9. april 1940, hvor hjemmetyskerne gang på gang brugte den tyske besættelsesmagt som skjold og trussel, hvis man ikke føjede sig efter dem.

Jeg oplevede selve 9. april 1940 på nærmeste hold. Jeg boede lige i nærheden af politigården, den daværende politigård, og vågnede klokken 4 om morgenen ved at høre den tyske motorlarm syd for grænsen. Vi vidste nøjagtig, at tyskerne stod der, og vi var også klar over, hvad der skulle ske. Det første, jeg observerede, var en cyklistpatrolje af tyske soldater, som forsøgte at sprænge døren til politigården. De fik den også sprængt. Det var sådan set det første, og hvad, det var jo krigen, der nu var begyndt for os. Det var ikke det værste.

Det værste for os var senere på dagen at se nogle af vore bysbørn optræde i SA-uniform og med Heil Hitler hejse hagekorsflag på offentlige bygninger og på kirken. Da oplevede jeg også, hvordan man forsøgte at smide min politimester, det var politimester Martensen-Larsen, ud fra kirketårnet sammen med pastor Magle, da de ville tage naziflaget ned. Jeg stod vagt neden for tårnet sammen med 7-8 betjente, og det endte med, at vi måtte tilkalde værnemagten for at få ro og orden. Ellers havde de smidt dem ud, og vi andre var vel også blevet overfaldet. Det var mærkeligt med politimester Martensen-Larsen, som ellers altid havde nydt et godt omdømme i mindretallet, og som altid havde været en overordentlig loyal mand over for sin administration, at han blev skældt sådan ud og truet på livet. Men da oplevede man altså noget, som skuffede, og man spurgte sig selv: Hvor ender vi henne med et system, der kan køre på den måde?

Tønder mærkede i 1942 krigens alvor, da engelske flyvere angreb jernbanelandskabet. Der var både dræbte og sårede. Her ses et lokomotiv efter angrebet.

Besættelsen slog meget dybe skår, både i familier og blandt venner. Der blev skåret bånd over. De er måske ved at blive bundet igen, men der blev skåret bånd over den 9. april og i dagene derefter, som det tog år at reparere. Det skyldtes vel også al denne meget nære tilknytning til det tyske militær, den var jo ikke ligefrem behagelig for den almindelige civile borger, og dét at se vores egne optræde som halvmilitære personer var heller ikke sjovt. Vi havde det problem, at vi ikke kunne røre besættelsesmagten, soldaterne, og når vores egne så var sammen med tyske soldater, var det jo lidt vanskeligt, når der skulle skaffes ro og orden. For de kaldte på deres soldatvenner, og så var det ikke let for politiet at få fat på dem. Men nogle fik vi dog fat på. Jeg har personligt — med vilje — glemt meget af alt det, og jeg vil ikke rippe op i de problemer, bare sige, at det var en skuffelse, at forholdene blev, som de blev.

Jeg har ikke den store interesse i at fortælle om besættelsestid og modstandsbevægelse og alt det der. Det er et stadium, der

er overstået. Bogen er lukket. Det betyder ikke, at det er glemt, hvad der står i bogen, blot at jeg tror, at man tjener forholdene bedst ved at holde den lukket. Men jeg kan sige, at det er snak, når man siger, at man kom sent i gang med det illegale arbejde i Sønderjylland og Tønder-området.

Allerede et par dage efter Bredevad-kampen var de første illegale breve på gaden, takket være visse gode tøndringer, som straks gik ind i dette arbejde og fortsatte dette arbejde med den illegale presse gennem alle besættelsesårene. Så var der andre, der tog sig af de lidt grovere ting allerede i 1942. Det var nok nogle af vores unge militærfolk, som havde gode forbindelser, reserveofficerer, og så selvfølgelig nogle Dansk Samling-folk og nogle kommunister, der begyndte på en mere aktiv indsats. Jeg tror godt, at man kan sige, at det begyndte med terrænspørgsmål som en forløber for sabotagegrupperne. Det var navnlig ingeniør Bøge, der den gang var ansat på Statens Jordlovsudvalg, der stod i spidsen for det. Men der var mange, og der var mange gode folk med i det, deriblandt også afdøde lektor Rosenkjær.

Man tør nok sige, at de traditionelle sønderjyske ledere ikke ligefrem var vildt begejstrede for aktiv modstand. De var vist lige det modsatte. Det gav noget af et skisma, og desværre blev denne splittelse uddybet, som om det også var en splittelse mellem dem, der ikke var fødte sønderjyder og så den indfødte sønderjyde. Det var som om, man fra de ældre sønderjyders side ville påstå, at de, der var tossede og disse her partisaner, det var folk nord fra. Det er ikke rigtigt. Det er givet, at mange af dem, som havde gode forbindelser nordpå og dermed også til de kredse, der var begyndt på modstand, sabotagegrupper o.s.v., havde lettere ved at komme i gang med modstandsarbejdet end sønderjyder, som måske ikke havde så mange forbindelser i andre dele af landet. Men der var jo masser af unge sønderjyder, som i høj grad var aktive på et meget tidligt tidspunkt.

Det var som om, man fra de ældre sønderjyders side ville stille det sådan op for at gøre sabotagen og sabotørernes stilling vanskeligere. Det er min opfattelse, at det skyldes den gamle tro hos sønderjyderne, som havde oplevet udlændingsårene, — dette her med, at man kæmper med ånd, og jeg kan ikke lade være med at tænke på Mads Hansens digt »Jeg er en simpel bondemand«, hvor han jo slutter:

Og hviler jeg en føje stund
og tager pen og bog,
da kæmper jeg på åndens grund
for fædreland og sprog;

— og så var det som om, man glemte den sidste del af dette vers, hvor der står:

men gælder det at stride
for friheds liv og fred,
jeg lægger alt til side
og går i kampen med.

— Det var vist det, de unge sagde, at dette er ikke en kamp mod en anden ånd, men en kamp mod vold. Det er en kamp mod undertrykkelse, en kamp for friheden, og da kan man ikke nøjes med pen og bog. Da må vi bruge andre midler. Jeg tror, det er denne forskel på opfattelser, — om hvordan man kunne holde danskheden, der spillede en rolle. Men der var altså andre forhold i 1940'erne end i 1870'erne eller 1890'erne. Selv om der også var hårde forhold i prøjsertiden, var det helt anderledes kontante og voldsomme modstandere, vi stod over for her.

Man må ikke glemme, at selv om kejsertidens Tyskland kunne være hårdt, så herskede der dog et vist retssystem i Tyskland også på det tidspunkt. Man havde her en vis sikkerhed og en vis chance for i hvert fald at blive behandlet efter retsregler. Den chance fik man ikke under Hitler og nazistret.

Tiden efter den 29. august 1943 gjorde det ikke lettere at

Det illegale arbejde i Sønderjylland kom i gang under forholdsvis vanskelige omstændigheder på grund af de lokale forhold. Billedet her viser transformatoren ved Vilsbæk efter en sabotageaktion den 28. august 1943.

være politi i Tønder. Mange af vore unge politifolk var allerede på det tidspunkt med i modstandsarbejdet på forskellig vis. Men vi klarede os igennem indtil den 19. september 1944, hvor vi også røg ud. Men der var den forskel mellem København og de andre store byer, at det var som om tyskerne her ikke havde fået melding om, at de skulle anholde politiet. De skulle besætte politistationen og lede efter våben; men den del af befalingen, at de skulle fange alle politifolk, smuttede åbenbart. Men vi var klar over, at det nok var en fejltagelse, så efter at værnemagt og politisoldater var væk, forsvandt de fleste af politifolkene i sikkerhed. I første omgang forsvandt især alle, der var engageret i illegalt arbejde. Senere kom de andre også, og så endte det jo til sidst med, da man fik den organiserede modstandsbevægelse med regionsopbygning, at alle

kom med i regionen som grupper i de såkaldte militærgrupper. Der var politifolkene med den 5. maj 1945.

Man var godt klar over, at der var en risiko forbundet med deltagelse i dette arbejde. Personligt har jeg aldrig bebrejdet tyskerne eller nazisterne, at de gik hårdt frem mod de danske modstandsfolk, hvis de blev dømt på en ordentlig måde og ikke torteret. Folk, der gik ind i det illegale arbejde, de måtte vide, hvad de gik ind til, og tyskerne kunne med rette sige, hvis deres styrker og materiel blev angrebet, at så skulle de forsvare sig. Der var jo krig. Jeg har aldrig bebrejdet tyskerne, at de dømte folk til døden for sabotage og skød dem. Men det, jeg ikke kunne tage ved nazisterne, det var deres form for terror, forhør og mishandlinger, som siger sparto til, hvad man ellers har set, selv om vi i dag også oplever visse ting. De fleste sabotører var klare over risikoen. De kritiserede ikke tyskerne — de kritiserede Gestapo og den måde, de blev dømt på.

Det var i øvrigt mere risikofyldt at deltage i det illegale arbejde i Sønderjylland. Det var meget vanskeligt at operere her. Vi havde blandt andet store besværligheder med at finde egnede nedkastningssteder; man kunne jo ikke have dem i nærheden af tyskere fra mindretallet, som var særlig aktive som nazister. Det gjaldt vel i det hele taget, at nazisterne havde opbygget deres meldesystemer også her, cellesystemer efter samme mønster som det i Tyskland. Skete der noget, som man mente havde interesse for værnemagt, SS eller andre instanser, så meddelte man det. Det hørte med i arbejdet for tyskheden, at man støttede tyskerne med oplysninger. Men det var ikke alle; jeg har kendt mange storartede tyskere, som ikke var nazister, men gode tyskere, som ikke drømte om at være med til sådan noget.

Jeg blev selv arresteret af tyskerne i slutningen af februar 1945. Det var ikke behageligt. Men ved befrielsen havde jeg den glæde, at jeg var den første, der allerede om morgenen blev lukket ud af Frøslevlejren. Der kom telegram fra København

om, at politimester Bøving, jeg var konstitueret på det tidspunkt, omgående skulle melde sig på sit tjenestested. Daværende kaptajn, senere general Digmann, der fungerede som dansk lejrchef og varetog vores interesser, meddelte den tyske kommandant, at Bøving efter ordre fra den danske regering skulle løslades. Kommandanten protesterede først, der var ikke kommet ordre fra de tyske myndigheder. »Nej«, sagde Digmann, »det er også de danske myndigheder, der bestemmer nu. Og Bøving han skal altså ud og omgående til sit tjenestested.« Og det forstod kommandanten måske alligevel godt nok, for det var en »Befehl«. Det var ret tidligt om morgenen, og jeg var i Tønder inden middagstid.

Det var en oplevelse at se Tønder igen. Der var vild opstandelse, flag og begejstring over alt, men man må huske på, at endnu på dette tidspunkt stod der visse SS-enheder omkring Tønder og Skærbæk, og der skete desværre meget beklagelige ting den dag, der førte til både dødsfald og invaliditet. Det skyldtes, at SS-soldaterne ikke ville give sig. Da de så nogle bevæbnede danskere rykke ud, skød de på dem, så der både var døde og sårede.

Efter besættelsen kom ikke de lange knives nat, men nok et retsopgør. Jeg ser vel egentlig på retsopgøret i dag på samme måde som den gang. Vi var en gruppe, som havde haft lejlighed til at komme med et forslag til straffelovsændring. Nu må man være klar over, at jeg aldrig har kunnet lide, at man blev dømt efter love med tilbagevirkende kraft, for der var i vores straffelov ved krigens slutning i høj grad bestemmelser, der kunne anvendes, strenge strafferammer. Men bortset fra den militære straffelov havde man ikke dødsstraf, og den var man nødt til at have blandt andet på grund af Gestapofolkene, der havde slået folk ihjel o.s.v. Og vel også af hensyn til nogle danske. Men ellers var der hjemmel i den gældende straffelov til at straffe, og jeg tror, at man i virkeligheden ønskede ved en særlig lov at give vort tyske mindretals folk en mulighed for at

*Tilbage i Tønder den 5. maj 1945 efter løsladelse fra Frøslevlejren.
Erik Bøving ses yderst til højre.*

blive bedømt mildere. Det står udtrykkeligt i loven, for det kom med i loven, at det tyske mindretals folk — og det var bestemmelser, der kunne bruges —, til forskel fra HIPO-folk og lignende kunne få mildere straffe. Det lagde vi megen vægt på, og medlemmer af mindretallet fik gennemgående mildere straffe. Jeg tror ikke, at nogen var i tvivl om, at de havde handlet forkert mod den danske stat. De havde måske nok handlet af kærlighed til Tyskland, men som danske statsborgere tror jeg, at de alle var klar over, at de havde handlet mod deres stat. Jeg tror ikke, at det kunne komme som en overraskelse, at man blev straffet — og de kloge af dem vidste det jo godt. De var meget mere bange for, at det skulle gå mere voldsomt til. Det gjorde det ikke, og vi var fra vores side indstillet på, at man i virkeligheden skulle have ladet de små syndere nøjes med at miste de borgerlige rettigheder i f. eks. 10 år. Det havde været klogt den gang. Jeg tror ikke, der var sket nogen ændring for de grove.

Hvad har krig og besættelse betydet for ens vurdering af tyskerne? Jeg tror, at min vurdering går knap så meget på tyskheden, på nationen, som på menneskene. Jeg tror egentlig aldrig, at jeg hadede de tyskere, jeg var ude for hos Gestapo. Jeg foragtede dem dybt; men de værste, det var jo vores egne, de danske medløbere. Dem kunne man godt hade. Det var udskud efter min mening.

Politik er den kunst at skaffe penge fra de rige og stemmer fra de fattige under påskud af at beskytte begge parter mod hinanden.

Cedric Adams.

På grænsevagt 1945-48

Af Helmuth Spanggård

I årene efter den 2. verdenskrig var der ved den dansk-tyske grænse en bevogtning, som i styrke sandsynligvis overgik bevogtningen både før og under selve krigen, idet såvel grænsegendarmeriet, rigspolitiet samt hæren med relativt store styrker deltog deri.

Grænsebevogtningens formål efter krigen afslutning var at hindre ulovlige overskridelser af grænsen fra såvel Danmark til Tyskland som omvendt. I første omgang — i dagene efter kapitulationen — var hovedopgaven at hindre danskere i tysk tjeneste, f. eks. Gestapofolk, stikkere og SS-mænd i at undslippe dansk retsforfølgelse, enten ved at skjule sig iblandt de almindelige tyske værnemagtsstyrker på hjemmarch, eller ved uset at forsøge at snige sig over grænsen uden for de officielle overgange. Senere blev ulovlige forsøg på overskridelser fra Tyskland til Danmark de almindeligste.

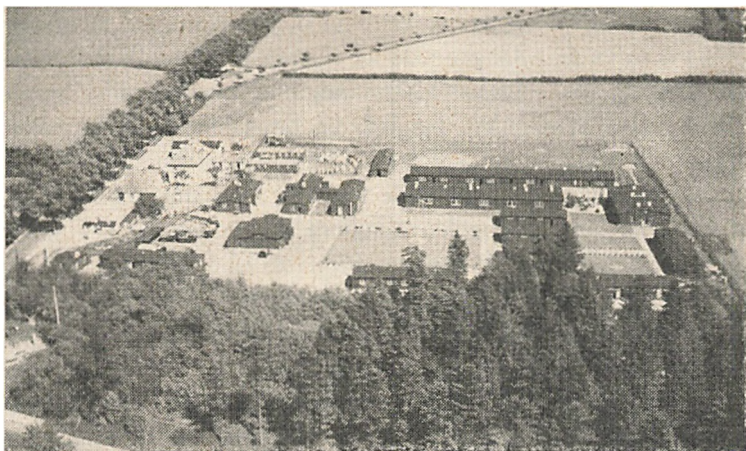
Allerede den 5. maj 1945 om morgenen etableredes en afspærring af modstandsbevægelsen under ledelse af daværende højskolelærer, dr. phil. Jens Kruuse, en afspærring som strakte sig over hele Sønderjylland, og med kun tre passagemuligheder, hvor der var oprettet kontrolsteder for den tyske udmarch, nemlig ved Kruså, Rens og Sæd. Overgang uden for disse tre steder skulle hindres med de til rådighed stående midler, d.v.s. med våbenmagt. I denne bevogtning deltog styrker af modstandsbevægelsen fra næsten hele Syd- og Sønderjylland, samt

alle disponible grænsegendarmer, som havde klaret opholdet i KZ-lejrene. Inklusive frigivne fanger fra Frøslevlejren, som indtrådte i modstandsbevægelsens region 3, udgjorde bevogtningsstyrken ca. 2.000 mand, og med tyngden lagt i den østligste del af grænseområdet.

Først i løbet af den 7. maj ankom de første engelske styrker, som kunne være til hjælp for de mangelfuldt uddannede modstandsfolk. Samtidig overtog en officer, oberst J. Skjoldager, kommandoen efter Jens Kruise. Nogle dage senere, den 14. maj, afløstes modstandsbevægelsens folk af styrker fra Den danske Brigade (Danforce) fra Sverige, og dermed var militæret sammen med grænsegendarmeriet ansvarlig for grænsens overvågning.

Den 8. juli 1945 erstattedes brigadestyrkerne af nyindkaldt mandskab fra hæren, og dermed indledtes for denne en opgave, som kom til at vare næsten fire år. Hæren deltog fra begyndelsen med en styrke på ca. 1.200 mand. Til at rumme det mandskab, som skulle deltage i bevogtningen, oprettedes en del lejre i grænsens nærhed. Der blev bygget lejre i Rinkenæs, Kruså, Bov, Frøslev plantage, St. Jyndevad, Lydersholm, Sød og Højer. Lejrene blev bygget af tyske barakker, som flyttedes hertil fra forskellige tyske militærlejre i Jylland. Opførelsen var dog ikke færdig før i april 1946, og indtil da var mandskabet feltmæssigt indkvarteret. Hver lejr var beregnet til at rumme et kompagni, d.v.s. ca. 150-200 mand. Men også Tønder kaserne og Søgårdlejren blev anvendt til indkvartering af bevogtningsstyrker. Grænsekommandoets stab fik sit hovedkvarter på Kurhotellet i Kollund. I februar 1947 flyttede det dog til Åbenrå, hvor det beslaglagte tyske gymnasium blev anvendt til formålet.

Forfatteren af denne artikel var en af de mange soldater, som i efterkrigsårene kom til at gøre tjeneste ved Danmarks sydgrænse, og derfor føler jeg trang til at nedfælde nogle oplysninger om denne bevogtningsopgave, medens jeg endnu har

Krusålejren 1948. Til venstre i billedet vejen til Sønderborg, hvor vejtræerne dengang stod tæt. — Luftfoto: Th. Lawaetz.

dem i min erindring. Det var — af flere grunde — for mig en stor oplevelse at komme til at gøre tjeneste i Sønderjylland. For det første har grænselandet og dets historie altid interesseret mig dybt, for det andet var opgaven en eftervirkning af den 2. verdenskrig, som ligeledes har min store historiske interesse, for det tredje gjorde min far som soldat under 1. verdenskrig tjeneste ved den gamle grænse sydvest for Kolding, og endelig var min svigerfar blandt de første danske soldater, som rykkede ind i Sønderjylland i 1920. Alle disse grunde var medvirkende til, at jeg med forventning så hen til mit ophold i »Det genvundne Land«. Jeg må dog nok her i parentes bemærke, at jeg var »skrivebordssoldat« og har derfor ikke selv deltaget i vagttjenesten, men en af mine opgaver bestod blandt andet i at lave vagtlistor, så der skete en retfærdig fordeling af hyp-pige og ofte ensformige vagter.

Den afdeling som jeg tilhørte, og som sammen med andre enheder af hæren skulle deltage i bevogtningen af grænsen i sommeren 1948, var 19. bataljon fra 5. regiment i Vordingborg.

Bataljonen fik til opgave at bevogte den østligste del af landegrænsen samt den danske side af Flensborg fjord. Bataljonens tre kompagnier, i alt ca. 500 mand, blev derfor indkvarteret i henholdsvis Rinkenæs-, Søgård- og Krusålejren. 19. bataljon skulle erstatte en bataljon fra Odense, og afløsningen skulle finde sted den 15. april. Hele styrken med stab og materiel forlod med jernbanetog Vordingborg dagen før, og i Tinglev blev toget delt. Vort kompagni fortsatte til Padborg og de to andre til henholdsvis Klipleve og Rinkenæs. Vi var i Padborg tidlig om morgenen, og efter ankomsten marcherede vi ad Oksevejen mod Bov og videre til Kruså.

I morgendisken fik vi det første indtryk af det naturskønne landskab, som vi skulle bevogte, og vi kunne over engene mellem Nyhus sø og Kruså mølledam se ind over tysk område. For os der kom fra mange andre landsdele, og hvor mange aldrig tidligere havde været særligt langt fra deres hjemstavn, hovedparten var fra Sydsjælland og Lolland-Falster, var det en stor oplevelse, blot at kunne se over til et »fremmed« land. Vi kom forbi Bov-lejren, der var hjemsted for et vagtkompagni, og ved Bov kirke var der noget, som mindede os tydeligt om, at det var et omstridt grænseland, vi var kommet til. Ved mindstenen for slaget ved Bov, den 9. april 1848, var der nedlagt krans med rød-hvide bånd. Ugedagen før havde man nemlig fejret 100-årsdagen for slaget, hvor vi vandt en sejr over de slesvig-holstenske oprørere.

Kompagniet marcherede ikke direkte til Krusålejren, som lå oppe ved vejkrydset på Sønderborgvejen og med indgang lige over for Kruså mejeri på det areal, hvor der i dag er et supermarked, villakvarter og skole, men derimod ned til Kruså møllegård, hvor vi rastede, medens kompagniet, som vi skulle afløse, gjorde klar til afmarch. Ved middagstid fandt afløsningen sted, og i eftermiddagens løb overtog vi Krusålejren med dertil hørende vagtområde, ligesom vore indkvarteringsforhold blev bragt i orden.

Indgangen til Krusålejren. Alle lejrene langs grænsen havde en indgangsportal som denne.

Krusålejren, der var den største af de otte lejre, rummede foruden vagtkompagniet også bataljonstaben. Endvidere var der i lejren indkvarteret en del lyskasterteknikere, en halv snes værnepligtige toldassistenter og nogle enkelte korporaler fra militærpolitiet. De to sidstnævnte kategorier havde til opgave at kontrollere dansk militærtrafik på Flensborg banegård, når togene til og fra det danske brigadeområde mellem Hamborg og Bremen passerede. Lejren havde også for det pågældende militære afsnit infirmeri og tandlæge samt militær telefoncentral. I alt var der i lejren indkvarteret ca. 225 personer, hvoraf nogle enkelte var ægtefæller og børn til de faste officerer. Der til kom en del lokale, civile kvinder, der varetog arbejdet med rengøringen og i kostforplejningen. Endelig var der også en civil kasernearbejder.

Lidt af en kuriositet var det i øvrigt, at alle vore højere officerer bar tysskklingende familienavne, selv om de sikkert

havde været danske i mange generationer. Chefen for hele grænsekommandoet var oberst, rigsgreve von Sponneck, regimentschefen var oberst E. Joest, bataljonschefen var oberstløjtnant Storch og kompagnichefen var kaptajn J. Branth. Vi skulle helt »ned« til kompagniets næstkommanderende, premierløjtnant H. E. Skaarup, før vi fandt et rent dansk familienavn.

De førnævnte lyskasterteknikere, hvis chef var feltværk-mester Giese, havde til opgave at vedligeholde de lyskastere, som med regelmæssige mellemrum var opstillet langs grænsen. Lyskasterne var tidligere tyske luftværnslyskastere, som var blevet genopstillet, men nu med det formål efter mørkets frembud at oplyse jorden, for derved at afsløre eventuelle grænseoverløbere. Med visse tidsintervaller blev de tændt, og det skarpe lys fejede langs med grænsen, og hvor lysstrålen ramte, gjorde den nat til dag.

Krusålejrens bevogtningsområde strakte sig fra Krusåens ud-løb i Flensborg fjord ved den dengang afspærrede gangbro. Derfra gik bevogtningslinjen mod vest gennem Kollund skov forbi Kobbermøllen over Kruså toldgrænse til engene syd for Bov. En strækning der var knap 5 kilometer lang.

Til at løse denne opgave var der 40 mand på vagt i hvert døgn, nemlig 36 menige, 3 korporaler og en sergent eller løjtnant. De var fordelt i tre hold med hver en vagthytte som udgangspunkt. Hvert hold bestod således af 12 menige med en korporal som vagtkommandør. Den midterste af de tre vagthytter lå lige ud til hovedvej A 10 ved selve grænseovergangen i Kruså. I denne hytte opholdt sig foruden vagtholdet også vagtlederen, som enten var sergent eller sekondløjtnant, for hele bevogtningsområdet. Foran denne vagthytte var der placeret en honnrørpost, d.v.s. en soldat som altid skulle have sin bedste uniform på — vi havde kun to, og som skulle hilse med præseneteret gevær på alle officerer, såvel danske som udenlandske. Ved denne hytte var også en flagmast anbragt,

Grænsvagthytten »Post Vest« var placeret lidt syd for Kruså møllesø. Det er ikke en gammel DSB-jernbanevogn, men en hytte af svensk model, som Den danske Brigade havde medbragt. — Bov kirke skimtes i baggrunden.

hvorfra det danske splitflag vajede for at markere, at det danske forsvar også havde sin opgave at løse her ved grænsen. Af de førnævnte 36 menige var der 12 mand på post ad gangen, medens 24 mand havde frivagt og måtte opholde sig i og ved hytterne. Det vil sige, at der var en vagtpost for hver 400 meter på den knap 5 kilometer lange bevogtningslinie. Der var vagtskifte hver anden time, og hvert vagtdøgn gik fra kl. 14.00 til næste dag kl. 14.00, men forlængedes med næsten to timer på hver side fra klargøring og afmarch til fods fra lejren, til afløsning havde fundet sted på de yderste poster og til hjemkomst og aflevering i lejren igen. Køretøjer var næsten ukendte for infanteriet, og alt foregik til fods.

Foruden vagthytten ved hovedvejen var der som før nævnt to hytter mere. Den ene bar betegnelsen »Post Vest«, og lå nogle hundrede meter syd for Kruså mølledam i engene med udsigt over til Bov, hvor det høje kirketårn kunne ses over

bakkedraget. Den anden hed »Kobbermøllen« og lå i skoven på Gendarmstien lige ud for Kobbermøllens gamle fabriksbygninger, kun skilt fra disse af Krusåen og en kraftig pigtrådsspærring, som gik lige fra Flensborg fjord til et stykke vest for Kruså. Den var særlig bred og kraftig, hvor skov eller beplantning hindrede den frie oversigt over terrænet. Der var i øvrigt det besynderlige ved denne pigtrådsspærring, at den var etableret efter at krigen var holdt op og freden begyndt. Det var ikke tyske efterladenskaber, men en dansk foranstaltning. Flere andre steder langs grænsen, blandt andet ved Padborg, var der lignende pigtrådsspærringer.

Hæren havde som før nævnt, i samarbejde med grænsegendarmeriet og senere også med rigspolitiet til opgave at hindre ulovlige overskridelser af grænsen. Hærens bevogtningslinje gik i de fleste tilfælde ret tæt på selve grænsen, og hver vagt havde som tidligere nævnt i almindelighed en strækning på nogle hundrede meter at bevogte. I de mere åbne landskaber længere mod vest var afstandene mellem vagtposterne dog noget større. På visse tidspunkter skulle en vagtpost møde nabovagten, og yderposterne i nogle områder skulle ved hjælp af opstillede felttelefoner melde tilbage til vagthytten, når han befandt sig på bevogtningslinjens yderpunkt, hvor han ifølge sagens natur ikke kunne møde en nabovagt.

Grænsegendarmerne havde visse faste poster og hytter langs grænsen, hvorfra de bevægede sig til fods, i et mønster som jeg ikke helt blev kendt med. Men da gendarmere og soldater færdedes i samme område, var begge hold forsynede med enslydende »kendeord«. Dette kendeord blev fornyet hvert døgn, og formålet med ordet var, at en anråbt person ved at svare rigtigt, kunne bekræfte, at han var i lovligt ærinde. Et eksempel: En vagtpost hører i mørket en person nærme sig. Han råber: »Holdt! Hvem der?« Den anråbte person standser og svarer: »En gendarm«. Vagtposten råber: »Kendeord«. Gendarmen svarer så med første halvdel af det for døgnets udleve-

Grænsevagtthytten »Kobbermøllen« lå ved Gendarmstien i skoven mellem Kruså og Flensborg fjord bag ved Kobbermøllens gamle fabriksbygninger.

rede kendeord: »Kirke«. Vagtposten svarer derefter tilbage: »Klokke«. Derved har begge fået vished for, at det ikke er en grænseoverløber, man står over for, og de kan nu nærme sig hinanden. Begge går med skarpladte skydevåben, så en fejltagelse skulle nødvendig ske.

Rigspolitiets opgave var at foretage paskontrollen ved selve grænseovergangen, og ingen slap igennem uden samtidig at være i besiddelse af det nødvendige visum, som kun blev udstedt af den allierede militærmission i Tyskland. Politiet havde derudover kørende patruljer på alle landeveje i »baglandet«. Søgårdhus Hotel fungerede som politikaserne, og politiets bevogtningsområde var faktisk hele den sydlige del af Sønderjylland i en afstand af 10-20 kilometer fra grænsen.

Med denne tætte bevogtning var det meget vanskeligt at passere grænsen uden at blive opdaget. Derfor blev der også fanget en del overløbere i tidens løb, og de fleste af disse blev

anholdt i Krusålejrens bevogtningsområde. Dette område gav langt de bedste muligheder for uset at komme over grænsen, idet terrænet var bakket og skovrigt samt fyldt med levende hegn. Derfor fristede det de fleste overløbere til at forsøge netop her. Der blev i sommerhalvåret 1948 taget 22 grænseoverløbere alene i Krusålejrens bevogtningsområde, men hvor mange det lykkedes uset at komme over, vides naturligvis ikke.

Alle de her nævnte 22, var folk, der forsøgte at komme fra Tyskland til Danmark, og den eneste gang jeg husker, hvor det modsatte var tilfældet, var endda en fejltagelse. Det drejede sig om en mor og hendes unge datter, som blev opdaget, da de forsøgte at passere et vandløb lidt syd for Kruså mølledam i retning mod Tyskland. Efter anholdelsen forklarede de, at de troede, de var på vej mod nord i Danmark, idet de ca. en time forinden i dagslys havde sneget sig over grænsen et sted i nærheden af Nyhus sø, men under deres bestandige forsøg på at skjule sig, havde de mistet orienteringen, og var derved igen, uden at vide det, på vej til Tyskland. Kvinden og hendes datter havde begge tidligere været anbragt i en flygtningelejr ved Ålborg, var derfra sendt tilbage til Tyskland og forsøgte nu atter at komme til Danmark, hvor der — naturligvis — ventede en dansk mand på dem, som de havde truffet under arbejde uden for flygtningelejrens område.

De fleste af de anholdte var netop tyskere, der havde bekendt i Danmark, havde været soldater her under krigen, eller havde været anbragt i en flygtningelejr efter krigen, og nu atter søgte hertil på grund af den nød og elendighed, der herskede i Tyskland på dette tidspunkt.

Et par særligt bemærkelsesværdige overløbere blev også taget. Det viste sig at være to czekiske officerer, som det var lykkedes at flygte, da »jerntæppet« sænkedes om Czechoslovakiet efter det kommunistiske kup i påsken 1948. De bad om politisk asyl og fik vist nok tilladelse til at rejse videre til Sverige, som var deres mål.

Der var den faste regel, at en overløber hurtigst muligt skulle afleveres til politiet i Kruså, der så sørgede for det videre fornødne, som i de fleste tilfælde blot var en tilbagesendelse til myndighederne syd for grænsen. Der var aldrig tale om, at nogen blev dømt ved en dansk domstol for den ulovlige overgang, med mindre der var tale om en dansk statsborger. Men vores kompagnichef — en ret emsig kaptajn af reserven — havde bestemt, at de tilfangetagne skulle tilbageholdes i den respektive vagthytte, indtil han, hvad enten det var nat eller dag, blev tilkaldt og nåede frem, således at han personligt kunne aflevere fangen til politiet. Men forinden kaptajnen fjernede sig fra vagthytten med den anholdte, foretog han et meget indgående forhør af overløberen, et forhør der sandsynligvis svarede til den afhøring, man ville foretage af en fjende under krig. Han behandlede i hvert fald de pågældende, hvad enten det var kvinder eller mænd, som en slags forbrydere. Tonefald og sprogbrug var ofte i nærheden af det han anvendte, når han stod over for et rekrutkompagni — og det lød i mine øren bestemt ikke godt.

I enkelte tilfælde var dette måske heller ikke helt urimeligt, idet der blandt de anholdte denne sommer var en tidligere dansk SS-mand, der nu var blevet træt af at gå og skjule sig i det nødlidende Tyskland og nu hellere ville hjem og tage sin straf. I et andet tilfælde var der tale om en tidligere tysk underofficer, som der måtte skydes imod, før han overgav sig under pigtråden ved højlys dag. Vagten blev i øvrigt belønnet med et par dages ekstra orlov.

Hyppige forsøg på overgang i de lyse nætter blev gjort ved højspændingsledningerne vest for Kruså. Ved at følge disse fra Tyskland til Danmark var en overløber næsten sikker på at kunne holde retningen. Til gengæld var der også skærpet agtpågivenhed fra vagtens side i masternes nærhed, og flere af de tilfangetagne blev anholdt netop i dette område.

Men selv om den primære opgave for os var grænsebevogt-

ningen, og selv om der var mere tjeneste for de fleste end frihed, blev der alligevel lejlighed til at se noget af Sønderjylland. Min cykel gav mig gode muligheder for at lære omgivelserne nærmere at kende, og ture til Åbenrå, Gråsten og Sønderborg lod sig gennemføre i fritiden. Derimod var det helt udelukket at komme til Flensborg. Vi kunne fra den danske side af fjorden iagttage Flensborg by, ligesom vi hver dag havde Mürviks truende og tunge bastioner for øje, hvor den sidste fase af »Det tredie Rige«s historie blev udspillet. Vi kunne også i sommeren 1948 opleve, at man i Flensborg fjord hævede U-både, som var sænket af deres besætninger i dagene omkring kapitulationen.

Vi oplevede forskellige sønderjyske festdage, Genforeningsdagen i Åbenrå, Dybbølfesten i Sønderborg og på skanserne og byfest i Gråsten, hvor det var det frivillige brandværn, der stod for arrangementet. Soldaterne fra de forskellige lejre blev næsten altid inviteret med til de lokale folkefester i det omfang, vagttjenesten tillod det. Sommeren igennem var der mange fester, og soldaterne fik derfor i adskillige tilfælde en god kontakt med den lokale befolkning. Naturligvis var der også nogle soldater, der fik sig en kæreste, der var jo også baller for de unge — og det var måske i mange tilfælde en bedre kontaktmulighed end de nationale festdage. Ja, der var ligefrem nogle, der giftede sig med en sønderjysk pige, og to tilfælde kender jeg, hvor de pågældende, en sjællænder og en bornholmer, efter deres hjemsendelse bosatte sig i Sønderjylland sammen med deres »indfødte« kone.

Udtrykket »Det gamle Land« om det Danmark, som lå nord for Kongeåen, hørte vi hyppigt fra egnens befolkning, mange af disse havde jo oplevet tiden før 1920 og genforeningen. Men det var let at mærke, når man stod over for en fra det tyske mindretal. Jeg husker eksempelvis en ældre mand, der boede midtvejs mellem Kruså og Åbenrå. Når jeg på cykel og i min uniform kom forbi hans hus, sendte han mig et meget

hvast blik, og huset var tydeligt navngivet »Waldheim«, så der var ingen tvivl om hans nationale sindelag.

En anden kuriositet, i hvert fald for os nord fra, var en tur til Broager, hvor vi skulle med den kædetrukne færge over Egersund. Og tog man turen til Gråsten, kunne man se kongeflaget vaje over Gråsten slot, når kongen, Frederik den 9., med familie opholdt sig der. En morsom ting oplevede jeg også på en af mine aftencykleture, da jeg kom ind på en lille landevejskro ude ad Tøndervejen, hvor jeg ville have mig en sodavand. Det morsomme for mig var, at kasseapparatet, som stod på disken, stadig viste Mark og Pfennig, og ikke kroner og øre, selv om det var disse mønter, der kom i kassen, og der nu var gået 28 år, siden denne møntsort var indført i landsdelen. Askebægre og forskellige ting på væggene var også med tysk tekst, men om familien var tysksindet, mærkede jeg dog ikke noget til.

På mine cykleture fulgte jeg også af og til Oksevejen nordpå til Gejlå, og for mig var det, som om jeg ad denne vej havde en forbindelse til mit barndomshjem i Viborg. Hærvejen, som vi kalder den nordpå, havde jo fra oldtiden forbundet Slesvig med Viborg. I 1948 var strækningen fra Tøndervejen mod Gejlå stadig forsynet med de gamle markeringssten og -pæle, ligesom vejen lå med sin store bredde med grusbelægning i midten og hjulspor i siderne.

Men i september var det slut, og vi blev afløst af et nyt vagthold. Det havde været en begivenhedsrig sommer, og antallet af »fanger« blev fra bataljonschefens side fremhævet som et bevis på en dygtig og agtpågivende indsats fra mandskabets side. Det var lige ved, at indsatsen blev sammenlignet med en jagerpilots indsats under 2. verdenskrig, hvor antallet af nedskudte fjendtlige fly blev malet på siden af det sejrende jagerfly. Her manglede man blot det synlige bevis for indsatsen på uniformen.

Holdet, der fulgte efter os, blev i øvrigt det sidste, som kom

til at forrette vagttjeneste ved grænsen. Allerede kort tid efter dets ankomst skete der indskrænkninger i bevogtningen. Den 15. oktober inddroges bevogtningen langs Flensborg fjord, og 10 dage senere, den 25. oktober 1948, skete der yderligere reduktioner langs hele grænsen, idet den militære vagtstyrke blev nedsat fra de oprindelige ca. 1.200 mand til i alt 333 mand. Og endelig den 15. maj 1949 — efter 4 års indsats af hæren — ophørte den militære grænsebevogtning fuldstændig, og Grænsekommandoet blev herefter betragtet som ophævet. Grænsegendarmeriet, der senere fik ændret sin status, var nu atter ene om at bevogte den dansk-tyske grænse, og en epoke i 1920-grænsens historie var hermed afsluttet. En epoke, hvis årsag egentlig skal findes 16 år tidligere, nemlig i 1933, da nazisterne overtog magten i Tyskland.

Jo større en nation er, des større risiko løber den for at blive provinsiel — for des lettere kommer den til at forveksle sig selv med hele verden.

Piet Hein.

»Sønderjyden har underlige vaner-«

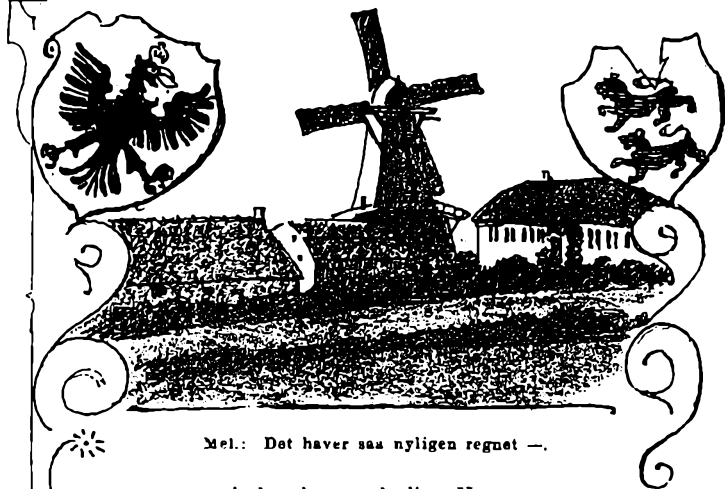
Af Niels Hansen

Efter Bent William Rasmussens novelle »De underlige vaner« i sidste årgang af Sprogforeningens Almanak er der flere, som har spurgt om teksten til »Sønderjyden har underlige vaner«. Derfor optrykkes historien om denne satiriske vise. Artiklen er skrevet af Niels Hansen, en af almanakkens tidligere redaktører, og den blev trykt i Sprogforeningens Almanak for 1931.

Den danske befolkning i Sønderjylland forstod altid at tage den tyske tvangs- og voldspolitik med humør. Det kunne regne med bøder — de blev betalt. Tit, om ikke altid, ramte det jo folk, der kunne betale, og selv om de havde kunnet anvende pengene på en bedre måde, er det et spørgsmål, om resultatet alligevel ikke var udgifterne værd. I hvert fald blev det ikke noget politisk aktiv for de tyske myndigheder, når gendarmen blev sendt ud for at bekæmpe kaffekopper med dannebrogssflag på, vindfløje med et udhugget kors i midten, rød- og hvidstribede vinduesforhæng, pibehoveder med Frederik VII's billede på osv. Satirens svøbe snertede, om ikke de tyske myndigheder selv, der jo ikke var ørenvidne, men tyskheden. Folkevittigheden er en meget farlig modstander.

Det danske lune gav sig imidlertid også udtryk i mere eller mindre poetisk form eller i bunden stil, måske dog ikke i så udstrakt grad, som man kunne have ventet. Men i slutningen af halvfemserne, nogle måneder før Køllers tiltræden som overpræsident i Slesvig, da forløberne for Køller-politikens »faste hånd« allerede mærkedes, blev der skrevet en satire, der slog

Under Tagdryppet.

Mel.: Det haver saa nyligen regnet —.

. jyden har underlige Vaner,
han er stiv, han er stædig som en Hund.
Og forgæves den „sittliche“ Germaner
sætter Laas for hans pære-danske Mund.

Lære Tysk vil han ej,
og han gjør „viel Geschrei“,
naar en Tysker vil hjælpe ham paa Vej.

Hvorfor vil I dog ikke være glade
for det Tyske? Det lyder dog saa flot!
Hvorfor vil I ej sige „Apenrade“,
„Hadersleben?“ „Ach ja, du lieber Gott!“
„Gravenstein“, „Rotherkrug“
bør I tage i Brug.

Kun paa dansk maa I tænke — og i Smug!

helt igennem og blev kendt over hele Sønderjylland. Det var sangen »Sønderjyden har underlige vaner«, der blev sunget på melodien »Det haver så nyligen regnet«.

„Sonderburg“. „Düppel Mühle“, „Insel Alsen!“
Der er „wunderschön“ Klang i disse Ord.
Og af Grund til at faa dem galt i Halsen
er der ikke det allermindste Spor.

Flaget, sort, rødt og hvidt,
bør du hejse lidt, lidt.

Tænk det sorte blot væk, og det er dit!

„Ich bin ein Preusse!“ hvilken herlig Tanke!

„Jeg med Stolthed min Pikkolhue bær!“
Kan ej det faa jert Hjerter til at banke,
er I ikke saa stor en Ære værd!

„Deutscher Sitte, hohe Wacht!“
er for meget det sagt?

Er „die ganze Welt“ ej „Deutschland“ underlagt!?

Syng blot „Schleswig-Holstein mehrumslungen“,
brug som Valgsprog det beskedne: „Gott mit uns!“

„Hoch der Kaiser!“ lad rulle over Tungen,
tøm for „Bismarck“ jert Bæger ud til Bunds!

Strax den tyske Gendarm
med sin kraftige Arm

vil Jer trykke til sin zünftige Barm!

– Tysken haver sig nydelig forregnet,
han har „ganz gewiss“ gjort Regning „ohne Werth!“

. jyden til Tysker er ej egnet.

Endnu ej har han „Verdens“ sproget lært!

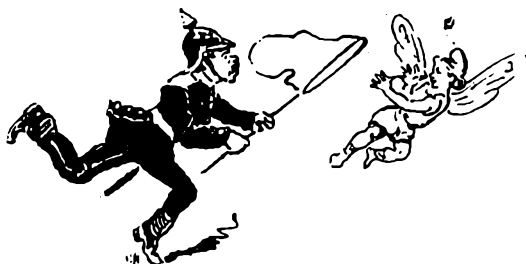
„Sehr famos“ er hans Svar:

Jeg er dansk som min Far,

og min Søn bliver, hvad hans Fader var!

Sangen har nu lydt i Sønderjylland i mange år, men der er kun få, der ved, hvem forfatteren er, eller hvor den først kom frem. Denne sang har imidlertid båret vort gode danske lune

20 Mark i Bøde!

Det har atter saa nyligen regnet
I den søndrede Del af Dancvang.
Denne Gang har som „farlig“ man betegnet
En i høj Grad uskyldig lille Sang.
 Den var slet ikke brydsk,
 Heller ej sønderjydsk.
Den var næstendel skreven paa tysk!

Vi forstaar, at de fæle danske Sange
Kan en Tysker om Øret gjøre hed.
Og vi fatter saa vel, han hliver bange,
Naar han hører: Den Gang jeg drog af Sted!
 Særlig den Melodi
 Kan han slet ikke li'ø:
Der er Noget, der støder ham deri!

og sønderjyske humør gennem lange og trange tider, den har lydt i hjem og mødesale — vel at mærke, når man var uden gendarmens eller amtsforstanderens opsyn — og den må have givet udtryk for, hvad der blev tænkt og følt. Derfor fortjener dens historie at optegnes.

Sangen blev offentliggjort i vittighedsbladet »Puk« i bladets nr. 1 for den 3. januar 1897, og den gengives omstående i faksimile.

Men hvorfor han om sine Kinder blegner,
Naar der synges om Holger Danske Færd,
Og bli'r vred, naar der paastaas „at det reguer,
At det drypper fra Blade og fra Trær,“
 At med Fængsel og Mulkt
 Sang'ren bliver forfulgt,
Er for os — skal vi sige det — „gedulgt“!

Og at „Puk“, som dog ellers ta'er saa varlig
Paa „das Grosze“, som Gud og Hvermand véd,
Kunde blive saa umanerlig farlig,
At han truer det tyske Riges Fred!
 Netop den lille Sang
 Var saa prøjsisk i Klang
Som en Vaterlandssang af første Rang!

Skrev vi ej, at de Sønderjyder bare
Skulde tone det (sort-) rød-hvide Flag?
At de prøjssiske Sang'e var' saa rare,
At til Sproget de ej sku' bære Nag?
 At med Kejseren — og Bis-
 marck begribeligvis
De lidt snart skulde sé at forli'es?

Og et „hidsende“ Ord ej fandtes i 'en,
Om slig Frækhed har „Puk“ end aldrig drømt.
Saa — hvis ikke det da er Melodien,
Ej vi fatter, hvi Sangen blev fordømt.
 — Men ved Lejlighed vi
 Skal en Vise dem gi'e,
Som skal gaa paa en prøjssisk Melodi!

Den bærer overskriften »Under tagdryppet«; i vignetten ser man Dybbøl Mølle, flankeret af to skjolde, det ene med den preussiske ørn og det andet med de slesvigske løver.

Digtet blev offentliggjort anonymt, og der er i årenes løb, lige ind til i fjor, blevet gættet på, hvem der var forfatteren. Flere navne er blevet nævnt, f. eks. byretsdommer Torben Spang Hanssen, København, eller hans broder akademiinspektør Esbern Spang Hanssen, der begge som studenter var meget

interesserede i det sønderjyske arbejde, men det var ingen af dem, der var forfatter; de ville også have været temmelig unge til det stykke arbejde på det tidspunkt, sangen fremkom, nemlig 15, henhv. 13 år. Ligeledes er pastor Kallenbach Pedersen, nu i Ris, bleven nævnt som forfatter. Også han er uskyldig. Han har derimod skrevet visen om § 5: »Når tysken spørger dernede ved Spree«.

Forfatteren var bankbestyrer *Svend Kjeldskov* i København, der var søn af redaktør Reinhard Kjeldskov, »Nakskov Avis«. En Broder til Svend Kjeldskov var afdøde redaktør Sejr Kjeldskov, Venstres Pressebureau, og en anden broder afdøde stationsforstander Frey Kjeldskov, Allingåbro. I familien havde der altid hersket en levende interesse for Sønderjylland og forholdene her nede; og det kan nævnes at en søn af stationsforstander Kjeldskov, trafikassistent Viggo Kjeldskov, Åbenrå, var blandt de danske tjenestemænd, der efter ønske kom her ned som tjenestemand ved genforeningen for 60 år siden.

Svend Kjeldskov har skrevet en utrolig mængde lejligheds-sange, vist over 1000, særlig til to organisationer, han var medlem af, Københavns Skytteforening og Roklubben Skjold. Hans satiriske digt vidner også om udmærkede evner i den retning.

Der findes, som man ser, i originalens tysk kun et par enkelte fejl — hvad der jo altid er tilfældet, når fremmede sprog gives eller citeres —. Der står »Rotherkrug« i stedet for »Rottenkrug«, »mehrumschlungen« i stedet for »meerumschlungen« og »ohne Werth« i stedet for »ohne Wirt«.

Sangen blev hurtigt kendt i videre kredse, hvortil bidrog, at den allerede den 16. januar var blevet aftrykt i »Hejmdal«. Og den slog an, og den blev sunget — blandt andet, efter hvad »Hejmdal« meddeler den 22. februar, af nogle til dels unge mennesker ved en maskerade på teatret i Åbenrå. En del af dem blev noteret af politiet og kom i forhør. Ved forhøret viste det sig, at der også var to tysksindede unge mennesker, der havde sunget med. De var, hedder det i en notits i »Hejmdal«, »i høj

grad forbavset over, at nogen kunne blive ophidset over denne sang. De havde antaget den for at være en hån mod danskerne og sunget den i denne gode tro.« Men det hjalp alltsammen ikke, i hvert fald ikke en af danskerne, Th. H. Tagesen, der blev idømt en bøde på 20 Mk. af politiet. Han indankede sagen til retslig afgørelse, og sagen kom for bisidderretten i Åbenrå den 29. april. »Hejmdal« fortæller om retsforhandlingen:

»De to første Vers af Visen blev oplæst til synlig Opbyggelse især for Amtsdommer Lindemann.

Tagesen havde ikke vidst, at den var ophidsende, der havde jo ikke været noget bekendtgjort derom.

Amtsdommer Lindemann mente, at den Slags behøvede ikke at kundgøres, det kunde man se af sig selv, at en Sang som denne var ophidsende.

Amtsadvokaten androg paa 20 Mk. i Bøde, og Dommen lød i Overensstemmelse dermed. I Domsbegrundelsen paastod Hr. Amtsdommeren bl. a.: »Den er ophidsende. Det ved De godt, og netop fordi den er det, har De sunget den.«

Nu var »Sønderjydens underlige vaner« altså indregistreret blandt de farlige og forbudte sange. Men måske netop det var en af grundene til, at den blev endnu mere udbredt og sunget overalt — blot ikke i politiets nærværelse. Den gjorde sin virkning, måske i endnu højere grad, end forfatteren nogensinde havde tænkt.

Han kvitterede forøvrigt for dommen med en ny vise på samme melodi, der fremkom i »Puk« nr. 19, for 9. maj samme år, og som ligeledes aftrykkes i faksimile. Visen bærer overskriften »20 Mark i Bøde«, og originalen viser en tysk gendarm med et sommerfuglenet på jagt efter sangens vingede alf, der på en meget respektstridig måde rækker næse ad ham.

Han fangede den aldrig!

De gamle sagde

Når tosser kommer til marked, får kræmmeren penge.

Myggen flyver så længe om lyset, at den brænder vingerne.

En ubehagelig sandhed er bedre end en hvid løgn.

Hvad der er slået til skilling, bliver aldrig til daler.

Sladder må man høre, men ikke føre.

Man skal gå længe bag en vildgås, før man finder en strudsefjer.

Lægekunst er gættekunst.

Hvem der klæder sig på fransk, skal fryse på dansk.

Det er let at krybe i træ, når det er fældet.

Man skal ikke lede efter pølse i hundegård.

Man skal leve i dag, så man kan leve i morgen med.

Den, der ikke bryder sig om lidt, får aldrig meget.

Man kan ikke både blæse og have mel i munden.

Den behøver ej at lede efter ord, der altid siger sandhed.

Pæren falder ikke langt fra hesten.

Der er gode råd for den pølse, som er for lang.

Den skal stå tidligt op, der vil fange gammel ræv.

Den, der slikker i alle bølter, får splinter i tungen.

Man kan tvinge et barn til at lukke øjnene, men ikke til at sove.

MINDEORD

Peter Marcussen

Sorø

Den 27. maj 1979 afgik fhv. viceskoleinspektør Peter Marcussen ved døden i en alder af 81 år. Peter Marcussen, der var født den 17. december 1898 i Øvre Lerte, Sommersted sogn, tog efter at have deltaget i den første verdenskrig lærereksamen og fik ansættelse ved seminariskolen i Haderslev. Hans navn kom stærkt i forgrunden i trediveerne, da nazismen rejste sig syd for grænsen og satte spor inden for det tyske mindretal i Nordslesvig — ofte i form af udfordrende trusler mod den grænse, som i 1920 var blevet trukket i kraft af folkenes selvbestemmelsesret.

Efter store ungdomstævner i Tønder og på Dybbøl startede han Det unge Grænseværn og blev den selvskevne formand, da det især var ham, som sammen med H. P. Hanssen havde kaldt til samling. Marcussen forstod at tale til de unge i en ny, indtrængende tone med perspektiver ud i fremtiden. Indtil 1933 havde store dele af den sønderjyske ungdom været mest optaget af internationale syner,

hvis ikke de var helt optaget af det daglige slid i en mørk og truende krisetid. Som H. Jepsen Christensen engang udtrykte det: de unge havde nærmest spillet Uffe hin Spages rolle. Men nu fremstod de i bevidstheden om den fare, der bestod for landet mellem Kongeå og Skelbækken, og reaktionen gik som et brus gennem landsdelen. Det fredelige kappestræb, der havde bestået i slutningen af tyverne og de første år af trediverne, afløstes af grænsekamp med ungdommen i spidsen!

Efter besættelsen i 1940 gennemførte Marcussen et navneskifte fra »Det unge Grænseværn« til »Dansk nordisk Ungdomsforbund« ud fra den opfattelse, at den nordiske tanke snart ville være lige så levende og stærk som hundrede år forud og dertil mere realitetsbetonet. Navneskiftet blev dog ikke modtaget med lige stor begejstring. Man syntes, fanfaren over organisationens navn var gået tabt, og fandt det betænkeligt at gennemføre et skifte just i en kritisk storpolitisk situation. Det kunne let opfattes som en vigen, en opgiven; men Marcussen stod fast på sit, og arbejdede i nordisk ånd, som han i øvrigt hele tiden havde gjort det, bl. a. ved at oprette »Folkungbladet«, »Folkunghus« og »Folkungforlaget«, hvorfra der udsendtes adskillige værdifulde politiske og kulturelle skrifter. Han gik ind i modstandsbevægelsens rækker og endte som mange andre unge i tysk koncentrationslejr, hvorfra han vendte hjem 4. maj 1945.

Årene efter 1945 blev noget af en skuffelse. Tiden var løbet fra hans visioner, og han trak sig tilbage, for til sidst at forlade landsdelen og bosætte sig på Sjælland; men hans hjerte og hans tanker var stadig ved Sønderjylland, selv om den gerning, han var blevet kaldt til, var endt.

I 1976 afslørede et maleri af Peter Marcussen i Åbenrå. Her hænger det fortjent sammen med billederne af de sønderjyske førere gennem tiden. Et udtryk for anerkendelsen af hans store indsats var tildelingen af en æresbolig ved Sorø.

Kai Edvard Larsen.

Jørgen Ludvigsen Toftlund

Mandag den 25. juli 1979 døde fhv. gårdejer Jørgen Ludvigsen, Toftlund, under et ophold på Rømø. Tidligere på året havde han kunnet fejre 75 års fødselsdag. Som sædvanligt tilbragte Jørgen og hans kone Adda sommeren i huset på Rømø. Han fik lov at få den hurtige død efter fuldført livsgerning, som var hans ønske.

Med Jørgen Ludvigsen gik en af Toftlund-egnens og sønderjysk landbrugs betydelige mænd bort. De senere år havde han trukket sig ud af de mange tillidshverv. Hans rige, menneskelige egenskaber, der kom så mange til gode, gjorde, at hans død følte som et smerteligt tab. Både på fædrene og mødrene side var han ud af kendt sønderjysk landboslægt. Faderen ejede i mange år den store gård Sandet ved Arrild og var for sin tid en foregangsmand. Faderens krigstjeneste under første verdenskrig og moderens tidlige død prægede hans barndom.

Der var evner og udlængsel i den unge Jørgen Ludvigsen. Han søgte uddannelse og kom vidt omkring. En række ungdomsår tilbragte han i De forenede stater. De gav ham udsyn og viden. For et par år siden var det ham en stor glæde at gense ungdommens steder og venner i U.S.A.

I 1934 købte han den store gård i Stenderup, som han gav navn af Enggården, og som nu drives af sønnen Christian. Han fik del i kriseårene, men opnåede at drive det store landbrug frem til et mønsterbrug. Det var godt at tjene på Enggården hos Jørgen og Adda, der fulgte deres tidligere karle og piger med råd og dåd i årene efter.

Der blev gjort rigt brug af Jørgen Ludvigsens evner i offentligt

arbejde. Medlem af Toftlund sogneråd 1946-58. Medlem af Haderslev amtsråd 1958-70. Formand for Kartoffelmelsfabriken i Toftlund. Formand for Toftlund og Omegns Sparekasse. Formand for dagbladet Dannevirke-Hejmdal i årene før sammenslutningen med Jydske Tidende. Gennem 25 år var han medlem af Landeværnets bestyrelse, vist nok det sidste han slap. Politisk tilhørte Jørgen Ludvigsen Venstre. I lange årrækker var han formand for Løgumklosterkredsens Venstre og Venstre i Sønderjylland. Han var sit parti en stovt repræsentant, rodfæstet og dog frisindet og åben.

Jørgen Ludvigsen opnåede megen hæder og anerkendelse. Det var ingen glitrende skal. Hans sind spændte vidt, og han havde kendt sorger og modgang. Mange følte i ham en guldrandet ven. Han vandt sig sympati og respekt ud over alle skel. Flittig og jordnær havde han et skær af den ideelle bonde over sig. Udover Sønderjylland sidder mange dygtige landmænd, der har tjent og lært hos Jørgen Ludvigsen, og som næsten stod i et sønligt forhold til ham.

H. P. Jensen.

Hans Hejselbjerg Paulsen
Haderslev

Født i Øster Løgum sogn den 28. februar 1905 som søn af gårdejer Bertram Paulsen og hustru Maren Callesen var Hans Hejselbjerg Paulsen rundet af gammel slesvigsk bondeæt og bar livet igennem præg heraf. Bondens sind i bedste forstand beherskede ham alle dage med hans dybe rodfæstethed i slægtens tradition og hans kærlighed til hjemstavnen og dens historie. Ikke for ingenting var hans slægtsrødder fæstet dybt i fødesognets fortid — han var blandt andet tipoldebarn af den bekendte Øster Løgum-præst Peter Kier, der selv

var bondesøn og født i samme sogn — og ikke uden følger voksede han op mellem sporene efter dette sogns mange betydelige og originale skikkelser.

Denne baggrund blev hans indvielse til et livslangt arbejde med udforskningen af hjemstavnen — og det vil her sige fødesognets som hele Nordslesvigs — historie. Allerede som ganske ung student begyndte han herpå og fortsatte hermed til det sidste. Og det er ikke mindst som den inspirerende historiker, der med sit syn for oversete sammenhænge viste nye veje tilbage til fortiden, vi nu savner ham. Hans viden var enorm, som hans bogsamling var stor og hans flid forbilledlig. Og med denne udrustning skabte han — foruden mange artikler og afhandlinger — en række betydelige værker, der nu står som uundværlige hjælpemidler for fremtidig forskning.

Nævnes skal her først det store arbejde »Oplysningstiden i Hertugdømmerne«, der så lyset som en række afhandlinger i »Sønderjydske Aarbøger« fra 1933 til 1938, men havde fortjent at udkomme som en selvstændig bog. For slesvigsk historie i årtierne omkring år 1800 er dette arbejde en righoldig fundgrube, ikke mindst fordi det i så vid grad bygger på håndskriftligt materiale.

I 1941 kom bogen »Sønderjydske Slægter I: Øster Løgum«, hvori sognets søn skrev sognets historie. Her er samtlige bondeejendomme i hele Øster Løgum sogn beskrevet og slægterne opregnet så langt tilbage, som kilderne tillader — et enormt personalhistorisk arbejde, anvendeligt også langt uden for Øster Løgum sogn.

I årene 1945 og 1948 fik vi de to svære bind »Den nordslesvigske Kirke. Landsdelens Kirkeliv og Sognekirker« I-II. Her er hvert sogn og hver kirke kort beskrevet af de stedlige præster. Men Hejselbjerg Paulsen, der var værkets redaktør, har nok ydet det betydeligste ved at forsyne begge bind med en fyldig indledning, der faktisk er en kortfattet Sønderjyllands kirkehistorie.

Dog, hans hovedværk er bogen »Sønderjydsk Psalmesang 1717-1740«, der 1962 indbragte ham den theologiske doctorgrad. Her evner han ved at behandle en periode på kun 24 år at kaste så meget nyt lys over hidtil ubehandlede emner, at al fremtidig forskning over slesvigsk salmedigtning må bryde med de hidtil gængse opfattelser. Tyngdepunktet i denne hans doctordisputats er — næst efter kapitlet om Varnæs-salmebogen — nok afsnittet om Brorsons salmer. Her vover han på grundlag af hidtil overset materiale at opstille den tesis, at Brorsons salmebog »Troens rare Klenodie« udkom første gang ikke 1739, men allerede 1730 — en tesis med kon-

sekvenser for selve forståelsen af Brorsons salmer. Denne påstand er et brud med al tidligere forskning og er derfor blevet stærkt kritiseret. Men påstanden, som er et resultat af Hejselbjerg Paulsens klarsyn, hvor andre intet ser, og af hans mod til at gå nye veje, lader sig nu ikke uden videre afvise. Den står sammen med bogens øvrige indhold som hans egentlige videnskabelige indsats.

Sit sidste større arbejde ydede Hejselbjerg Paulsen ved sammen med provst Jens Holdt i Brede 1968 at udgive sin tipoldefaders, pastor Peter Kiers på tysk skrevne selvbiografi »Min Rejse gennem Jordelivet«. Holdt oversatte, Hejselbjerg Paulsen skrev bogens mange noter, som er nødvendige for forståelsen. Og hertil var ingen bedre end han. Thi tipoldefader havde nævnt steder og personer ved opdigtede navne. Men tipoldebarnets sporsans klarede dette detektivarbejde, så alle i dag med udbytte kan læse en af det gamle Slesvigs interessanteste levnedsskildringer.

Men vi må ikke glemme, at Hans Hejselbjerg Paulsen jo var præst, fra 1935 i Skrydstrup, siden 1944 i Fjelstrup. Imidlertid, en præstegerning lader sig ikke retfærdigt vurdere af mennesker i »Sprogforeningens Almanak« eller andetsteds — dens frugter er bogførte i Guds egen himmelske almanak. Kun skal nævnes, at Hejselbjerg Paulsen i vinteren 1944 måtte dele sin menigheds tunge skæbne, da det tyske militær beslaglagde Skrydstrup sogn for at omdanne det til flyveplads, så de allerfleste indbyggere blev tvangsevakueret og måtte forlade hus og hjem, og præsten med sin hustru Anna og de to drenge måtte forlade præstegård og kirke. Hans trykte beretning herom med afskedsprædikenen og skildringen af den sidste gudstjeneste er af format kun en lille ting i hans forfatter-skab, men i sit indhold noget af det vægtigste.

Theologisk og kirkeligt var Hejselbjerg Paulsen ikke »med på noderne«. Han var konservativ, virkeligt og velgørende gammeldags, et ægte barn af den slesvigske kirke med dens særlige tradition i fromhed og kirkestyre. Derfor ejede han — som en af de meget få — et skarpt blik for, hvad Nordslesvigs åndeligt stærke og synodal-styrede kirke mistede ved i 1920 at blive en del af den åndeligt splittede, af staten styrede danske folkekirke. Han så ikke lyst på denne kirkes fremtid, men led personligt ved at opleve dens tiltagende, indre opløsning. Og her var han for en yngre embedsbroder den trofaste ven, den store medvider, god at rådspørge som viis til at forstå. Hans Hejselbjerg Paulsen døde den 26. november 1978.

Godt, at Gud nu gav ham et nyt embede i sin himmelske kirke!

Urban Schrøder.

Hans Kæstel
Dybbøl

Ved Hans Kæstels død den 27. juni 1979 mistede Dybbøl sogn en af sine gode sønner, som gennem mere end en menneskealder samvittighedsfuldt varetog adskillige tillidshverv i sognets og egnens kulturelle og offentlige liv. Hans Kæstel var født på gården Dybbøl Langbro, som søn af Jes Theodor Kæstel, der i mange år var formand for sognerådet og tillige sognefoged, et hverv Hans Kæstel overtog ved faderens død i 1956. Han overtog fødegården i 1929, men mageskiftede den 1949 med Dybbøl Snedegård, da Sønderborg kommune ønskede at erhverve Dybbøl Langbro. Dybbøl Snedegård videreføres i dag af en søn. Hans Kæstel har været formand for såvel skolekommissionen som sognets bygningskommission. Fra 1946 til 1971 var han vurderingsformand ved ejendomsskyldvurderingen for Sønderborg kreds og en periode tillige skyldrådsformand for Åbenrå-Sønderborg amtsråds kredse.

Fra sit barndomshjem bragte Hans Kæstel en rig arv med sig af både menneskelige, folkelige og kristelige værdier, som blev bestemmende for hans mange kulturelle interesser og hele virke. Han var formand for ungdoms- og idrætsforeningen fra 1934 til 1947 og sad i styrelsen for både det gamle og det nye forsamlingshus, hvis indvielse han var med til at trække i langdrag til 1945, da man frygtede det ville blive beslaglagt af den tyske værnemagt. Uden at svingte Dybbøl menighed var Hans Kæstel formand for frimenighedskredsen på Sundeved fra 1963 til 1971, og det var ham, der formidlede overdragelsen af frimenighedens bygninger til den selvejende institution Sundevedcentret. Indtil 1973 var han i mange år medlem af Danebod Højskoles bestyrelse og tog initiativ til en besøgs-

ordning, hvor lærere og elever indkvarteredes i Dybbøl og deltog i møder i forsamlingshuset. Siden 1946 har Kæstel været medlem af bestyrelsen for den selvejende institution Dybbøl Mølle og var formand for Hotel Dybbøl Banke 1960-72. Og helt naturligt finder man Hans Kæstels navn blandt medarbejderne ved tilblivelsen af den store sognebog om Dybbøl, der udkom i 1976. En opgave, han har røgtet med sjælden trofasthed, var tilsynet med krigergravene i sognet, som han varetog siden 1947. Som påskønnelse herfor modtog han fortjenstmedaljen i sølv.

Som menneske var Hans Kæstel særdeles sympatisk. Han var stilfærdig og beskeden, retlinet og besjælet af stor pligttrøskab, en ven, man gerne lyttede til, og som sammen med sin hustru viste en aldrig svigtende gæstfrihed.

Marius Storgaard.

Erik Paulsen
Musbæk

Med Erik Paulsen har vi mistet et menneske, hvis skæbne var knyttet uløseligt til vor landsdel. Hans liv indgik i vort lille samfunds udvikling igennem to menneskealdre og blev identisk med det. Erik Paulsen stammede fra Flensborg. Som ung valgte han to ting, der blev afgørende for hans løbebane. Han valgte landbruget, og han valgte at blive dansk. Ingen af delene var blevet lagt ham i vuggen. Han måtte tilegne sig dem begge, og han gjorde det under den fulde anerkendelse af den pris, det kostede. Og så blev han så ypperlig på begge områder, både som dansk og som bonde.

Han var en flittig mand, der skabte meget med sine hænder og med sin omtanke. Hans helhjertede indstilling til både det håndgribelige og det uhåndgribelige gav ham et fast ståsted. Det fik han

da også i høj grad brug for. Erik Paulsen var en af de få, der bar så meget for os, da det gjaldt.

Hans hovedinteresse uden for hjemmet, gården og familien var Landboforeningen for Flensborg og Omegn. Som rådgiver for dens medlemmer mellem krigene og dens formand derefter, har han viet den mange af sine kræfter. Han var grænselandets mand helt og uden forbehold.

Søren Andresen.

Hans Struck
Mølmark

En af Broagerlands kendte skikkelser, Hans Struck, Mølmark, døde den 6. juni 1979 i en alder af 83 år. Han døde af et hjertetilfælde, da han som formand for »Danskisindede sønderjydske Krigsdeltageres Broagerlandafdeling« ledede en udflugt til Sydslesvig.

Hans Struck var født den 27. februar 1896 på gården i Mølmark og blev som 18-årig indkaldt til krigstjeneste i første verdenskrig. På slagmarkerne i Frankrig måtte han opleve at mange kammerater fra Sønderjylland faldt for de franske kugler, inden han blev taget som krigsfange. I et halvt år sad han i fangenskab i Frankrig, hvorefter han blev sendt til Feltham-lejren i England som krigsfange i to år. Ved hjemkomsten i 1919 var hans far død, og Hans Struck overtog gården.

Levende optaget fra sin ungdomstid under fremmedherredømme og ved genforeningen blev Hans Struck en meget aktiv deltager i det nationale arbejde. Han var med til at oprette D.S.K.'s afdeling for Broagerland og blev afdelingens formand i ca. 30 år indtil sin død. Også inden for Broager Danske Samfund var han meget aktiv, både ved stiftelsen i 1933 og gennem mange år som formand — også her indtil sin død.

I mange år var han meddeler til Dybbøl-Posten og Hejmdal. Han var tillidsmand for Grønseforeningen og havde en lang række andre tillidsposter.

Med sin levende fortælleevne om oplevelser og begivenheder fra genforeningstiden forstod Hans Struck ved mindesamvær at delagtiggøre nye slægter i grænselandets historie. Værdien af disse mindesamvær, det være sig hos D.S.K. eller Danske Samfund kan vanskeligt overvurderes; de repræsenterer et værdifuldt træk i vor landsdels særprægede historie.

Det er livets og naturens lov at segne under årenes vægt. Hans Struck segnede midt i aktivt nationalt virke. Hans pligtfølelse over for alt dansk — også under de sværeste forhold — vil stå som et lysende eksempel for nuværende og kommende slægter.

Kristian Sibbesen.

Peter Tychsen

Krammark

Efter få ugers sygdom døde Peter Tychsen, Krammark, den 9. november 1978. Han var født den 2. september 1900 på Krammark. Få var som Peter Tychsen med til at præge vor landsdels genopbygning efter genforeningen i 1920. Som 18-årig nåede han at blive indkaldt til militærtjeneste i første verdenskrig. Efter en alsidig og grundig landbrugsuddannelse overtog han fødegården Krammark, som han drev med stor dygtighed; mange unge har her haft en god læreplads.

Det var hjemmet og gården, der var hans udgangspunkt, men samtidig beklædte han en lang række tillidshverv, der krævede megen fravær fra hjem og bedrift. Både det nationale, det samfundsmæssige og det sønderjydske erhvervsliv gjorde flittigt brug af Peter Tych-

sens rige evner. I sin tidlige ungdom var han formand for Broager Idrætsforening, senere bestyrelsesmedlem i D.S.K. og en årrække formand for Grænseforeningen i Sønderborg amt. På det samfundsmæssige område var Peter Tychsen med til at præge arbejdet som medlem af både sogneråd og amtsråd. Han var en årrække formand for Broager Spare- og Lånekasse og initiativtager til dens nybygning. Peter Tychsen var med til at udbygge det sønderjydske erhvervsliv på den betydningsfulde post som formand for Sønderborg og Åbenrå Amters Elektricitetsforsyning i Sønderborg. For sine mange fortjenester blev han i 1970 dekoreret med ridderkorset.

Der bliver færre i rækken af det slægtled, der gennem årene var med til at præge genforeningsarbejdets fuldblydelse. I denne landsdel vil man huske dem og ære deres indsats. Peter Tychsen var en af disse personer.

Kristian Sibbesen.

Hans Karl Jacobsen
Lambjerg

Fhv. gdr. Hans Karl Jacobsen, Lambjerg, afgang pludselig ved døden den 31. juli 1979, mens han var på en af sine daglige gåture i omegnen af hjemmet. Han blev 72 år gammel. H. K. Jacobsen var født den 20. februar 1907 i Lambjerg, som søn af gdr. Hans Jacobsen og hustru Kathrine Marie Jacobsen, født Kaad, der begge var rundne af god alsisk, nationalt bevidst dansk bondeslægt. Alt for tidligt mistede H. K. Jacobsen sin far, der døde i den første verdenskrig under den tyske offensiv mod russerne i Østprøjsen i december 1914. Moderen Kathrine Marie stod da pludselig alene med gården og med et tvillingepar, Hans var tvillingebror til en

søster Anne Marie. Men hun var en af de tapre sønderjyske kvinder, der takket være god assistance fra slægtninge og gode bestyrere, førte gården videre, indtil hun kunne aflevere den gældfri til børnene midt i 1930'erne, da de var kommet til skels år og alder.

I 1913 kom H. K. Jacobsen i Hørup skole, hvor undervisningen den gang, bortset fra fire ugentlige religionstimer, foregik på tysk. En meget energisk og dygtig, men stærkt tysk påvirket lærerinde gjorde sig store anstrengelser for at banke det »tyske« ind i eleverne. Det havde dog i mange tilfælde den helt modsatte virkning takket være, at mange af børnene hjemmefra var sendt i skole med opfordring til at gøre så lidt ved det tyske som overhovedet muligt. Vel nok en noget forkert indstilling undervisningsmæssigt set. Først til efteråret 1920 kom der rigtig undervisning på det danske sprog, men da han blev konfirmeret og gik ud af skolen allerede i foråret 1921, blev det kun en kort tid med undervisning efter det danske mønster. Han kom derfor på Vester Vedsted Efterskole vinteren 1921-22 for at få indhentet noget af det forsømte fra skoleårene under verdenskrigen.

H. K. Jacobsen gik derefter i gang med at uddanne sig som landmand, havde pladser i forskellige gode landbrug, var på Korinth Landbrugsskole, og ind imellem blev der også tid til et ophold på Ryslinge Højskole i vinteren 1925-26, hvor han tog delingsføreruddannelse. Gymnastikken havde i de unge år hans store interesse, og han var delingsfører for forskellige hold i sognets ungdomsforening.

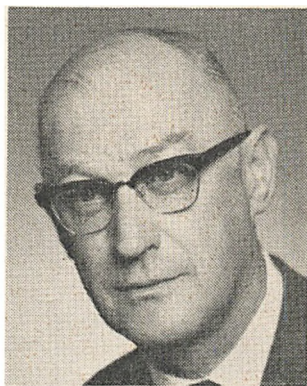
I foråret 1936 blev han gift med Anne Marie Bladt fra Mindebjerg, og sammen overtog de gården i Lambjerg, som de drev en lang række år. I ægteskabet var der kun en datter, Kathrine, der nu er ansat som sekretær ved den danske EF-mission i Bruxelles. Da der således ingen aktiv arvtager var til at videreføre landbruget, blev gården for nogle år siden afhændet til to naboer, dog således, at de beholdt stuehuset og blev boende der. At de havde hjertet på rette sted, når det gjaldt deres medmennesker, viser følgende: De havde som så mange andre landboer en overgang en lille feriepigebørn fra København. I hendes hjem var de tre børn, og de mistede meget tidligt begge forældre; men de tre børn fandt et andet og godt tilhørssted i Lambjerg, hvad de siden hen aldrig har glemt at være taknemlige for. — I de sidste år under anden verdenskrig åbnede de deres hjem for en frihedskæmper, der så sig nødsaget til at gå under jorden, og han fik et trygt opholdssted i Lambjerg.

Ved siden af landbruget havde H. K. Jacobsen forskellige kultu-

relle interesser, som han dyrkede flittigt. I mange år deltog han og hans kone i folkedansen inden for Sønderborg amt, og siden hen var han med til at levere musikken. Helt fra sine unge år var han meget interesseret i at dyrke musik. Han spillede både på fløjte og på basun. Han var en overgang aktiv deltager i Hørup og Tandslet sognes lille amatørorkester og i de seneste mange år medlem af Nordborg amatørorkester under lærer Claus Færgemands dygtige ledelse.

Også på den nationale front var H. K. Jacobsen, om end i det mere stille, ret så aktiv. Han var således i en lang række år tillidsmand for Sprogforeningen i et af Hørup sogns distrikter. Han optrådte dog aldrig i offentlighedens lys; stille og rolig uden de store armsving levede han sit liv, dog på en måde, så man aldrig var i tvivl om, hvor man havde ham. Hørup sogn har med H. K. Jacobsens bortgang mistet en af sine stille, oprigtige og kulturelt interesserede medborgere, og som sådan vil sognet mindes ham i tiden fremover.

Chr. Speegers.

Bjørn Hanssen
Åbenrå

Den 29. oktober 1978 døde redaktør Bjørn Hanssen i Åbenrå, 76 år gammel. Han var gennem tyve år, fra 1936 til 1956 den redaktionelle, eller måske rettere politiske, leder af dagbladet Hejmdal. Gennem årene havde han følt sig forpligtet til at videreføre faderen H. P. Hanssens grænsepolitiske holdning, og efter 1945 fastholdt han konsekvent modstanden af en ændring af den nuværende grænse. Han kunne være en skarp polemiker, men — som det også blev sagt

om H. P. Hanssen — man hørte ham aldrig sige et ondt ord om en politisk modstander eller andre.

Efter nogle års uddannelse ved et gymnasium i Flensborg blev Bjørn Hanssen 1921 student fra Sorø Akademi, 1927 cand. polit. og samme år ansat som statistiker ved Politiken. Han søgte videre uddannelse ved Fyns Tidende og Jyllands-Posten og blev det følgende år knyttet til Hejmdal, efter 1932 som medredaktør, for efter at redaktør Niels Hansen 1936 var fratrådt stillingen som ansvarshavende, at blive dennes efterfølger og samtidig bladets redaktør.

I de følgende år fulgte han ihærdigt den nationale udvikling på begge sider af grænsen, hvad hans ledende artikler, bygget på statistiske beregninger og historisk viden bar præg af. Da Hejmdal 1956 blev forenet med Dannevirke i Haderslev, fik han tilbudt stillingen som lokalredaktør i Åbenrå, men afslog. Han kunne ikke tænke sig at være medarbejder ved et blad, som havde en anden grænsepolitisk holdning end han og Hejmdal havde haft. I stedet overtog han en stilling som konsulent i mindretalsspørgsmål for Folketingets sønderjyske udvalg indtil 1970. De månedlige beretninger, han sendte udvalget, må siges at have så stor historisk værdi, at de bør udgives som et historisk kildekrift. Men den periode omfatter nu blot et afsluttet kapitel. Ved dens ophør var det, som om Bjørn Hanssen havde mistet sin tidligere stærke interesse for grænsepolitiske problemer.

Morten Kaphövener.

Christian Ottosen
Sønderborg

Christian Ottosen, der var født den 8. marts 1893, blev student fra Horsens Statsskole, og efter lærereksamen fra Jelling Seminarium

uddannedes han hos Herold og på den kgl. operaskole. Han fik en lovende debut på Det kongelige Teater som Tonio i »Bajadser«, men hans kæreste rolle var Sverkel i Hartmanns »Liden Kirsten«. Da udsigterne ved teatret imidlertid ikke var lyse, søgte Ottosen til skolen og var i nogle år lærer i Gentofte. I 1930 kom Ottosen til Sønderborg Statsskole, og her virkede han i 32 år til sin afsked i 1962 — først og fremmest som sanglærer.

For Ottosen var gerningen i grænselandet en lykke — vel intetsteds var der bedre grobund for at dyrke den danske sang end netop her. Om sangens betydning her udtalte han selv engang: »I Sønderjylland er der gennem tiderne tradition for, at sangen i kraft af sit tekstlige udtryk er et samlingsmærke, og derfor synger man i Sønderjylland mere umiddelbart, mere selvfølgelig, mindre reflekterende end i det øvrige Danmark, og derfor er sikkert en sanglærers lod ved en sønderjysk skole mere tilfredsstillende og befrugtende end i det øvrige Danmark. Jeg véd i hvert fald ikke noget sted i landet, hvor jeg hellere vil have sang som skolefag end ved Sønderborg Statsskole.«

Lektor Ottosen havde store pædagogiske evner, og da han let kunne begejstres, virkede hans entusiasme smittende og berigende på hans elever. I særlig grad kan det fremhæves, at hans sammen-sangstimer også var værdifulde for de såkaldte »brummere«, alle skolens elever havde i disse timer og ved forårskoncerterne, der altid samlede fulde huse, en stor kulturel oplevelse.

Udover arbejdet på skolen udførte lektor Ottosen et omfangsrigt kulturelt arbejde som leder af grænsekoret og som overdirigent og landsdirigent for Danske Folkekor. Det var ham en stor glæde, da han i fjor ved Danske Folkekors 75 års jubilæum blev stærkt hyldet som æresmedlem. Det har sikkert været en lykke for lektor Ottosen, at han virkede på en tid, hvor han suverænt kunne bestemme linierne for sin undervisning og selv kunne vælge sit repertoire! I de sidste år var han fysisk svækket, men han var åndsfrisk til det sidste og levende interesseret i nutidens problemer, omend han med særlig glæde mindedes svundne tider. Christian Ottosen døde den 17. februar 1979.

Oluf Bach.

Emil Ruge
Dybbøl

Den 23. oktober 1977 døde keramikeren Emil Ruge på Dybbøl Banke i en alder af 85 år. Han var født i København som søn af en skibsfører, men fik sin opvækst i Rønne på Bornholm. Som dreng tjente han sine første lommepenge som vejviser for tyske turister. Han lærte til dette formål tysk ved på et stykke karduspapir at notere tyske ord, som han så fik købmanden til at oversætte til dansk. Nogle år senere lærte han sig selv under nok så lempelige forhold både engelsk og fransk.

Som kunstnerisk begavet ung mand kom han i lære hos den kendte bornholmske keramikker Hjorth, men skønt han her fik lejlighed til at vise gode evner, blev det journalistikken, der kom til at optage ham. Efter et ophold på Askov, hvor han var samtidig med Jakob Petersen, Sprogforeningens senere formand, fik han ansættelse ved Roskilde Tidende, senere ved Venstrebladet i Kolding og Randers Dagblad. Herfra kom han ved genforeningen til Hejmdal i Åbenrå, hvor man under de nye forhold havde brug for en rutineret reporter. Hans gode evner på dette felt kom bladet til gode, hvad en række interessante artikler vidner om. Et samarbejde med landsarkivar Frode Gribsvad resulterede i nogle lokalhistoriske arbejder, af hvilke nogle findes i fire hæfter med titlen Vor hjemstavn, som han 1927-32 udgav sammen med Gribsvad. Også til Sprogforeningens Almanak har han leveret bidrag.

Og så, da han var blevet 44 år, vågnede lysten til keramikken påny hos ham, og han grundlagde nu sit værksted på Dybbøl. Det blev en landskendt virksomhed, hvorfra der udgik mange smukke frembringelser, formet af Emil Ruge selv, eksempelvis kan nævnes

Jellinge-stenen og den meget omtalte Æresrumlepotte. Emil Ruge vil blive mindet for sin kunstneriske indsats i vor landsdel, og som en vennelæs alsidig interesseret personlighed.

Morten Kamphövenner.

Thomas Madsen
Flensborg

Lektor Thomas Madsen blev knyttet som lærer til Duborg-Skolen i 1933, blev adjunkt i 1946 og lektor i 1955. Hans virke omfattede således både nazismens hårde tid og krigens ulykker, hvor hans hjem gik til grunde under et bombardement, og efterretninger om de mange faldne unge måtte tynge hans følsomme sind. Han oplevede gennembruddet efter anden verdenskrig og det mere regelmæssige skoleforløb frem til afskeden pr. 31. juli 1973, der sluttede det nøjagtig 40-årige virke.

Lektor Thomas Madsens fag på skolen var dansk, tysk, religion og historie. Thomas Madsen glemte næppe en af de elever, han havde undervist; ud fra hele sit væsen omfattede han dem med godhed og nænsomhed, og han havde en enorm hukommelse, der gjorde det muligt for ham at fastholde deres familiemæssige oprindelse. — Han færdedes gerne ude i landsdelen, i de yngre år med harmonikaen til underholdning ved møder eller som medlem af skolens teatergruppe. Selv bevarede han langt op i årene meget af det studentikose, der kunne få en til at tænke på Hostrups studenter.

Thomas Madsen var født i Sandbjerg i Dybbøl sogn den 1. december 1903. Den samme imponerende indsigt, som han havde i elevernes herkomst, lagde han for dagen, når han redegjorde for Sundeveds slægter. Denne iboende historiske sans udviklede han til en sikker

viden om Sønderjyllands historie og sin hjemby Flensborgs og udmøntede den i en række historiske artikler, men allerhelst i mundtlig form i vennelag. Kunne sangen så samtidig få lov at lyde, var han godt tilpas.

Thomas Madsen var til for få år siden medlem af Helligånds-sognets menighedsråd. Også om den kirkelige udvikling i Flensborg havde han rede på alle enkeltheder.

Som andre gamle af sønderjysk almue havde Thomas Madsen gjort sine dage op og var med troens ro indstillet på, at livet snart kunne være udtømt for ham. Nu indhentedes han af en nådig død i sommerboligen i Sønderhav, hvor fru Gudrun og han var omgivet af de børnebørn, der for ham betød så meget.

Thomas Madsen vil hos os, der kendte ham, efterlade et lyst minde om et godt menneske, der var sin oprindelse tro. Selv føler jeg taknemmelighed over et 40-års bekendtskab, der blev til venskab, og for en aldrig svigtet loyalitet over for den skole, der blev en del af hans livsindhold.

Knud Fanø.

Claus M. Clausen
Harres

Claus Clausen blev født i Harres 9. januar 1895 og døde på Hjørnegården i Bredebro den 24. marts 1979.

Han hørte til den på egnen vidtforenede Clausen-slægt, hvoraf mange har ydet en stor indsats i folkeligt og kulturelt arbejde, og Claus Clausens betydning for hele Brede sogn blev meget stor. Han var med i menighedsrådet og i talrige andre råd og bestyrelser, og alle steder var hans klare forstand og store forhandlingsevne med til

at gøre ham til en naturlig leder, som man så hen til, når det gjaldt om at få tingene til at glide.

I 36 år, fra 1938 til 1974, var han formand for Bredebro Sparekasses tilsynsråd og fik derved en væsentlig andel i, at sparekassen kom til at gennemgå den store udvikling og blev til det, den er i dag — et velfungerende og velkonsolideret pengeinstitut, der har kunnet yde sit store bidrag til erhvervsudviklingen i kommunen.

Det var også i Claus Clausens formandstid, at mejeriet blev ombygget og moderniseret, således at også det har kunnet videreføres som en effektiv og moderne erhvervsvirksomhed.

Claus Clausen var en af de trofaste støtter i det folkelige og kulturelle arbejde, som det udfoldede sig i forsamlingshuset. Han var i mange år formand for ungdomsforeningen, og han var en altid oplagt fortæller, der gerne deltog i debatten ved møderne, og han havde en sjælden evne til at få folk til at lytte, når han tog ordet.

Han kunne fortælle som få — og gjorde det gerne — både når der var gæster i hjemmet og i forsamlinger. Om sin deltagelse i 1. verdenskrig, om nationalitetskampen i Sønderjylland og ikke mindst om Brede sogns historie og dets befolkning, som han var kendt med og levet sammen med som få.

Claus Clausen var et stort menneske, en dygtig forhandler og meget mere, men frem for alt var han ven med alle, som kom i berøring med ham, han var hjælpsom og reel i al sin færd og efterlevede Grundtvigs ord:

»Ja, tal nu sandt om småt og stort,
og jævnt om alt det høje,
thi godt er alt, hvad Gud har gjort,
og klart er barnets øje.«

Knud Nielsen.

Få opskriften på en SYDBANK specialitet:

Få brochuren om
POINTLAN i SYDBANK.
Så ved De, hvordan De
kan sikre Dem låne-
mulighed op til kr. 50.000
pr. person. Vi udleverer
eller sender Dem gerne
brochuren.

SYDBANK
den sønderjyske bank

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplerings af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak,
Bovvej 4, 6330 Padborg

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André Henrik Christian*, født 26. maj 1968. 2) *Joaquim Holger Waldemar Christian*, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard Casimir Karl August Konstantin*, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav Frederik Philip Richard*, født 12. januar 1969. b) *Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte*, født 20. november 1970. c) *Nathalie Xenia Margareta Benedikte*, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Datter: *Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne Fereolith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917. 2) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Anker Jørgensen

Udnævnt den 26. oktober 1979

Statsminister	<i>Anker Jørgensen</i>
Udenrigsminister	<i>Kjeld Olesen</i>
Finansminister	<i>Svend Jakobsen</i>
Økonomiminister og miljøminister	<i>Ivar Nørgaard</i>
Minister for kulturelle anlig- gender	<i>Niels Matthiasen</i>
Industriminister	<i>Erling Jensen</i>
Kirkeminister og minister for Grønland	<i>Jørgen Peder Hansen</i>
Socialminister	<i>Ritt Bjerregaard</i>
Landbrugsminister og fiskeri- minister	<i>Poul Dalsager</i>
Minister for offentlige arbejder	<i>Jens Risgaard Knudsen</i>
Undervisningsminister	<i>Dorte Bennedsen</i>
Minister uden portefølje med særlig henblik på udenrigs- politiske spørgsmål	<i>Lise Østergaard</i>
Forsvarsminister	<i>Poul Søgaard</i>
Arbejdsminister	<i>Svend Auken</i>
Boligminister	<i>Erling Olsen</i>
Minister for skatter og afgifter	<i>Karl Hjortnæs</i>
Energiminister	<i>Poul Nielson</i>
Indenrigsminister og justits- minister	<i>Henning Rasmussen</i>

Folketingsvalget den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 85,6

Socialdemokratiet	1.213.456	stemmer	68	mandater
Radikale Venstre	172.365	—	10	—
Konservative Folkeparti	395.653	—	22	—
Retsforbundet	83.238	—	5	—
Socialistisk Folkeparti	187.284	—	11	—
Kommunistisk Parti	58.901	—	0	—
Centrum Demokraterne	102.132	—	6	—
Kristeligt Folkeparti	82.133	—	5	—
Arbejderpartiet KAP	13.070	—	0	—
Venstre	396.484	—	22	—
Venstresocialisterne	116.047	—	6	—
Fremskridtspartiet	349.243	—	20	—
Uden for partierne	996	—	0	—
	3.171.002	stemmer	175	mandater
Færøerne			2	—
Grønland			2	—
			179	mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds den 23. oktober 1979

Stemmeprocent 83,8

Socialdemokratiet	54.167	stemmer
Radikale Venstre	6.143	—
Konservative Folkeparti	18.982	—
Retsforbundet	3.428	—
Socialistisk Folkeparti	4.588	—
Kommunistisk Parti	1.202	—
Centrum Demokraterne	4.819	—
Kristeligt Folkeparti	5.299	—
Arbejderpartiet KAP	324	—
Venstre	23.858	—
Venstresocialisterne	2.060	—
Fremskridtspartiet	22.481	—
	147.351	stemmer

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

Socialdemokratiet: J. K. Hansen, Erik Andersen,
Sven Taanquist

Konservative Folkeparti: Johannes Burgdorf

Venstre: Peder Sønderby, Knud Øllgaard

Fremskridtspartiet: Helge Dohrmann

VI SES HOS...

ORBESEN

**DET STORE
INDKØBSSTED
I SØNDERJYLLAND**

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands amt

Overøvrigheden

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og 14-16, lørdag lukket.

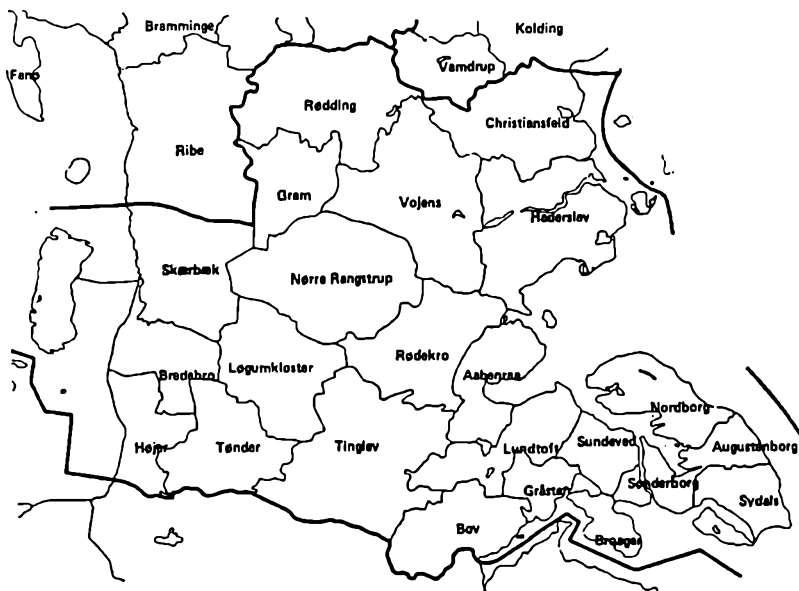
Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og 14-16, lørdag lukket.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Flensborgvej 130, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: Erik Jessen.
Amtskommunaldir.: V. Harsberg.

Kort over Sønderjyllands amt

ANDELSBANKEN

OVER

HELE

LANDET

– også

i

SØNDERJYLLAND

Amtsrådets medlemmer

Amtsborgmester Erik Jessen,
Teglholt 21, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50, privat (04) 62 35 12.
(V)

1. viceamtsborgm. Peter Gorrson,
Gl. Færgevej, Alnor, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 09. (A)

2. viceamtsborgm., fru Helga Hør-
lück, Skatkær, Skodborg, 6800 Vejen.
Tlf. (04) 84 81 33. (V)

Lærer Edgar Andersen,
Trøjborgvej 5, Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 33 21. (A)

Fru Tove Fischer,
Vingelhøjvej 8, Hostrupskov,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 35 39. (C)

Lærer Per Friis,
Færgevej 71, Arøsumd,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 46 93. (A)

Toldpatruljemester Børge Bisgaard
Hansen, Ringgade 240, 6400 Sønder-
borg. Tlf. (04) 42 31 43,
privat (04) 42 46 04. (A)

Overassistent Knud Hansen,
Nørreremark 4, Hammelev,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 76,
privat (04) 57 71 24. (V)

Konsulent Hermann Heil,
Farversmøllevej 97, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33. (S)

Distriktsmontør Dycke Hoff,
Farversmøllevej 125, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50, privat (04) 62 17 94.
(A)

Skolekonsulent Helge C. Jacobsen,
Astrupvej 310, Over-Åstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 81. (F)

Lærer Helge Jensen,
Landevej 34, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 74 42 17, privat (04) 75 43 24.
(V)

Skoleinspekt. Knud Tellgård Jensen,
Rosenvej 29, Ullerup, 6400 Sønder-
borg. Tlf. (04) 46 11 81. (A)

Bygmester Erik Kjær Jessen,
Fjelstrup, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 61 19, privat (04) 58 61 73.
(C)

Viceskoleinspektør Christian P.
Johannsen, Nyboder 41, 6520 Toft-
lund. Tlf. (04) 83 16 84. (A).

Flyvechef Günther Kley,
Farris, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 12 03 (Z)

Gårdejer Jens Peter Kock,
Bredsten 7, Kegnæs, 6474 Skovby,
Als. Tlf. (04) 46 51 94. (Z)

Driftsleder Niels Å. Madsen,
Ladegård, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 16 24. (V)

Afdelingsleder August Møller,
Allégade 26, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76, privat (04) 54 23 25.
(A)

Fru Ruth Nielsen,
Leonhardtvej 15, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 19 30. (B)

Konsulent Erik Oksborg,
Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 72 80. (A)

Arkitekt Ingomar Petersen,
Allégade 30, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 70. (B)

Gårdejer Kresten Philipsen,
Lundtoftbjerg, Flensborg Landevej
55, Lundtoft, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 75 37. (V)

Landinspektør Erik Rytter,
Ringridervej 23, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 36 36, privat (04) 42 12 26.
(V)

Gårdejer Hans Schmidt,
Sandetvej 1, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 41 08. (V)

Chauffør Nis Schmidt,
Jernbanegade 6 a, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 68. (Z)

Forstander Jens Steffensen,
Ungdomsskolen, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 68. (Q)

Installatør Sven Tarp,
Jernbanegade 7, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 62 19. (C)

Laboratoriem., MF Sv. Taanquist,
Mågevej 60, Langesø, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 22 22, privat (04) 45 06 50.
(A)

Se på MØBLER i det nye latinerkvarter i Aabenraa

dér
ermere
at
vælge
imellem

M Ø B L E R De kan li', får De **NYBRO 10**

Vestergade 35 . Aabenraa . Telefon (04) 62 24 20

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 82.
Borgmester:
Metodetekniker Arthur Jespersen.
Kæmner: Martin Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. (04) 67 34 51.
Borgmester:
Speditør Johan Rebsdorf.
Kontorchef: N. C. Andersen.
- Bredebro kommune, 6281 Bredebro.**
Tlf. (04) 74 16 50.
Borgmester: Gdr. Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. (04) 44 10 33.
Borgmester:
Overlærer Niels Krogh Hansen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
Borgmester:
Tømmerhandler Bent Skrifer.
Kommunaldirektør:
Jørgen-Erik Lund.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. (04) 82 21 31.
Borgmester:
Førstelærer Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Brøchner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. (04) 65 12 30.
Borgmester: Pens. kriminalass.
A. A. Matthiesen.
Kæmner: N. Bahke.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
Borgmester:
Malermester H. C. Carstensen.
Kommunaldirektør: Tage Madsen.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. (04) 74 23 27.
Borgmester: Lærer Knud Hansen.
Kæmner: Knud H. Jensen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
Borgmester:
Gdr. Svend A. Lauesgaard.
Kommunaldirektør:
Jens T. Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 45 11.
Borgmester:
Gdr. H. Jessen Hansen.
Kæmner: R. Rømer.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. (04) 45 04 15.
Borgmester: Jens Chr. Jensen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 34.
Borgmester: Gdr. C. Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. (04) 84 10 26.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør: Carlo Jensen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. (04) 66 28 75.
Borgmester: Gdr. Niels Sørensen.
Kommunaldirektør:
Ervin Mølgaard.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. (04) 75 22 11.
Borgmester:
Gdr. Johs. Chr. Hamann.
Kæmner: Harry Thomsen.
- Sundeved kommune, Avnbøvej 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
Borgmester:
Gdr. Christian H. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
Borgmester:
Advokat Svend Ove Jensen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.

LANDBRUGSMASKINER

Køb Deres maskiner, hvor De kan få reservedele til dem -

Indhent tilbud fra

ALFRED PAULSEN A/s

Vestvejen 167 . Aabenraa . Telefon (04) 62 47 57

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/s

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (04) 62 20 00*

Sønderjysk litteratur i stort udvalg

NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

Restaurant - Kursuscenter

»FOLKEHJEM«

6200 Aabenraa . Telf. 04 - 62 28 48

Padborg Boghandel

Launi Pedersen

Telefon (04) 67 31 08

Sønderborg kommune,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
Borgmester: Harry Christensen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.

Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
Borgmester: Frits Nielsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
Borgmester:
Revisor J. Børsting-Andersen.
Kommunaldirektør:
Egon Nielsen.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76.
Borgmester:
Peter Petersen.
Kommunaldirektør:
Mogens Olsen.

Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.
Borgmester:
Fru Camma Larsen-Ledet.
Kommunaldirektør:
Erik Haugbølle.

KVALITETS-TRYKSAGER

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

CENTRAL-MEJERIET

A a b e n r a a

anbefaler sine 1. klasses produkter

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster . Telefon 74 35 67

Johs. Bordorffs Maskinforretning

v/ P. C. NISSEN

Grundlagt 1892

Autoriseret Ford traktor forhandler

Skodborg J.

Telefon 84 81 16

Lorenz Hansen jr. A/S

6200 AABENRAA · 04-62 21 38 · STOREGÅDE 33

rosenvold
TÆPPE-& GULVCENTER

Søndergade 6-8 - 6200 Aabenraa - Tlf. 04-62 21 16

man ser
det
straks ..

KONTORMASKINER

KONTORMØBLER

KONTORARTIKLER

Asmus Schultz

Aabenraa . Tlf. (04) 62 35 26

FORENINGER, INSTITUTIONER ORGANISATIONER M. V.

Sprogforeningen

Formand: Gdr. Chr. Speggers,
Mjang Bygade 13, Mjang, 6400
Sønderborg. Tlf. (04) 44 53 50.

Ledelse: Direktør H. P. Jensen,
Åbakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Sognepræst Th. Heick, Kirke-
pladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 54.

Dommer Ditlev Nielsen,
Spicavej 10, 8270 Højbjerg.
Tlf. (06) 14 59 95.

Fru gdr. Mette Jepsen, Rørkær,
Skovfennen 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Fhv. højskoleforstander Niels
Bøgh Andersen, D-2391 Jarplund.
Tlf. 009 49 461 - 9 16 63.

Sekretær: Fru Lis Hundevadt,
Folkkehjem, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 50. Privat (04) 52 79 14.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester Svend
Christensen, Aglimt 16,
6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6545 Arrild.
Tlf. (04) 83 41 08.

Sekretær og kasserer:
Niels Gotthardsen, Høgsbro,
6760 Ribe. Tlf. (05) 44 52 04.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K.
Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: Landsretssagfører
E. Friehling, Fortunstræde 1,
1065 København K.
Tlf. (01) 15 00 80.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vestergade 8, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 14.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Ma-
thiesen, Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjællandsgade 13,
6500 Vojens, Tlf. (04) 52 71 11.

Åbenrå Amt:

Formand: Fru overdyrlæge Hanne
Dahlkild, Frøslevvej 29, 6330 Pad-
borg. Tlf. (04) 67 33 21.

Sønderborg Amt:

Formand: Skoleinspektør Kurt
Phillippsen, Peter Grausvej 3,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 52 25.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vestergade 8, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 14.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

Sæsonens nyheder i

**PELSE
RULAM
SKIND..!**

Kom ind og se Jyllands
største udvalg

Den faglærte buntmager

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Peter Henningsen

URE . GULD- OG SØLVVARER

Haderslev . Telefon (04) 52 21 69

Storegade 13

Andels-Kartoffelmelsfabrikken „Sønderjylland“

Toftlund

Telf. (04) 83 13 43

Slesvigsk Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.
Formand: Fhv. kommunalrevisor,
fru Dagmar Henriksen, Laur.
Skausgade 15, 2200 København N.
Tlf. (01) 39 75 00.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Chr. Speggers, Mjang By-
gade 13, Mjang, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 50.
Journalist Paul Chantelou, Kær-
gårdsvej 7, Kærgård, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 28 20.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Anne Marie Refslund
Poulsen, Bovlund, 6535 Branderup.
Tlf. (04) 83 51 62.

Næstformand: Fru Marie Thorup,
6533 Øster Lindet. Tlf. (04) 84 62 08.

Kasserer: Fru Sofie Danielsen,
Vestergård, Gærup, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 31 38.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:

Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Landsarkivar
Peter Kr. Iversen, Åbenrå, formd.
Viceskoleinspektør Chr. Stenz,
Åbenrå, næstformand.
Arkivar Lars N. Henningsen,
Åbenrå.
Bankdirektør Hugo Lildholdt,
Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske
Årbøger: Adjunkt Henrik Fangel,
Åbenrå.

Rektor Knud Fanø, Flensborg.
Direktør H. P. Jensen, Agerskov.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:
Mag. art. Henrik Becker Christen-
sen, Åbenrå.

Landsarkivar Peter Kr. Iversen,
Åbenrå.
Arkivar Lars N. Henningsen,
Åbenrå.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk Månedsskrift:

Viceskoleinspektør W. Christlan-
sen, Tønder.

Cand. polit., fru Inger Bjørn
Svensson, Haderslev.

Viceskoleinspektør Chr. Stenz,
Åbenrå.

Seminarieadjunkt Jørn Buch,
Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Gdr. Søren Ras-
mussen, Hygumskov, Rødding.

Sønderborg amt: Gdr. Olav J.
Bonefeld, V. Snogbæk.

Tønder amt: Fuldmægtig
Viggo Gregersen, Møgeltønder.

Åbenrå amt: Direktør
Poul Andersen, Munkemølle,
Gråsten.

Sydslesvig: Kontorchef Lars H.
Schubert, Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Skoleinspektør S. N. Christensen,
Ravsted.

Højskolelærer Jens Rosendahl,
Løgumkloster.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Læge H. Roesdahl,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 78 04.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé
24 A, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour
Møller, Bispegården, Ketting,
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 16 08.

Institut for Grænseregionsforskning

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 55 50.
Direktør: Cand. polit Niels Groes.
Forskningsmedarbejdere: Mag.
art. Henrik Becker-Christensen,
cand. scient. pol. Gert Gammel-
gård, cand. scient. Susanne Jeppe-
sen, regionaløkonom Ole Ther-
kildsen.

Sønderjyllands Amts

Biblioteksforening

(Amtskreds af Danmarks
Biblioteksforening)
Formand: Konsulent Hans M. Bille,
Kirkegårdsvej 17, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 52.
Sekretær: Ledende bibliotekar
Steen Felter, Gråsten Bibliotek,
Kongevej 72, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 75.

Naturhistorisk Forening

for Sønderjylland

Formand: Lærer Hanne Løfqvist,
Kongevej 93, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 82.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Tandlæge Ole Berg,
Bjerggade 25, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 45 61.

Sekretær: Lærer K. W. Knudsen,
Topmejsvej 22, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 51.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.
Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:
Hanne Møller, Gjeddesgård,
Hornsherredsvej 4, 4060 Kirke-
Såby. Tlf. (03) 40 01 30.

Landssekretariat: Postboks 70,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA v/ Arne Åbenhus,
Solbakken 10, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 11 03.

Sønderjydsk Idrætsforening

Formand: Lærer Helge Jensen,
Landevejen 34, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 75 43 24.

Forretningsfører: Verner Laursen,
Nr. Hostrup, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Skoleinspektør Olaf
Knudsen, Stjerneparken 67,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 00 82.

2. næstformand: og formand for
KM-udvalget:
Tove Olesen, Felstedvej 22,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 22 18.

Formand for skydning:
A. T. Hansen, Thrigesvej 94,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:
Gdr. Claus Christensen, Lavensby,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 66.

Formand for folkedans:
Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for idrætsudvalget:
A. L. Jensen, Genner skole,
Genner, 6200 Åbenrå.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.
Formænd:

Haderslev vesteramt: Villy
Kristensen, Hyrup, 6520 Toflund.
Tlf. (04) 83 13 24.

Haderslev østeramt:
Erik Stokholm, Hajstrupgade 20,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Åbenrå hovedkreds: Ingeborg
Stougaard, Tinglevvej 452, Torp,
6200 Åbenrå.

Sønderborg hovedkreds: Chr.
Caspersen, Gammelmark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Palle Nielsen,
Pokkenbøl, Møgeltønder,
6270 Tønder. Tlf. (04) 74 83 22.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frede Sørensen, Rødding
Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Hanne Boisen,
Gastrupgård, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 19 47.

Formand for håndboldudvalget:
Andreas J. Beck, Horslund,
6760 Ribe. Tlf. (05) 44 11 31.

Formand for folkedanseudvalget:
Folmer Petersen, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 51 22.

Formand for gymnastikudvalget:
Maren Hansen, Bjørnekær,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 16 74.

Formand for svømmeudvalget:
Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Niels Christensen, Stenderup,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 61 79.

Bund deutscher Nordschleswiger
Deutsches Generalsekretariat, Ves-
tergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

Generalsekretær: Peter Iver
Johannsen.

Formand: Landmand Gerhard
Schmidt, Ladegårdskov,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 18 90.

Deutscher Jugendverband
für Nordschleswig
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Overlærer Armin Nickel-
sen, Skovfennen 16, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 45 57.

Forretningsfører: Knut Lippert.

Deutscher Schul- und Sprachverein
für Nordschleswig
Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Forpagter Heinrich Jür-
gensen, Hynding, 6372 Bylderup-
Bov. Tlf. (04) 64 74 73.

Kunstforeninger

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysetøbervej 3, 6070 Christians-
feld. Tlf. (04) 56 16 73.

Kunstforeningen for Haderslev og Omegn

Formand: Seminarirektor Ole Jes-
sen Bruun, Grønlandsvej 32,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 91 83.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor H. Aarup,
Kastanieallé 4, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 13 41.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390
Flensborg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Vestslesvigs Kunstforening

Formand: Journalist Hanne Alsing,
Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 34 11.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING
Slotsvej 11 . 6510 Gram
Telefon (04) 82 16 21

CARL NIELSEN

BOGHANDEL - KONTORMONTERING - MØBLER
Grundlagt 1785

Nørregade 25 . Haderslev . Telefon 52 68 00

Alt i moderne belysning.

J. C. DIRKS

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (04) 52 28 31

JYLLANDS
KREDITFORENING

6100 Haderslev:
Astrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 Ringkøbing:
Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 Viborg:
Sct. Mathiasg. 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 Aalborg:
Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 Århus-Viby J:
Borgvold 16. Tlf. (06) 14 88 00

Brdr. H. & K. Overgaard

TØMRER- OG SNEDKERFORRETNING

Nalmadebro . Graasten . Telefon (04) 65 18 46

GRAASTEN
BOGHANDEL

Nygade 1 . Graasten . Telefon (04) 65 11 09 - 65 12 34

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 33 15.

Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 21 40.

Forstander M. Høier.

Kongeådalens Ungdomsskole, Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.

Forstander Martin Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.

Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole. 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.

Forstander Boye Andersen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 83 70.

Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole,

Rinkenæs, 6300 Gråsten.

Tlf. 65 13 08.

Forstander Georg Pristed.

Skamlingsbanke Ungdomsskole

6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.

Forstander: Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole, 6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.

Forstander J. Steffensen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 03 11.

Forstander Aage Rasmussen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 29.

Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 50 63.

Forstander: Mogens Thyge Jensen.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.

Tlf. (04) 64 68 20.

Forstander Horst Jacobsen.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav, 6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.

Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

Forstander Chr. Gedbjerg og

Filt Jensen.

Forsknings-Højskolen,

Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 09 60.

Forstander Bent Jensen.

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

v. PETER TRUELSEN

6534 Agerskov . Telf. (04) 83 33 03 . Postgiro 9 74 68

Kolonial . Vline . Spirituosa . Konserves . Dybfrost . Frugt & Grønt

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 52 13.

Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
D-2390 Jaruplund-Weding,
Tlf. 009 49 46 30-382.

Forstander Arne Hyldkrog.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 25.

Rødning Højskole, 6630 Rødning.
Tlf. (04) 84 15 68.

Forstander Poul Bredsdorff.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.

Forstander Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.

Forstander Hans Jørgen Nielsen.

Pensionisthøjskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 85 90 og
(04) 42 21 60.

Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.

Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Biblioteker og arkiver

Augustenborg, Augustenborg Kom-
munebibliotek, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asser-
balle, Fynshav, Notmark.

Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261
Bredebro. Tlf. (04) 74 14 28. Filia-
ler i: Ballum, Randerup, Visby.

Broager, Broager Bibliotek, 6310
Broager. Tlf. (04) 44 16 13.
Filial i: Egersund skole.

Christiansfeld, Christiansfeld Bib-
liotek, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04)
56 18 37. Filialer i: Aller, Fjel-
strup, Hejls, Hjerndrup, Stepping,
Taps, Vejstrup.

Deutsche Bücherei, Åstrupvej 9,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 15 29.

Felsted, Lundtoft Kommunes Bib-
lioteker, 6200 Åbenrå. Tlf. (04)
68 53 20. Filialer i: Bovrup, Klip-
lev, Søgård.

Gram, Gram Bibliotek, Slotsvej 6,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 19 70.
Filialer i: Arnum, Fole.

Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300
Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75. Filialer
i: Rinkenæs og Kværns.

Haderslev, Haderslev Bibliotek,
Bispegade 15-17, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 33. Filialer i Halk,
Hoptrup, Marstrup, Vilstrup,
Øsby, Årø.

Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 86. Filial
i: Sdr. Sejerslev.

Kirke-Hørup, Sydals Bibliotek, Hø-
rup skole, Kirkehørup, 6400 Søn-
derborg. Tlf. (04) 44 52 99. Filialer
i: Lysabild, Tandslet, Kegnæs.

Løgumkloster, Løgumkloster Biblio-
tek, Storegade 16, 6240 Løgumklo-
ster. Tlf. (04) 74 30 42. Filialer i:
Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.

Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løj-
tertoft, 6430 Nordborg. Tlf. (04)
45 03 36. Filialer i: Guderup, Havn-
bjerg samt bogbus.

Padborg, Bov Bibliotek, Bovvej 4,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 34 54.
Filialer i: Holbøl, Kollund.

Rødning, Rødning Bibliotek, Konge-
vej 6, 6630 Rødning. Tlf. (04)
84 12 88. Filialer i: Hygum, Jels,
Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster
Lindet.

Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 26 23. Filialer i: Genner, Hellevad, Hjordkær, Hovslund.

Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Birke Allé 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80. - Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.

Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58. Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 42 84 88.

Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 11 88.

Biblioteket ved Handelshøjskoleafdelingen i Sønderborg, Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 55 25.

Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.

Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 41 69. Filialer i: Bolderslev, Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.

Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek, Torvegade, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 03. Filialer i: Ager-skov, Arrild, Bevtoft, Branderup.

Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsengsgade 10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26. - Bibliotekssamarbejde mellem Tønder og Skærbæk kommuner. Bogbus med 12 holdsteder uden for Tønder.

Deutsche Bücherei, Popsensgade 6, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.

Vester-Sottrup, Sundeved Bibliotek, Vester-Sottrup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 71 28. Filialer i: Nybøl og Ullerup.

Vojens, Vojens Bibliotek, Vestergade 21, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80. Filialer i: Hammelev, Jegerup, Nustrup, O. Jerstal, Oksenvad, Simmersted, Skrydstrup, Sommersted, Vedsted, Ørsted.

Åbenrå, Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 25 62. Filialer i: Løjt Kirkeby (Skolegade), Rugkøbbel (Farversmøllevej 28) og Stubbæk (Stubbæk skole).

Büchereizentrale Apenrade, Vestergade 30, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 11 58.

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 58 58.

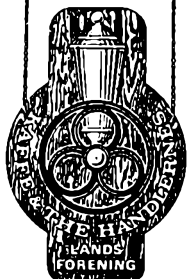
Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15. 6.-15. 8. dog lukket om lørdagen. Landsarkivar Peter Kr. Iversen. Arkivarer Lars N. Henningsen og Jørgen Witte.

Bikuben i Skodborg

Telefon (04) 84 81 06

Kontor i Københoved

stil
større krav
til
kaffe

- og husk

Kaffen
skal være fra

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

Køb danske sønderjyske
SVEND HOLM-fabrikater

BLÅ NEM med SALMIAK til rengøring -

NEM m. CITRON til opvask, det bløde uskadelige.
Begge godkendt af veterinær-
myndighederne.

WE-CIT til WC-kummen - med selv-
virkende **BLÅBRUS** -
rensner, desinficerer.
Diskret, behagelig duft.

MOTAX død og udryddelse af
LUS og UTØJ »o æ kre« -

Motto: Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra Svend Holm
Aabenraa.

- hos **KØBMANDEN**

Museer

- Brødremenighedens Museum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17,
mandag lukket. (Besøg uden for
disse tider efter aftale med frk. E.
Iversen, tlf. (04) 56 19 85).
- Sønderjysk Brandværnsmuseum,**
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens
Museum.
- Frøslevlejrens Museum,**
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Åben: 1.5.-30.9. samt i skolernes
efterårsferie og i påsken (undta-
gen 1. påskedag): 10-17. 1.10.-30.4.:
Kun efter aftale for skoler, for-
eninger o. l. Tlf. uden for åbnings-
tid: (04) 67 35 68.
- Højer mølle- og marskmuseum,**
6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller
(04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag
lukket. (Lejrskolebesøg uden for
åbningstid kun efter aftale).
- Midtsønderjyllands Museum,**
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1.4.-31.12.: mandag-fredag
14-17, lørdag, søn- og helligdage
10-12 og 14-17 og efter aftale.
- Haderslev Museum, Dalgade 7,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åben: Hverdage undt. mandage
10-16.30, søn- og helligdage 13-
16.30.
- Kunstmuseet Holmen, Østergade 13,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: 15.6.-15.8.: 10-12, 14-17.
16.8.-14.6.: 15-17. Mandag lukket
hele året.
Grupper kan aftale besøg udenfor
disse tider på tlf. (04) 74 41 65.
- Nationalmuseets Kommandørgård,**
Toftum, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben: 1.5.-30.9.: daglig 10-18.
oktober: daglig 10-15.
- Sønderjyllands Kunstmuseum og
Tønder Museum, Slotsbanken,**
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vin-
terhalvår: 13-17. Mandag lukket
hele året.
- Museet på Sønderborg Slot,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17.
1.10.-30.4.: 13-16.
- Åbenrå Museum,**
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-12, 14-18,
mandag lukket.
16.9.-14.5.: 10-12, 14-17,
mandag lukket.
- Samlingen af gamle arbejdsredska-
ber og bondemøbler på Jacob Mi-
chelsens gård i Kolstrup, Toften
27, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 10 68,
bedst 7.30-8.30 og 12-13.**
- Flensborg Bymuseum, Lutherplatz,**
Flensborg.
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.
- Lyksborg Slot, Lyksborg.**
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske lands-
museum, Gottorp Slot, Slesvig.**
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Det slesvig-holstenske lands-
museum for forhistorie og
tidlig historie,**
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.
- Nissen-Haus, det nordfrisiske
museum,**
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.
- Det slesvig-holstenske Frilands-
museum, Rammsee 23, Kiel.**
Åben: 9-17. Mandag lukket. 16.11.-
31.3. kun søndag 10-16.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

P Lindberg AS
MASKINFORRETNING
6630 RØDDING 04 - 84 12 34*

Det kunne
være undgået

hvis
han
havde
valgt

NORA SKRIDSIKRE
STØVLER

Nærmeste forh.
anvises

FØRES OGSÅ I OLIE- OG
FEDTFASTE MODELLER

Generalimport
for Danmark

C. BORREGAARD NIELSEN 1/5

6200 Aabenraa. Telf. 04-62 29 50

Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.

Slesvig Bymuseum, Frederiks-
strasse, Slesvig.

Isted Mindehal, Isted.

Hjemstavnmuseet, det gamle råd-
hus, Rensborg.

Jernkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelsdorf ved Rensborg.

Frisisk Hjemstavnmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.

Ostenfeld-gården, Nordhusum-
strasse, Husum.

Ejdersted Hjemstavnmuseum,
St. Peter.

Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.

Silds Hjemstavnmuseum, Keitum.

Burg Hjemstavnmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.

Landbrug

Statens Jordlovsudvalg
Kontor: Sct. Annæ Plads 19,
1250 København K.
Tlf. (01) 15 61 31.

Formand: Husmand Ib Rasmussen,
Krogvej 7, 3320 Skævinge.
Tlf. (03) 28 82 20.

Administrationschef: Jørn Priemé.

Medlemmer for Sønderjyllands amt:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Gdr. Axel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 55.

Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.
Kontorchef Eugéne Ibsen.

Teknisk afdeling, Tønder:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 3¹,
1609 København V.
Tlf. (01) 14 56 72.

Præsident: Proprietær
H. O. A. Kjeldsen, Lerkenfeldt,
9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.
Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske
Landhusholdningsselskab
Rolighedsvej 26, 1958 København V.
Tlf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident: Kammerherre
E. Tesdorpf, Søgård,
4672 Klippinge.

I bestyrelsesrådet:
Gdr. Anders Hørlück,
Skodborg, 6800 Vejen.
Tlf. (04) 84 81 33.

Jordfordelingskommissionen
Jordfordelingskommissionen for 5.
område, Sønderjyllands amts-
kommune:

Dommer:
K. Ellehauge Hansen, 6100 Hader-
slev. Tlf. (04) 52 38 02.

Formand:
Gdr. Aksel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 55.

Medlemmer:
Gdr. Chresten Jacobsen, Havnsø-
gård, Strandelhjørn, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 92 26.
Husmand P. Hansen Kock, Søn-
dergade 21, Asserballe, 6440 Au-
gustenborg. Tlf. (04) 46 31 86.

man

NIELS A. NIELSEN & SØN
AABENRAA · TELF. 62 31 28
farvehandel · malerfirma

Ramsherred 10 . Aabenraa . Telefon (04) 62 31 28

- altid noget nyt på tapetet

J. N. JEFSEN

BØGER . PAPIR . KUNST

Alt i skøn- og faglitteratur

Storegade 5 . Telefon 72 23 41 . Tønder

BOGTRYK
OFFSET
BOGBIND

TH. LAURSENS
BOGTRYKKERI A/S
TØNDER . TELEFON (04) 72 15 50

Kul . Koks
Briketter
Texaco olier

Træløst
Byggematerialer
Støbegods

HESS KLIMA-ANLÆG

J. LAUSTEN & SØN I/S

NYGADE 16 . GRÅSTEN . TLF. 65 10 44

- også indgang fra Centerparkeringen

Kreditkyndig:

Gdr. Peter Nissen Beier, Korup,
6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 74 80.

Jordfordelingskommissionernes

sekretariat: Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K.
Tlf. (01) 15 61 31.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune

Formand for den vestlige del:
Gdr. Aksel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 55.

Viceformænd:

Husmand Anton Ejner Hansen,
Birkelev, Gammelby, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.
Agronom Holger Behrens, Grøn-
vang, Lydersholmvej, Grøngård,
6270 Tønder.

Formand for den østlige del:

Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Viceformænd:

Husmand Jørgen Jørgensen, Nr.
Hjarup, 6552 Hovslund.
Tlf. (04) 68 44 86.
Husmand Jørgen Sørensen,
Elsager, Sdr. Vilstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 21 94.

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Postboks 110,
8800 Viborg. Tlf. (06) 62 61 11.
Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Direktør A. W. Nielsen,
Strandvejen 50, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 29 33 11.

Grundforbedringsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef N. Venov.

Haderslev: Teaterstien 4,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.
Distriktschef A. Madsen.

Sønderborg: Perlegade 54,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 30,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Kolding: Dyrehavegårdsvej 2,
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 29 00.
Overingeniør E. B. Jacobsen.

Skovbrugsafdelingen

Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Søren Grosen.
Sønderjylland: Brøns Møllevej 2,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 12 51.
Skovrider B. Lindskov Christian-
sen.

Grænseforeningens Landbrugs- udvalg

Formand: Forstander Filt Jensen,
Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

Landboforeninger

De samvirkende danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 Køben-
havn V. Tlf. (01) 12 75 61.

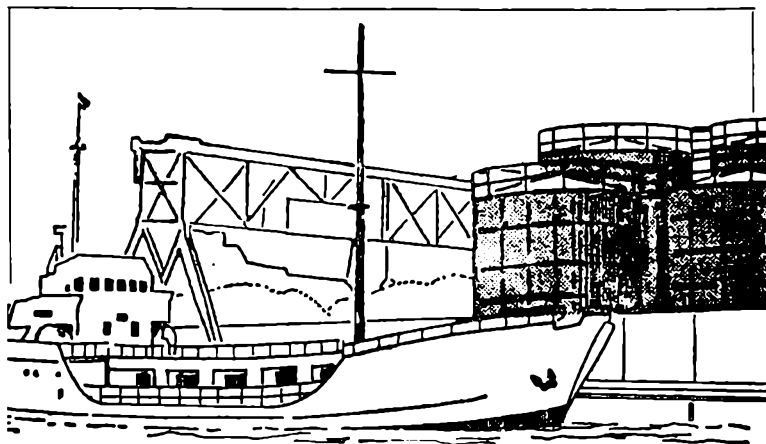
Formandskab:

Gdr. Hartvig Dehn, Langagergård,
Algestrup, 4340 Tølløse.
Tlf. (03) 48 54 59.

Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Ars.
Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 188,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybøl,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

KULHANDEL AKTIESELSKAB

Import af brændselsoller
SØNDERBORG – TELEFON (04) 42 21 41

ANDREAS CLAUSEN

BOG- og KUNSTHANDEL
Sønderborg . Telefon (04) 42 38 00

Bøger i stuen
Kunst på 1. sal

SØNDERJYLLANDS KORN

Toftlund	Skodborg	Augustenborg	Rinkenæs	Brøns
04 - 83 21 21	04 - 84 81 04	04 - 47 12 01	04 - 65 10 05	04 - 75 32 23
	Mølby	Vojens		
	04 - 55 41 05	04 - 54 13 15		

Jeppe GAARDE

Tlf. (04) 83 13 53 . 8520 Toftlund

**Foreningen af jyske
Landboforeninger**

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Vi-
by J. Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A.
Kjeldsen, Lerkenfeldt, 9600 Års.
Tlf. (08) 83 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Den nordslesvigske Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schultz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

**Fælleslandboforeningen
for Nordslesvig**

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Røde-
kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær og kasserer: Konsulent
Erik Larsen, Storegade 31,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 22 35.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Hader-
slev. Tlf. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Han-
sen, Fjelstrupvej 118, Fjelstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

**Nr. Rangstrup Herreds
Landboforening**

Formand: Gdr. A. Dons Hørlück,
Rurup, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 91.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Øderup Kirkevej 50, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Røde-
kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Planteavlkontoret, Mel-
lemvej 39, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 75 65.

Vis Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Ø. Gejl, 6282 Tørsbøl.
Tlf. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent N. A. Drew-
sen, Hokkerupvej 27, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 82 12.

Den sundevedske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen,
Krammark, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 17 46.

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl.
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 14 62.

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Nis V. Christensen,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 10 31.

Sekretær: Gdr. Chresten Jessen,
Stenbækgård, Holm, 6430 Nord-
borg. Tlf. (04) 45 13 52.

Den alsiske Landboforening

Formand: Gdr. Jørgen Bonefeld,
Mintebjergryd, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 59.

Sekretær: Hans Jørgen Clausen,
Blommesgård, Østkystvej 2,
Kettingskov, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 46 41 77.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Gdr. Tage Hansen,
Vinumgård, 6775 Døstrup.
Tlf. (04) 75 42 93.

Sekretær: Gdr. Poul Ellegaard
Nielsen, Abild, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 16 89.

Slagteriregion SYD A.M.B.A. GRAASTEN

Telefon (04) 651211*

Udsalg i

GRAASTEN

Havnegade

Telefon 65 22 11

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (021) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (021) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange skandinaviske handelsfirmaer benytter sig af
DM-KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets
kunder!

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, EMum, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Konsulent P. Valdemar
Johnsen, Åbenråvej 14, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 14 14.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Konsulent Jens Andre-
sen.

Slogs Herreds Landboforening

Formand: Gdr. Bende Nissen,
Kornvedvej 13, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 15 84.

Sekretær: Konsulent Jens Andresen,
Vestslesvigs Landbrugscenter,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Privat: Ørnevej 5, 6240 Løgum-
kloster: Tlf. (04) 74 43 22.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. H. H. Johannsen,
Skelde, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 14 10.

Sekretær: Konsulent H. C. Agerley,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 30 07.

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund,
6681 Holsted St. Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Husmand Ejnar Hansen, Gammel-
byvej 2, Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Husmand Kr. H. Thomsen,
Gl. Kirkevej 36, Stubbæk mark,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 33 73.

Sekretariatets chef: Jørgen Peder-
sen, Tværlødet 27, 2880 Bagsværd.
Tlf. (02) 98 23 50.

De samvirkende jyske

Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus
V. Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Ejnar M. Nielsen, Hav-
kærvej 49, Tilst, 8381 Mundelstrup.
Tlf. (06) 24 17 60.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Lø-
gumkloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand Ejnar Hansen,
Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Sekretær: Konsulent Erik Christen-
sen, Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts

Husmandsforeninger

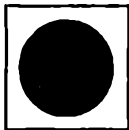
Formand: John Chr. Noer, Noer-
vang, Elsager 30, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 21 86.

Sekretær: Husmand Svend Aage
Petersen, Havremark, 6100 Hader-
slev. Tlf. (04) 52 10 99.

SPAREKASSEN SYDJYLLAND

Toftlund afd.

Telefon (04) 83 21 51

**Spørg
SPAREKASSEN**

ULLERUP^S ISENKRAM

Toftlund

Telefon (04) 83 12 34

INTERESSENTSKABET

JENS JENSEN

Internationale autotransporter

Grundlagt 1922

Specialvogne med køleanlæg
til transport af landbrugsprodukter.

Presenningvogne
til transport af industrigods.

Tøris depot

BOV/PADBORG

**Haderslev Vesteramts
Husmandsforeninger**

Formand: Husmand Ole Brink,
Høleskov, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Konsulent Hans Otto Sø-
rensen, Vester Gasse, 6780 Skær-
bæk. Tlf. (04) 75 22 62.

**Sønderborg Amts
Husmandsforeninger**

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.

**Tønder Amts
Husmandsforeninger**

Formand: Husmand Peter Petersen,
Tørbjerg, Ellum, 6240 Løgumklo-
ster. Tlf. (04) 74 31 69.

Sekretær Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Abenrå-kredsen:

Formand: Husmand Kristian H.
Thomsen, Birkehøj, Gl. Kirkevej
36, Stubbæk mark, 6200 Abenrå.
Tlf. (04) 66 33 73.

Husdyrbrugsorganisationer

Afkomsprøvestationen

Brøstrupgård

6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.

Formand: Gdr. Anton Holm, Rang-
strup, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 54 91 08.

**Sønderjydske Avlsforening for
sortbroget dansk Malkekvæg**

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

**Kreatureksportforeningen
for Nordslesvig**

Formand:

Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund,
Poppenbøl, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 81 11.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avlsforeningen Den jyske Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28,
8260 Viby J. Tlf. (06) 11 08 44.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 51 28.

**Sønderjydske Fællesledelse
af Kvægavl**

Jernhytvej 8, 6500 Vojens.

Tlf. (04) 54 17 33.

Formand: Gdr. Anker Eriksen,
Brunbjerg, Halk, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 12 19.

**Det lokale fjerkræudvalg for
Sønderjylland, Vejle og Fyns amter
Rugeægsproduktion:**

Sønderjylland: Konsulent Anker
Ammitzbøll, Vestervang 15,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12.
Kl. 8-9.

Konsumægsproduktion:

Sønderjylland, Vejle og Fyns am-
ter: Konsulent K. Juul Nielsen,
Mågevænget 4, 5540 Ullerslev.
Tlf. (09) 35 14 74. Kl. 8-9.

Slagtekyllinger:

Sønderjylland og Fyns amter:
Konsulent Anker Ammitzbøll,
Vestervang 15, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 23 12, kl. 8-9.

Avlsforeningen Den jyske Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28,
8260 Viby J. Tlf. (06) 11 08 44.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 51 28.

MINDRE EL·TIL MERE FRYS

KUMME FRYSERE

LAVT STRØMFORBRUG.
STOR INDFRYSNINGSKAPACITET.
LANG LEVETID.
6 STØRRELSER: 203, 321, 345,
434, 470 og 590 ltr.

Gram
brochureservice
(05) 53 22 22

GRAM
Der kan være mange kilo i et Gram

OG HVERT ET GRAM ER DANSK KVALITET!

Skovbrug

Småskovforeningen for Åbenrå-Sønderborgegnen

Formand: Gdr. Rasmus Jørgensen,
Varnæs Søndermark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 01 79.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Småskovforening

Formand: Proprietær
J. O. Gæmelke, Røjgård,
6065 Veerst. Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ram-
sing,, Stranden 8, Rebæk,
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 58 27.

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Hovedbestyrelsesmedlem (Sydl.
jyske kredse): Fru Lydia Willad-
sen, Kjersing, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 14 13 59.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Fru Edel Madsen,
Faverdalen 63, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 87.

De samvirkende sønderjyske Husmandsforeninger Husholdningsudvalget

Amtsformand: Fru Christa Knudsen,
Blansskovvej 7, Blans,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 14 48.

Konsulent: Inga Boldt, Rundkær-
vej 6, Østermark, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:

Agerskov: Kirsten Jensen, Rang-
strupgårde, 6564 Agerskov.
Tlf. (04) 54 92 78.

Arrild: Anna Danielsen, Arnum-
vej 4, Roost, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 41 69.

Asserballe-Tandslet: Marie Lyk,
Over Jestrup 1, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 77 60.

Ellehus: Astrid Fosgerau, Åbenrå-
vej 7, Adelvad, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 81.

Hjernerup: Anne Marie Stycke,
Brunhusmindevej 4,
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 17 09.

Ketting: Diddé Jørgensen,
Ramserl 18, Ketting, 6440 Augu-
stenborg. Tlf. (04) 47 16 20 kan ben.

Nordborg: Edith Jøllmann, Nørre-
lykkevej 12, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 94.

Nybøl: Martha Bruhn, Tørvemose
7, Stenderup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 71 66.

Rise: Marie Asmussen, Søest,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 20 61.

Rødding: Anna Buchholt, Galge-
toften 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 48.

Stepping: Marie Schmidt, Lang-
forte 12, Stepping, 6070 Christians-
feld. Tlf. (04) 55 81 49.

Sundeved: Viola Jørgensen, Kir-
kebjerg 4, Grøngrøft, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 52 73.

Toftlund: Else Larsen, Kærmose-
vej 6, Stenderup, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 14 82.

Ulkebøl: Cathrine Christensen,
Hestehave 12, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 10 98.

Ullerup: Inge Lorensen, Kobber-
holm 8, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 11 78.

**Haderslev Amts
Landbohusholdningsforening**

Formand: Edith Aalling, Selskær-
vej 5, Selskær, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 92.

**Nr. Rangstrup Herreds
Husholdningsforening**

Formand: Fru Anne Marie Kjær,
Bakkegård, Mellerup, 6534 Ager-
skov. Tlf. (04) 83 34 95.

**Løgumkloster og Omegns
Husholdningsforening**

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

**Det blandede distrikts
Husholdningsforening**

Formand: Fru Kjerstine Dahlmann,
Randerup 84, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 77 63 81.

**De sammensluttede Husholdnings-
foreninger i Åbenrå-Sønderborg
amt m. fl.**

Formand: Fru Musse Fenn Hansen,
Fennvej, Bovrup, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 00 70.

**Broager og Omegns
Husholdningsforening**

Formand: Fru Else Toft,
Dyntvej 80, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 17 48.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Hedvig Møller, Bro-
bølgård, Brobølvej 21, 6400 Søn-
derborg. Tlf. (04) 46 13 08.

**Slogs Herreds
Husholdningsforening**

Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jejsing,
6270 Tønder. Tlf. (04) 76 42 96.

**Dybbøl Sogns
Husholdningsforening**

Formand: Fru Nico Storgård,
Præstegården, Dybbøl Bygade 75,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 27 98.

Lysabild Husholdningsforening

Formand: Fru Maja Høi, Mommark-
vej 369, 6473 Tandslet.
Tlf. (04) 44 77 63.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Randi E. Rasmussen,
Kegnæs Lejrskole, 6474 Skovby.
Tlf. (04) 46 52 83.

H. V. Gregersen:

Egnen omkring Vojens

En sønderjydske kommunes historie indtil 1864
Rigt illustreret gavebog i fornemt tryk og indbinding
til kun 70,80 kr.

P. J. SCHMIDT A/S

Vestergade 14 – 6500 Vojens – Tlf. (04) 54 12 26

Mejeriforeninger

De danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22,
8000 Århus C. Tlf. (06) 13 28 11.

Formand: Gdr. Ejvind Madsen,
Frønderupgård, 4780 Stege.
Tlf. (03) 81 46 84.

Direktører: T. Mathlassen (adm.),
S. Ammitzbøll, J. Handberg og
K. P. Andersen.

Det Sydjydske Mejeribrugs Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Gunnar Nielsen,
Kjelst, 6852 Billum.
Tlf. (05) 25 83 05.

Sekretær: Mejerikonsulent N. Bruun
Johannessen, Margrethevej 33,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 14 31.

Slagterier og kreatureksport

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 11.

Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 12.

Direktør: Gert S. Haurum.

Afdelinger:

6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.

Blans, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 46 16 11.

6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A.M.B.A.,
6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.

Formand: Borgmester Chr. Niel-
sen, Frisvad, 6800 Varde.

Adm. direktør: Hans Bang
Nielsen.

Afdelinger:

6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.

6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne

6000 Kolding.

Tlf. (05) 52 12 11.

Formand: Gdr. Erik M. Platz,
Kærholm, 6621 Gesten.
Tlf. (05) 55 71 23.

Adm. direktør: K. Bertelsen.
Salgsdirektør S. R. Agerskov.

Afdelinger:

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.

De samvirkende danske Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 Køben-
havn V. Tlf. (01) 11 56 00.

Formand: Gdr. J. Esp Sørensen,
Herman Bangsvej 1, 9200 Ålborg
SV.

Tlf. (08) 18 11 40.

Privatslagterier

A/S Skærbæk & Omegns Eksport-
slagteri (Nonmeat A-S, Limited).
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.

Formand: Lrs. K. Fich, Rådhus-
stræde 1, 1466 København K.

Tlf. (01) 12 22 70.

Direktør: H. Enderlein.

Få Deres DAGLIGSTUE fornyet inden jul – det hygger.

Vi har det store udvalg til de rigtige priser.

Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSENS MØBLER OG TÆPPER

RØDEKRO . TELEFON (04) 66 22 52

Støt den danske presses arbejde
i Sydslesvig
ved at tegne abonnement på

FLENSBORG AVIS

kr. 117,00 pr. kvartal
fra 1. 1. 1980

Bankkonto: Sydbank, Graasten.

UNION Bank AG, Flensborg.

Postgiro: København 7010230 · Hamborg 343 91-209.

Flensborg Avis A/s

Flensborg . Storegade 83-85 . Telefon 17444-17855

Postboks: Padborg

Jylland^{v/s}

Slotsgade 7, 6300 Graasten

Tlf. (04) 651660

A/s Sønderjydsk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL

Aabenraa . Telefon (04) 62 30 47

Det Jydske Haveselskab

Aby Bækgårdsvej 6, 8230 Abyhøj.
Tlf. (06) 15 58 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder Jørgen
C. P. Møller, Erlevvej 82,
6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Kredsformænd:

Bjolderup: Forstander N. A. Buhr,
Gl. Søndergade 20, 6392 Bolders-
lev. Tlf. (04) 64 63 43.

Vestslesvigs havekreds: Fru Olivia
Gottlieb, Markledgade 20,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 42 11.

Broager: Fru Ida Madsen, Ring-
ridervej 15, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 12 71.

Christiansfeld: Postbud Vagn An-
dersen, Birkevej 27,
6070 Christiansfeld.

Flensborg-Fjordeg: Fhv. forstander
Poul Petersen, Bækbjerg 8,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 07 28.

Føvling-Holsted-Gørding: Gartner
Johs. Kristensen, Bobølvej 1, 6650
Brørup. Tlf. (05) 39 81 08.

Gråsten: Ove Clausen Christensen,
Sønderborgvej 192, Svejrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 04 50.

Haderslev: Kaj Aarud, Helmdalsvej
17, Erlev, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 43 83.

Nordborg: Ingeniør Per Vagner
Rasmussen, Østerhaven 22,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 03 64.

Oksenvad-Jels: Slagteriarbejder
Svend Erik Nielsen, Sønder-
marksvej 4, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 43 61.

Padborg: Overbetjent Chr. War-
ming, Vikingvej 7, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 30 27.

Ribe: Ingeniør N. E. Simonsen,
Grønvej 11, Hviding, 6760 Ribe.
Tlf. (05) 44 51 93.

Rødding: Fru Marie Pedersen,
Tornungård, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 52 20.

Rødeko: Bent Larsen, Hølleskov-
vej 2, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 03.

Sønderborg: Afdelingsleder Jørgen
Hansen, Skansebakken 7, 6400
Sønderborg. Tlf. (04) 42 62 14.

Toftlund: Fhv. førstelærer Jørgen
Hansen, Rolighedsvej 25,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 98.

Tønder: Inspektør A. J. Rasmussen,
Brorsonsvej 36, 6270 Tønder. Tlf.
(04) 72 18 72.

Uge: Karen-Margrethe Sinning, By-
gaden 24, Terkelsbøl, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 49 30.

Vamdrup: Nicolaj Agger, Højbo,
Gammelgårdsvej 4, 6580 Vamdrup.
Tlf. (05) 58 13 27.

Vojens-Skrydstrup: Fru Karin Skøtt,
Christiansdalsvej 23, Hammelev,
6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 71 19.

Åbenrå: Købmand Jørgen Laurid-
sen, Søndergade 17, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 28.

Konsulenter i området

Erik Kiel, Lykkevej 27, Løjt Kirke-
by, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 76 07.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 74 62 29.

AGERSKOV KRO

1. og 3. lørdag fest for de unge på 40
Telf. (04) 83 32 28

BODIL og PETER OTTE

HOTEL VIKTORIABAD

Sønderjyllands største og hyggeligste udflugtssted
Musik og dans for de unge på 40 hver lørdag
Telf. 04-58 21 05

Udflugter indtil 450 kuverter modtages

HOTEL GRAM

Hver lørdag dans for ungdommen
Centralt beliggende i Sønderjylland for møder og andre
arrangementer - Telf. 04-82 14 22
M. K. og A. LAUTRUP

3000 m²
boligdesign!
nye gode ideer
til Deres hjem...

FJORDVEJEN 15 OG SKOVBAKKEN 1

Clausens
Kunstkælder

KOLLUND 6340 KRUSÅ

TELEFON (04) 57 67 12

Handel

Grosserer-Soleitetet

Børsen, 1217 København K.

Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Grosserer Knud Olesen,
København.

Provinshandelskammeret

Formand: Isenkræmmer, konsul

Mogens Aasted, Lemvig.

Tlf. (07) 82 15 11.

Sekretariat: Landemærket 3, 2. th.,
1119 København K.

Tlf. (01) 13 90 68.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårds-
gade 45, 8100 Århus C.

Tlf. (08) 13 53 55.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab

Hovedkontor: Axelborg, 1503 Kø-
benhavn V. Telex 2 29 68.

Tlf. (01) 15 11 13.

Formand: Gdr. N. Skak Jensen.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:

Gdr. Konrad Jensen, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf (04) 75 73 01.

Gdr. Chresten Lorensen, V. Snog-
bæk, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 46 73 27.

Gdr. Anders C. Nygaard,
Lydersholm, 6373 Jejsing.

Tlf. (04) 76 41 64.

Gdr. Verner Pedersen,
Rangstrup, 6534 Agerskov.

Tlf. (04) 54 91 22.

Gdr. Andreas Petersen,
Høgebjerg, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 66 71 70.

Gdr. Peter Rudbeck, Dalagergård,
Fløvt, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 58 41 90.

Gdr. Ejner Buch Schmidt,
Askely, 6590 Ødis.

Tlf. (05) 59 80 29.

Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6560 Sommersted.

Tlf. (04) 55 41 88.

DLG center Åbenrå,

Nyhavn, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 35 34.

DLG center Agerskov,

6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 32 19.

DLG center Bredebro,

6261 Bredebro. Tlf. (04) 73 17 11.

DLG center Vojens, Industriparken,

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 27 51.

DLG center Haderslev,

Gasværksvej, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 75 75.

Brugsforeninger

Formand for F.D.B.s bestyrelse:

Gdr. Gunnar Skov Andersen, Vrå.

Førstedirektør:

Gunnar Christensen, HD.

Kredsformænd:

Gdr. Jørgen Bjerrum, Indre

Bjerrum, 6760 Ribe.

Tlf (05) 42 03 64.

(Ribe-Tønder-kredsen).

Major Aage Christensen, Havre-

marksvej 13, Skrydstrup, 6500

Vojens. Tlf. (04) 54 10 70.

(Åbenrå-kredsen).

Gdr. Peter Hansen Bonde, Skær-

toft, 6440 Augustenborg.

Tlf. (04) 46 41 72.

(Sønderborg-kredsen).

F.D.B.s centralafdeling i Vejen:

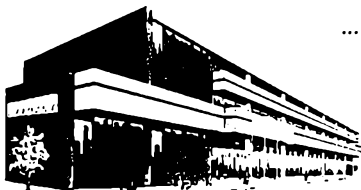
Afdelingsdirektør O. Høegh

Lorenzen, 6600 Vejen.

Tlf. (05) 36 09 44.

Kvickly/Brugsen

... holder igen på priserne!

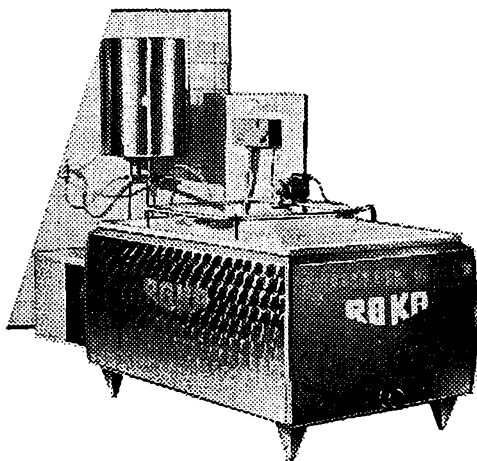

KVIKKLY

Varehuset i centrum

BRUGSEN

for Als og Sundeved

RØ-KA mælkekøletank

Mest solgte danske køletank – opfylder alle krav i DS/R 6019

Fabrikken RØ-KA A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 10 32

Handelsstandsforeninger og handelsforeninger i Sønderjylland (formænd)

Gråsten Handelsstandsforening:

Branddirektør H. P. Tygesen,
Borggade 7, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 75.

Haderslev Handelsstandsforening af 1844:

Grosserer Frithjof Nielsen,
Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.

Løgumkloster Handels- og Håndværkerforening: Bankfuldmægtig Martin Martensen, Storegade 15, 6240 Løgumkloster.

Tlf. (04) 74 35 18, privat (04) 74 43 66.

Padborg Handelsstandsforening:

Fotograf Allan Carlsen,
Trækobbel 3, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 31 23.

Sønderborg Handelsstandsforening:

Ingeniør A. P. Hansen, Maskinfabrikken Cormall A/S, Ragebøl, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 93.

Toftlund Handels- og Håndværkerforening:

Prokurist Niels Fogh, Østervang 8, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 47.

Tønder Handelsstandsforening:

Trælasthandler P. Christensen,
Østergade 46, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 14 50.

Vojens Handelsstandsforening:

Bankbestyrer Andy Hyldal,
Privatbanken, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 22 00.

Åbenrå Handelsstandsforening:

Direktør C. Daus-Petersen,
Hjarupvej 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 27.

De samvirkende købmandsforeninger i Danmark

Hovedkontor - Sekretariat:

Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.

Formand: Købmand Holger Christensen, Høje Gladsaxe Torv 2, 2860 Søborg. Tlf. (01) 69 61 44.

Centralorganisationen for Jylland:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, 8520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 - 83 20 67.

Derunder De sønderjydske Købmandsforeningers Sammenslutning: Formand: J. Nørgaard Paulsen, Ringgade 151, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 13 20.

Handelsforeningen for Gråsten og Omegn:

Formand: Købmand Jørg. Andersen, Rinkefølgevej 1, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 16 65.

Haderslev og Omegns Købmandsforening:

Formand: Købmand Johs. Matthiesen, Storegade 71, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 22 81.

Sønderborg og Omegns Købmandsforening:

Formand: J. Nørgaard Paulsen, Ringgade 151, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 13 20.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:

Formand: Købmand Jeppe Gaarde, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53.

Tønder Amts Købmandsforening:

Formand: Købmand Asbjørn Eriksen, Nørremarksvej 7, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 00.

Tønder Kolonialhandlerforening:

Formand: Købmand A. J. Schmidt, Brorsonsvej 11, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 74.

Åbenrå og Omegns Købmandsforening:

Formand: Købmand Hans Schmidt, Storegade 23, Kliplevej, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 76 29.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15, 1256 København K.
Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Muremester Adolph Sørensens, 4180 Sorø. Tlf. (03) 63 16 36.

Teknologisk Informationstjeneste i Sønderjylland

Sønderjyllands Erhvervsråd,
Storegade 8, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 39 15.

Konsulent Robert Hansen,
Hægersgade 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 00.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Storegade 8, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør M. F. Schøler,
Skovkobbøl, Ny Stavensbøl,
6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 13 23.

Næstformand: Viceamtsborgmester
Peter Gorrsen, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Montør Leo B. Holst, Hegnet 6,
6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 36 79.

Borgmester H. Carstensen, Nørregade 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Amtsborgmester Erik Jessen, Storegade 19, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 50.

Grosserer Frithjof Nielsen, Storegade 49-51, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 12 04.

Fabrikant Chr. Findahl,
Tøndervej 53, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 13 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling.
ApS.

Bygmester K. Tjørnelund,
Branderupvej 4, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 24.

Erhvervsrådet for Allsund-området, Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Bankdirektør Ole Jørgensen.

Erhvervschef: Robert Madsen, Søvang 20, Ulkebøl, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 11.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:
Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Speditør Allan Christensen, Samson Transport Co., Padborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
Gunnar Kjær.

Gram Erhvervsråd:
Direktør Niels Lind-Nissen,
Gram Savværk A/S, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 19 34.

Gråsten Erhvervsråd:
Renserlejer Holger K. Hansen,
Slotsgade 11, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 14 13.

Haderslev Erhvervsråd:
Erhvervschef Arne Jensen,
Rådhuset, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 65 05.

Toftlund Erhvervsråd:
Møbelhandler Godfred Hansen,
Skovvej 1, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 33.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Ingeniør Robert
Okholm, 6270 Tønder.
Erhvervskontor: Østergade 2 a,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 12 20.
Erhvervssekretær:
Chresten Færgemand, HA.

**Håndværker- og industri-
foreninger**

**Handels- og Håndværkerforeningen
i Bov kommune:**

Formand: Arkitekt Lorens Wort-
mann, Torvegade 6, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 16 28.

Gråsten Håndværkerforening:
Formand: Bygmester Poul
Manner-Jakobsen, A. D. Jørgen-
sensgade 6, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 65.

Haderslev Håndværkerforening:
Formand: Tømrermester Jens
Chr. Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Købmand Jens R. Pe-
tersen, Storegade, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 22 12.

**Løgumkloster Handels- og
Håndværkerforening:**
Formand: Textilkøbmand Flem-
ming Hansen, Vester Terpbyvej 8,
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 34 04, privat (04) 74 46 22.

**Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Bygmester Johan C.
Nielsen, Redstedsgade 13,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 31.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Ingeniør Bo Michelsen,
Hjejlen 69, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 37 70.

**Åbenrå Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Murermester L. A.
Quist, Nørrehesselvej 40,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 34 30.

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

- dér får man dividende

„CERES“

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING

AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon (04) 62 13 21*

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Nørregade 21,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 33.

(Sparekassen Sydjylland).

Ekspeditionstid:

Mandag-fredag 9-12.

Sekretær: Kontorchef E. Johansen,
6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 66 33, lokal 223.

Bestyrelse: Sparekassedirektør Hans
Baagø (formand), Christiansfeld.

Viceborgmester Edw. Jensen
(næstformand), Rinkenæs.

Sparekassedirektør H. Lagoni,
Højer.

Kontorchef L. Frederiksen,
Vanløse.

Kontorchef E. M. Eskesen, Konge-
riget Danmarks Hypotekbank og
Finansforvaltning, København.

Sønderjyllands Investeringsfond

Storegade 8, 6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Viceamtsborgmester

Peter Gorrsen, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Næstformand: Bankdirektør

A. Buch, Haderslev Bank,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 45 45.

Kontorchef, cand. jur. Ib Frederik-

sen, Direktoratet for Egnsv-
udvikling, Skoletorvet,
8600 Silkeborg. Tlf. (06) 82 56 55.

Bankdirektør G. B. Christensen,
Sydbank, 6300 Gråsten.

Tlf. (04) 65 14 15.

Kontorchef L. Frederiksen,
Flakholmen, 2720 Vanløse.

Tlf. (01) 74 45 27.

Direktør M. F. Schøler, Danfoss,

Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 22 22.

Overvejformand Laurits Nielsen,
Skovglimt 1, 6340 Kruså.

Tlf. (04) 67 35 52.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær

P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Jyllands Kreditforening

Foreningen virker som administra-
tor for følgende foreninger:

Den vest- og sønderjydske
Kreditforening.

Kreditforeningen af Ejere af
mindre Ejendomme på Landet
i Jylland.

(Jydsk Husmandskreditforening).
Kreditforeningen af jyske Land-
ejendomsbesiddere.

Sønderjyllands Kreditforening.

Købstadhypotekforeningen (Jydsk
Hypotekforening).

Landhypotekforeningen for Dan-
mark (Ny jydsk Land-Hypotek-
forening).

Aalborg Hypotekforening.

Jydsk Realkreditforening for
almindelig realkredit.

Jydsk Realkreditforening for
særlig realkredit.

Formand:

Lrs. Johs. Sørensen, Randers.

Kontorer:

Åstrupvej 13, 6100 Haderslev.
Herningvej 3, 6950 Ringkøbing.
Sct. Mathiasgade 1-3, 8800 Viborg.
Boulevarden 43, 9100 Ålborg.
Borgvold 16, 8260 Århus-Viby J.
(Fællessekretariat).

Direktion:

Haderslev: Cand. jur. A. W. Basse
(adm.).

Ringkøbing: Cand. jur. Jørgen
Larsen (adm.), Kristen M. Dide-
riksen.

Viborg: Cand. agro S. Hjortshøj Nielsen (adm.).

Ålborg: Cand. jur. B. Rasmussen (adm., formand for direktionen), cand. polyt. E. Thomsen Støtt.

Århus: Lrs. Mogens Høyer (adm.), O. Chr. Jørgensen, lrs. O. Smedegaard Andersen.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion: Direktør, cand. oecon.

Erik Krogstrup, adm.

Direktør, cand. jur. P. Wegge-

Olsen. Direktør, cand. agro.

J. Fløystrup Jensen.

Formand for repræsentantskab og

bestyrelse: Sparekassedirektør

Steen Madsen, Sparekassen SDS,

Vesterbrogade 8,

1620 København V.

Tlf. (01) 11 66 66.

Kreditforeningen Danmark

(Tidligere: Ny Jysk Grundejer-Kreditforening og Østifternes Kreditforening).

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1,
7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:

arkitekt Kaj Halse,

lrs. H. Winther-Rasmussen

Hovedsædet i Århus, Aoulevarden

69, 8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor

N. J. Kold Jensen.

Repræsentanter f. Sønderjyllands

amt: Kommunerne Augustenborg,

Nordborg, Sydals og Sønderborg:

Købm. J. Kleeberg, Hertug Hans

Vej 7, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 39 30.

Øvrige del af Sønderjyllands amt:

Statsaut. ejendomsmægler Anne

Feldt, Søndergade 16,

6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 74 00.

BRF/Byggeriets Realkreditfond

Gl. Kongevej 74A,
postbox 363, 1503 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Haderslev

Arkitekt Ingomar Petersen,

Allégade 30, 6500 Vojens.

Tlf. (04) 54 18 70.

BRF/Ribe

Snedkermester Peter J. Puggaard,

Skyttevej 13,

6760 Ribe.

Tlf. (05) 42 17 62.

BRF/Sønderborg

Arkitekt m.a.a. Søren R. Bräuner,

Rosengade 14,

6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 11 30.

BRF/Tønder

Arkitekt Th. Helleberg,

Provst Petersensvej 2,

6270 Tønder.

Tlf. (04) 72 25 62.

BRF/Åbenrå

Arkitekt m. a. a. Jens Dall,

Lindsnakkevej 22,

6200 Åbenrå.

Tlf. (04) 62 30 12.

Landeværnet

Kontor: Jernbanegade 4,

6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,

Østerholm, 6360 Tinglev.

Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,

Nybølgård, Hjordkær, 6230 Røde-

kro. Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,

Vester Terp, 6240 Løgumkloster.

Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankfuldmægtig

Arne Jensen, 6360 Tinglev.

Turistforeninger

Samvirkende danske

Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Alborg.

Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef Sv. A.

Hellesen, Kastanie Allé 24 A,
6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Samvirkende jyske

Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Alborg.

Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Revalideringschef Sv. A.

Hellesen, Kastanie Allé 24 A,
6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Augustenborg Turistforening

Formand: Overassistent J. V. Petersen, Fasanvej 3, 6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 14 57.

Bureau: Storegade 28,

6440 Augustenborg.

Tlf. (04) 47 17 20.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Restauratør Hans Peter Hansen, Skelde, 6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel, Storegade 23, 6310 Broager.

Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Afdelingsleder Svend Aage Sørensen, Præstegårdsvej 49, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 13 22.

Bureau: Kongensgade 5, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Journalist Sven-Erik Ravn, Gelsbro, 6510 Gram.

Tlf. (04) 82 21 28.

Bureau: Alli Andersen, Gram Bogtrykkeri, Ringvej 5, 6510 Gram.

Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Journalist Paul Chantelou, Kærgård, 6280 Højer.

Tlf. (04) 74 28 20.

Bureau: Bundgårds Boghandel,

Storegade 21, 6280 Højer.

Tlf. (04) 74 24 49.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlefeldvej 4, 6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Bankfuldmægtig

Lise Beck, Grønningen 50,

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 01 02.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Jels-Rødding Turistforening

Formand: Lærer O. Finnemann Viuff, Barsbøl, Jels.

6630 Rødding. Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Søndergade 6, Jels, 6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Vestkystens kontor, Torvet 5,

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 14.

Turistchef: Fru E. Ankjer Jensen, Jels.

Nord-Als Turistforening

Formand: Advokat Steen Jacobi, Bækgade 6, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 16 18, privat (04) 45 31 31.

Bureau: Nord-Als Turistbureau, Storegade 25, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Viggo Thørring.

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og omegn

Formand: Direktør, fru Sole Hansen, Hotel Færggården,

6792 Havneby. Tlf. (04) 75 54 32.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark. Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Bente Færgemand.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef Sv. A.

Hellesen, Kastanieallé 24 A,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusstorvet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Direktør Preben Andersen,
Jyllandsgade 4, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 19 60.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bente Born, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Redaktør C. Stig Sylvest,
Torvet, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 52.

Bureau: Østergade 2 A, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 20.

Turistchef: Chresten Færgemand,
HA.

Vojens Turistforening

Formand: Aage Gram, Sjællands-
gade 18, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 15 44.

Bureau: Sparekassen Sydjylland,
Østergade 1, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 11 44.

Turistforeningen for Åbenrå og Omegn

Formand: Købmand Hans Schmidt.
Tlf. (04) 62 23 54.

Bureau: H. P. Hanssens Gade 5,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 35 00.

Bureauleder: Fru Thyra Korsgaard.

Turistchef: Forretningsfører Frands
Gregersen, H. P. Hanssens Gade 7,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 38 50.

KØB SALG BYTTE

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSONDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
 831990

ugeavisen

for MIDTSONDERJYLLAND

<p>ETTERÅRE SLACKS</p> <table border="1" style="width: 100%;"><tr><td>88.00</td></tr><tr><td>68.00</td></tr><tr><td>68.00</td></tr><tr><td>100.00</td></tr></table> <p>100.00</p> <p>100.00</p>	88.00	68.00	68.00	100.00	<p>29.80</p> <p>38.90</p> <p>27.80</p> <p>29.80</p> <p>38.90</p> <p>43.90</p> <p>220.-</p>
88.00					
68.00					
68.00					
100.00					

DANSKE INSTITUTIONER OG FORENINGER I SYDSLESVIG

Egl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 2 33 05.

Generalkonsul: Arne Fog Pedersen.

Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 78 21 - 1 78 22 - 2 63 29.

Generalsekretær

Hans Ronald Jørgensen.

Sekretær Dieter Lenz.

Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.
Regnskabsafdelingen.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekontor, Wrangelstrasse 14, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 29 25.

Førstepræst: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14,
D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 25 65.

Forretningsfører: Detlev Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:

Driftsleder Gert Wiencke, Wilhelm Busch-Winkel 8,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 5 36 86.

Skoledirektør:

Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, Postfach 332,
D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 5 24 98.
Kontor: Stuhrs Allé 22, D-230
Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 44.
Dansk postadresse: Box 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg
41, 2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 66 64.

Skolepsykologisk kontor: Waldstrasse 43, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 20 55.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 2 23 31.

Privat dansk gymnasium og
realskole.

Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-239 Flensborg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. (0461) 1 79 53 - 1 79 54.

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørd. 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene meddeles i Flensborg Avis.

Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:

009 49 + områdenummer

med udeladelse af det foranstående 0

Overbibliotekar Jørgen Hamre.
Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,
Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum (04841) 22 92.
Leder: Bibliotekar Anne Kjestline
Buhl.

Det danske Bibliotek i Slesvig,
Lollfuss 69, D-238 Slesvig.
Tlf. Slesvig (04621) 2 42 63.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensborg,
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. (0461) 5 20 71.

**Formand for sundhedsrådet og for-
retningsudvalget: Pastor Paul
Tappe, Osterstr. 5, D-2262 Leck.**
Tlf. (04662) 24 43.

Kontorchef Franz Wingender.
Ledende sygeplejerske:
Søster Else Thygesen.
Tlf. (0461) 5 20 72.

Dansk Sygeplejeforening, Flensborg

**Formand: Bibliotekar Kirsten
Fabricius, Norderstrasse 59, D-239
Flensborg.** Tlf. (0461) 1 79 53.

Dansk Menighedspleje, Flensborg

Leder: Käthe Möller,
**Menighedshus for Helligånds-
kirken, Toosbüystrasse 7,
D-239 Flensborg.**
Tlf. (0461) 2 58 39.

Gamles Værn

Formand: Betty Leckband,
Im Tal 10, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 4 16 73.

Sønderjysk Arbejderforening (S A F)

Formand: Günter Weber,
Osterlücken 25, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 18 23.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Struk-
strup. Tlf. (04623) 5 41.

De sydslesvigske Husmoder- foreninger

**Formand: Lektor Elva Thorup
Nielsen, Stuhrsallee 22,
D-2390 Flensborg.** Tlf. (0461) 5 24 98.
**Sekretær: Fru Maria Wingender,
Timm Krögerweg 8, D-239 Flens-
borg.** Tlf. (0461) 5 20 71.

»Borgerforening«, selskabelig forening

**Formand: Grosserer Bruno Uldall,
Norderstrasse 100, D-2390 Flens-
borg.** Tlf. (0461) 1 78 91.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

**Formand for tilsynsrådet: Kontor-
chef Franz Wingender, Timm
Kröger Weg 8, D-2390 Flensborg.**
Tlf. (0461) 5 20 71.

**Kontor: Norderstrasse 78 III, D-239
Flensborg.** Tlf. (0461) 2 66 21.

Forretningsfører: Rolf Helfeldt.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

**Formand: Direktør Preben Bjerre-
gaard, Westend 1, D-2381 Böklund.**
Tlf. (04623) 72 66.

**Sekretariat: Norderstrasse 76 III,
D-239 Flensborg.** Tlf. (0461) 2 66 21.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 77 57.
Süderstrasse 89, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 13 35.

**Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christiansen.**

Slesvigsk Kreditforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Hans Detlev Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.
Tlf. (04662) 37 38.

**Kontor: Süderstrasse 89, D-2391
Harrislee.** Tlf. (0461) 7 19 75.
Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Wilhelm Klüver, Propst-
Nissen-Weg 55, D-2262 Leck.
Tlf. (04662) 24 03.

Næstformand: Hans Parmann,
Bismarckstrasse 18 a, D-2380
Schleswig. Tlf. (04621) 2 58 15.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allee 22, D-2390 Flens-
borg. Tlf. (0461) 5 20 44.

Sydslesvigs danske

Ungdomsforeninger

Formand: Skoleleder Heinrich
Schultz, Osterende 29, D-2256
Garding. Tlf. (04862) 512.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestr. 20 a, D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 10 51.

Forretningsfører: Karl Kring.

Dansk Gymnastikforening Flensburg

Klubhuset, Marienhölungweg 62,
D-2390 Flensburg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. (0461) 5 48 19.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen, Stuhrs
Allee 17, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 35 95.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20 c, D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 10 53.

Inspektør John Larsen.

»Christianslyst«

Lejrskole- og kursushjem
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. (04641) 22 29.

Forstander Jørgen Birch.

Lejrskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafem 30. D-2253 Tönning.
Tlf. (04861) 54 93.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigsk Forening (SSF)

Formand: Overlærer Ernst Vollert-
sen, D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Flensburg by:

Formand: Husmester Erwin Hüb-
ner, Norderstrasse 59, D-239
Flensburg. Tlf. (0461) 1 79 54.

Sekretariat: Norderstr. 76, D-239
Flensburg. Tlf. (0461) 2 47 68.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensburg amt:

Formand: Skoleleder Gerhard
Ernst, Lerchenweg 2, 2395 Husby.
Tlf. (04634) 508.

Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-239 Flensburg. Tlf. (0461) 2 58 27.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Andreas Lorenzen,
Dansk Forsamlingshus, Hühholzer
Strasse 1, 2381 Dammholm.

Tlf. (04623) 71 50.
Sekretariat: Lollfuss 69, D-238
Schleswig. Tlf. (04621) 2 38 88.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Skræddermester Karl
Christiansen, Prinzess-Strasse 15,
D-2254 Friedrichstadt.

Tlf. (04881) 373.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-225 Husum. Tlf. (04841) 26 12.
Sekretær: Christian Geipel.

Rendsborg/Egernfærde amt:

Formand: Viceskoleinspektør
Claus-Heinz Petersen, Gallberg-
ring, D-2331 Kosel.

Tlf. (0 43 55) 2 77.
Sekretariat: »Amtsmandsgårdene«,
Torstrasse 4, D-237 Rendsborg.

Tlf. (04331) 2 33 76 (Tirsdag og tors-
dag kl. 9-12) og Noorstrasse 18,
D-233 Eckernfærde.

Tlf. (04351) 25 27. (Onsdag og fre-
dag kl. 9-12).
Sekretær: Günter Dreller.

Sydtønder amt:

Formand: Overlærer Johann Mikkelson, Flensburger Strasse 109, D-2262 Leck.
Tlf. (04662) 31 85.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87, D-2262 Læk. Tlf. (04662) 845.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Peter Jacob Alberts, D-2251 Osterhever.
Tlf. (04865) 265.
Sekretariat: Am Hafen 30, D-2253 Tønning. Tlf. (04861) 54 93.
Sekretær: Sven Lekkat.

Jaruplund Højskole

Forstander: Arne Hyldkrog, D-2390 Jaruplund-Weding, Tlf. (04630) 382.

Flensborg Avis

Grosse Strasse 83-85, D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 55 og 1 74 43.
Chefredaktør Karl Otto Meyer.
Direktør Peter Jans.

Flensborg danske Journalistforening

v/redaktør Viggo Jürgensen, Grosse Strasse 83-85, D-2390 Flensborg. (Tlf. (0461) 1 78 55.

Sydslesvigsk Vælgerforening (SSV)

Formand: Skoleinspektør Gerhard Wehlitz, H. C. Andersens Weg 14, D-234 Kappel. Tlf. (04642) 33 89.
Landssekretariat: Norderstrasse 74', D-239 Flensborg
Tlf. (0461) 1 74 21.
Landssekretær: Paul Hertrampf.
Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Gymnasieoverlærer Hakon Jørgensen, Stauffenbergstrasse 5, D-239 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 14 24.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Kredsformand: Lærer Iver Kristensen, Königsbergerstrasse 1, D-238 Schleswig.
Tlf. (0 46 21) 2 73 22.
Sekretær: Ludvig Hovelsø, Apenraderstrasse 121, D-239 Flensborg.
Tlf. (04 61) 4 12 39.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Kontorchef Franz Wingerder, Timm Kröger Weg 8, D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 71.
Korpschef: Viceskoleinspektør Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69, D-238 Schleswig.
Tlf. (04621) 2 62 62.

Foreningen »Norden«, Sydsl. afd.

Formand: Provst C. B. Karstoft, Wrangelstr. 14, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 25 65.
Sekretariat: Norderstrasse 76, D-239 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 21.

Frivilligt Drengeløb i Sydslesvig

Distriktet ledes af et forretningsudvalg: Adresse: Gymnasieoverlærer Poul Andersen, Schlossstrasse 37, D-239 Flensborg.
Tlf. (04 61) 2 28 83.

Sommerlejre: »Trenehytten«, D-2391 Tarp. Tlf. (04638) 527. Udlejning v/Arne Hou, Emmerlev, DK-6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93.
»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll üb. Husum. Udlejning v/Astrid Schjødt Pedersen, Yurian-Ovenstrasse 17, D-2253 Tønning.
Tlf. (04681) 55 03.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder, Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0481) 1 79 53.

De unges Kunstkreis i Sydslesvig

Formand: Overlærer Leif Dahl, Am Hang 25, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 27 85.

**Dansksindede sydslesvigske
Krigsdeltagere**

Formand: Asmus Brodersen, Apen-
raderstrasse 17, D-239 Flensburg.

Sydslesvigske Folkekor

Formand for samarbejdsudvalget:
Lærer Karl H. Zeuch, Norder-
graben 28, D-239 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 31 65.

Formand for musikudvalget:
Gymnasieoverlærer Hans Werner
Hansen, Norderallee 23,
D-239 Flensburg.
Tlf. (04 61) 5 63 85.

**Foriiningen for nationale Friiske
(Friserforeningen)**

Formand: Gårdejer Carsten Boysen,
Reederswäi 1, D-2263 Risum-
Lindholm. Tlf. (04661) 88 86.

Sekretariat: Mooringer Wäi 5,
D-2263 Risum-Lindholm.
Tlf. (04661) 87 35.

Sekretær: Alfred Boysen.

Nordfriisk Instituut

Osterstrasse 63 D-2257 Bredstedt.
Tlf. (04671) 23 60.

**Fælleslandboforeningen
for Sydslesvig**

Kontor: Süderstrasse 89, D-2391
Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Formand: Gdr. Peter Andresen,
Kallehave, D-2202 Achtrup.
Tlf. (04662) 24 27.

Landbrugskonsulent: Aage Søren-
sen, Jarplunder Weg 1, D-2390
Jarplund-Weding.
Tlf. (0461) 9 15 66.

**Landboforeningen for Flensburg
og Omegn**

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2391 Hüllerup.
Tlf. (04608) 67 77.

Konsulent: Aage Sørensen, Jarp-
lunder Weg 1, D-2390 Jarplund-
Weding.
Tlf. (0461) 9 15 66.

Landboforeningen for Sydangel
Formand: Gårdejer Detl. Lassen,
D-2381 Strukstrup.
Tlf. (04623) 250.

Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D- 2347
Süderbrarup. Tlf. (04641) 22 49.

Landboforeningen for Gottorp amt
Formand: Preben Holl, Lehm-
rade, D-2372 Owschlag.
Tlf. (04353) 581.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 44 45.

**Landboforeningen for Husum
og Omegn**

Formand: Martin Lorenz Thomsen,
Westerbargum, D-2251 Bargum.
Tlf. (04872) 862.
Konsulent: Henning Jensen,
D-2251 Hattstedt. Tlf. (04846) 594.

**Landboforeningen for Sydtønder
amt (gest)**

Formand: Peter Andresen,
Kallehave, D- 2262 Achtrup.
Tlf. (04662) 24 27.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen
D-2264 Süderlügum.
Tlf. (04663) 306.

**Den nordfrisiske Landboforening
(marsken)**

Formand: Matthias Schmidt-Tych-
sen, Bahrenhof, 2260 Galmsbüll,
Post Niebüll.
Tlf. (04661) 87 70.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Neue Str. 1, D-2264 Süderlügum.
Tlf. (04683) 306.

Landboforeningen for Ejdersted

Formand: Gdr. Peter Jakob
Alberts, D-2251 Osterhever.
Tlf. (04865) 265.
Konsulent: Henning Jensen,
D-2251 Hattstedt. Tlf. (04846) 594.

MARKEDSFORTEGNELSE FOR 1980

Sønderjyllands amtskommune

Arnum, første lørdag i maj og tredje lørdag i september heste.

Gram, pinselørdag heste.

Højer, anden lørdag i september får.

Høruphav, pinselørdag heste.

Kliplev, anden lørdag i juni heste.

Løgumkloster, 26. april og 16. aug. heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Vollerup, 28. juni heste.

Abenrå, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ribe amtskommune

Brørup, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. 16. jan., 20. febr., 19. marts, 2., 9. og 23. april, 21. maj, 16. juli, 20. aug., 3. og 17. sept., 1., 15. og 22. okt., 5. og 19. nov., 3. og 17. dec. levekvæg. 12. marts, 7. maj og 24. sept. heste og levekvæg.

Bække, tredje lørdag i juni marked med heste.

Esbjerg, 12. juli hestemarked (Korskroen).

Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grisemarked hver torsdag.

Ho, 30. aug. fåremarked.

Ribe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Varde, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. Den anden torsdag i maj og november marked med levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, 18. juli heste.

Ølgod, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 27. aug. heste og levekvæg.

Arhus amtskommune

Hammel, hestemarked 1. lørdag i september. Grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.

Kolind, 10. sept. heste.

Løften By, første onsdag i hver måned grisemarked.

Randers, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvæg.

Salten, 20. juni heste.

Skanderborg, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.

Arhus, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

Viborg amtskommune

Bjerringbro, anden lørdag i juni heste.

Hurup (Møllekroen), 12. og 13. september.

Kjellerup, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Skive, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Thisted, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvæg.

Viborg, fjerde lørdag i april og september marked med heste.

Vildsund, 23. og 24. juli heste.

Nordjyllands amtskommune

Brovst, sidste lørdag i juli marked med heste.

Brønderslev, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag) heste.

Flauenskjold, 8. sept. heste.

Hjallerup, sommermarked med heste den første mandag i juni, der ikke er helligdag, med forprang dagen før.

Hjørring, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Hobro, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Nibe, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.

Pandrup, tredje lørdag i sept. heste.

Aalborg, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Aars, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

Holbæk, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Højby Sj. pinselørdag heste.

Jægerspris, 28. juni heste.

Nykøbing på Falster, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringsted, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august heste.

Ny Toftegaard pr. Ølstykke, 23. febr. heste.

Øerne vest for Storebælt

Egeskov, 17. sept. heste.

Odense, hver mandag (eller hvis helligdag den påfølgende tirsdag) eksportmarked med heste og slagtekvæg; 24. juni (St. Knud) heste; hver fredag marked med levekvæg og grisemarked.

Svendborg, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

SYDSLESVIG

Markedsfortegnelsen f. Sydslesvig forelå ikke ved redaktionens slutning.

JAGT

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.
Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning er sekretariat for:
Jagtrådet, Vildtnævnet og Vildt-
forvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af tre medlem-
mer og bistår landbrugsministeren
med administration af jagtfonden.

Formand: Departementschef H. J.
Kristensen, Landbrugsministeriet,
Slotsholmen 10,
1216 København K.

VILDTNÆVNET består af jagtrådet
samt yderligere 5 medlemmer.
Nævnets opgave er at udarbejde
forslag om oprettelse af vildtre-
servater og om regler for hvor-
ledes reservaterne drives.

Formand: Jagtrådets formand.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har tretten medlemmer: Jagtrå-
dets tre medlemmer samt repræ-
sentanter for Dansk Strandjagt-
forening, Friluftsrådet, Danmarks
Naturfredningsforening, Dansk
Ornitologisk Forening, Naturfred-
ningsrådet, De samvirkende dan-
ske Landboforeninger, Danske
Husmandsforeninger, Statens
Jordlovsudvalg, Vildtbiologisk
Station og jagtkonsulentvæsenet.
Jagtrådets formand er formand
for vildtforvaltningsrådet. Formå-
let med rådet er, at danne forum
for drøftelser af principielle
spørgsmål vedrørende landets
vildtbestand.

Under Landbrugsministeriets Vildt-
forvaltning sorterer endvidere:

JAGTTEGNKONTORET, Strandve-
jen 4, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 18 55 (10-12 og 14-16).
Kontoret varetager udstedelse af
jagttegn og besvarer alle spørgs-
mål desangående.

VILDTRESERVATKONTORET

Strandvejen 4, 8410 Rønde,
Tlf. (06) 37 14 60 (8-12).
Leder: Reservatinspektør P. Uhd
Jepsen.
Kontoret varetager forvaltnings-
mæssige og administrative opgave-
r i forbindelse med oprettelse
og drift af vildtreservater.

JAGTKONSULENTVÆSENET

Jagtkonsulenterne udfører blandt
andet oplysningsarbejde om jagt
og vildtpleje, afholder jagtprøver
og afgiver sagkyndige udtalelser
til brug for administrationen.

Overjagtkonsulent Egon Sørensen,
Skærvad Møllegård, Krogvad 4,
8500 Grenå. Tlf. (06) 38 73 76.

Strandjagtkonsulent V. M. Fynboe,
5. Maj Plads 9, 5700 Svendborg.
Tlf. (09) 21 20 62.

Distrikt 1 (Vendsyssel)
Peter Have, Fredensvej 19,
9760 Vrå. Tlf. (08) 98 14 14.

Distrikt 2 (Thy, Mors, Salling)
Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Distrikt 3 (Himmerland)
Johs. Pedersen, 9520 Skørping.
Tlf. (08) 39 11 22.

Distrikt 4 (Vestjylland)
L. Ahlmann Olesen, Jægerbo,
Sdr. Kær, 6990 Ulfborg.
Tlf. (07) 49 15 01.

Distrikt 5 (Østjylland)

J. Langvad Jensen, Vorretvej 5,
Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

Distrikt 6 (Djursland, Anholt)

Skoleleder M. E. Pape, Kalø Jægerskole, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Distrikt 7 (Sydvestjylland)

Sv. Lerke-Møller, Morsbølvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Distrikt 8 (Sønderjylland)

Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Distrikt 9 (Nordvestfyn)

Egon Pedersen, Tellerupvej 44,
5591 Gelsted. Tlf. (09) 49 15 16.

Distrikt 10 (Sydfyn)

M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Distrikt 11 (Vestsjælland)

Frode S. Pedersen, Nordvænget 8,
Niløse, 4923 Dianalund.
Tlf. (03) 56 02 75.

Distrikt 12 (Nordsjælland)

Erik Meyer Pedersen, Mørdrupvej,
Krogenlund, 3540 Lynge.
Tlf. (03) 18 79 15.

Distrikt 13 (Sydsjælland, Lolland-Falster)

Finn Jensen, Nystedvej 57,
4990 Saktskøbing. Tlf. (03) 89 50 80.

KALØ JÆGERSKOLE

Skovhuset, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.
Skoleleder M. Pape.
Skolen tilbyder herregårdsskytter
og skovteknikere videregående
uddannelse på jagtområdet.

KALØ GODS

8410 Rønde. Tlf. (06) 37 10 06.
Godsinspektør O. Thygesen.
Godset ejes af Jordfonden ved
Statens Jordlovsudvalg. Det er
forpagtet af jordfonden med det

formål at sikre arealer til vildt-
biologisk forskning og til uddan-
nelse af jagtkonsulenter. I øvrigt
drives godset efter sædvanlige
økonomiske principper for land-
og skovbrug.

Herudover er administrativt til
Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning knyttet Vildtbiologisk
Station, se denne.

VILDTBIOLOGISK STATION

Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

Forskningschef, dr. phil. H. Strand-
gaard. Videnskabelig forsknings-
institution under landbrugsmini-
steriet. Foretager vildtbiologiske
undersøgelser over danske fugle
og pattedyr specielt med henblik
på arternes talrighed, formering
og omsætning samt deres tilpas-
ning til omgivelserne.

Forskningsresultater publiceres
fortrinsvis i »Dansk Vildtforsk-
ning«, »Danske Vildtundersøgel-
ser« og »Danish Review of Game
Biology«.

LANDSJAGTFORENINGEN

AF 1923

Hovedkontor:

Frydendalsvej 20, 1809 København
V. Tlf. (01) 31 11 35.

Formand:

Frede Petersen.

Medlemsblad: Jagt og Flskerl.

DANSK JAGTFORENING

Formand:

Skovrider, dr. agro. Kjeld Lade-
foged, Marselisborg Skovrider-
gård, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 14 27 39.

Kontorchef og sekretær:

Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 06 14 og (01) 13 12 14.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

Landbrugsministeriets bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle i jagtåret 1979–80

I medfør af § 29, jfr. § 18, stk. 3 og § 33 litra d i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagten fastsættes:

§ 1. I de nedenfor nævnte områder foretages med virkning for jagtåret 1. august 1979–31. juli 1980 en afkorting af jagttiden for visse pattedyr og fugle. Jagttiden for disse bliver herefter:

I hele landet:

Spættet sæl	ingen jagttid
Mårhund	16.6.–29.2.
Vaskebjørn	16.6.–29.2.
Rødstrubet lom	ingen jagttid
Sortstrubet lom	ingen jagttid
Islom	ingen jagttid
Skarv	1.10.–31.12.
Lysbuget knortegås ..	ingen jagttid
Mørkbuget knortegås	ingen jagttid
Urhane	ingen jagttid
Vibe	ingen jagttid
Kortnæbbet lomvie ..	ingen jagttid
Langnæbbet lomvie ..	ingen jagttid

I Københavns amt for så vidt angår øen øen Amager:

Fasanhøne	11.11.–30.11.
-----------------	---------------

I Københavns amt for så vidt angår øen øen Saltholm:

Fiskehejre	16.8.–31.12.
Grågås	16.8.–31.12.
Blisgås	16.8.–31.12.
Sædgås	16.8.–31.12.
Kortnæbbet gås	16.8.–31.12.
Canadisk gås	16.8.–31.12.
Strandskade	16.8.–31.12.
Strandhjejle	16.8.–31.12.
Stor regnspove	16.8.–31.12.
Lille regnspove	16.8.–31.12.
Stor kobbersneppe ..	16.8.–31.12.
Lille kobbersneppe ..	16.8.–31.12.
Sortklire	16.8.–31.12.
Rødben	16.8.–31.12.
Hvidklire	16.8.–31.12.
Islandsk ryle	16.8.–31.12.

I Frederiksborg amt:

Kronhjort og kalv ..	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid

I Vestsjællands amt for så vidt angår øen Orø:

Råbuk	ingen jagttid
Rå og lam	ingen jagttid

I Vestsjællands amt for så vidt angår øen øen Sejrø:

Hare	1.11.–31.11.
Agerhøne	ingen jagttid
Fasanhane	1.11.–31.12.
Fasanhøne	21.11.–30.11.
Gråand	1.9.–31.12.
Ringdue	1.9.–31.12.

I Storstrøms amt for så vidt angår øen øen Fejø:

Hare	21.10.–18.12.
Fasanhane	21.10.–30.11.
Fasanhøne	21.10.–31.10.

I Storstrøms amt for så vidt angår øen øen Femø:

Hare	1.11.–18.12.
Fasanhane	21.10.–10.12.
Fasanhøne	ingen jagttid

I Storstrøms amt for så vidt angår øen øen Nyord:

Hare	27.10. og 18.10.
Agerhøne	29.9. og 27.10.
Fasanhane	27.10., 17.11., 1.12., 18.12. og 28.12.
Fasanhøne	27.10. og 17.11.

I Bornholms amt:

Råbuk	21.10.–18.12. og 16.5.–15.7.
Rå og lam	21.10.–18.12.
Hare	21.10.–18.12.

I Fyns amt for så vidt angår halvøen øen Helnæs (Helnæs sogn):

Råbuk	10.10. og 12.10.
Rå og lam	10.10. og 12.10.

**I Fyns amt for så vidt angår halv-
øen Horne (Horne sogn):**

Råbuk	25.5. og 15.6.
Rå og lam	ingen jagttid
Hare	1.10.-15.11.
Fasanhøne	21.10. og 22.10.

**I Fyns amt for så vidt angår øen
Lys:**

Råbuk	5.10. og 7.10.
Rå og lam	5.10. og 7.10.

**I Fyns amt for så vidt angår øen
Stryø:**

Hare	8.10., 15.10., 5.11. og 12.11.
Agerhøne	ingen jagttid
Fasanhøne	8.10., 15.10., 5.11. og 12.11.
Fasanhøne	5.11. og 12.11.

**I Fyns amt for så vidt angår øen
Ærø:**

Råbuk	11.11. og 8.6.
Rå og lam	11.11.
Hare	1.10.-10.11.
Agerhøne	1.10.-31.10.
Fasanhøne	1.10.-30.11.
Fasanhøne	21.10.-10.11.

I Sønderjyllands amt:

Kronkalv	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid
Dåkalv	ingen jagttid
Då	ingen jagttid
Hare	1.11.-18.12.

**I Sønderjyllands amt med undta-
gelse af øen Als:**

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

**I Sønderjyllands amt for så vidt
angår øen Als:**

Råbuk	1.11.-31.12. og 16.5.-15.7.
Rå og lam	1.11.-31.12.
Gråand	1.9.-31.12.
Atlingand	1.9.-31.12.
Krikand	1.9.-31.12.
Spidsand	1.9.-31.12.
Pibeand	1.9.-31.12.
Skeand	1.9.-31.12.
Fasanhøne	1.11.-31.12.
Fasanhøne	21.11.-30.11.

**I Sønderjyllands amt for så vidt
angår øen Rømø:**

Rå og lam	1.12.-18.12.
-----------------	--------------

**I Ribe amt med undtagelse af øen
Fasø:**

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

**I Vejle amt for så vidt angår den
sydvestlige del af Børkop kommune:
(Den del af kommunen, der ligger
sydvest for en linje, som fra kom-
munens nordgrænse følger Rytter-
grøftvejen (landevej nr. 528) og
jernbanen Vejle-Fredericia).**

Rå og lam	ingen jagttid
-----------------	---------------

**I Vejle amt for så vidt angår øen
Endelave:**

Råbuk	1.10.-7.10.
Rå og lam	ingen jagttid
Hare	1.10.-21.10. og 1.12.-18.12.

**I Ringkøbing amt med undtagelse
af øen Vensø:**

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

**I Århus amt for så vidt angår halv-
øen Helgenæs med Dragsmuren
som nordgrænse:**

Rå	ingen jagttid
Fasanhøne	ingen jagttid

**I Viborg amt med undtagelse af
Agger Tange og øen Mors:**

Fasanhøne	16.11.-30.11.
-----------------	---------------

**I Viborg og Nordjyllands amter for
så vidt angår de dele af amterne,
der ligger nord for Limfjorden:**

Kronhjort og kalv ..	ingen jagttid
Kronhind	ingen jagttid

**I Nordjyllands amt for så vidt angår
den sydlige del af Farsø kommune:
(Den del af kommunen, der ligger
syd for en linje, som fra kommu-
nernes vestgrænse følger amtsvej
nr. 517 (Hobro-Løgstør), bivej nr. 5
(Flejsborg-Gatten) og bivej nr. 7
(Flejsborg-Hornum)).**

Fasanhøne	ingen jagttid
-----------------	---------------

I Nordjyllands amt for så vidt angår
øen Læsø:

Grågås 1.9.-31.12.
Agerhøne ingen jagttid

§ 2. I de områder i Syd- og Sønderjylland, hvor der foretages bekæmpelse af rabies (hundegalskab), fastsættes med virkning for jagtåret 1. august 1979-31. juli 1980 følgende jagttid:

Ræv hele året
Grævling hele året

§ 3. Med virkning for jagtåret 1. august 1979-31. juli 1980 forlænges jagttiden i hele landet, med de undtagelser der fremgår af § 1, for nedennævnte pattedyr og fugle. Jagttiden for de omhandlede arter bliver herefter:

Kronhind 1.10.-10.1.
Sølvmåge 1.8.-30.4.
Krage 16.6.-30.4.
Husskade 16.6.-30.4.

Stk. 2. Uanset bestemmelsen i § 2, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 301 af 6.

august 1968 om indretning og anvendelse af fælder må kragefælder benyttes til fangst af krage og husskade i tiden 16. juni-30. april.

§ 4. Med virkning for jagtåret 1. august 1979-31. juli 1980 fastsættes for hele landet følgende jagttid:
Tyrkerdue 1.10.-30.11.

§ 5. I jagttiden medregnes begyndelses- og slutdagen.

§ 6. Pattedyr og fugle, for hvilke der er anført: »ingen jagttid«, er fredet i de nævnte områder i hele jagtåret 1979-80.

§ 7. For pattedyr og fugle, der ikke er nævnt i §§ 1, 2, 3 og 4, gælder de i jagtlovens § 27 fastsatte jagttider som ændret ved landbrugsministeriets bekendtgørelse nr. 323 af 30. juni 1972 om afkortning af jagttid for knortegås og skovsneppe*).

*) Skovsneppe 24.9.-31.12.

TV

RADIO MUSIK

BJMUSIK

NORDEUROPAS STØRSTE MUSIKHUS

Sønderborg (04) 42 37 74	Aabenraa (04) 62 11 56	Haderslev (04) 52 16 52	Herning (07) 26 80 44
------------------------------------	----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------

Uddrag af jagtloven:

§ 13. Al jagt er forbudt fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blishøns og skarver skydes på træk i tiden fra 1¹/₂ time før solopgang til 1¹/₂ time efter solnedgang. I december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1¹/₂ time før solnedgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd eller andet maskindrevet fartøj er forbudt

- a. i Øresund fra Aflandshage (sydspidsen af Amager) til Kronborgpynten hele året,
- b. ved landets øvrige kyster, heri indbefattet vige og fjorde, samt i alle ferske vande i tiden 1. maj–30. september.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 gælder ikke jagt på spættet sæl.

Stk. 3. Jagt fra maskindrevet fartøj, der kan fremføres med større fart end 10 knob er forbudt.

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle er fredede uden for den for disse dyr fastsatte jagttid. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Det er forbudt at jage eller dræbe pattedyr og fugle i fredningstiden. Fredningsbestemmelserne omfatter, hvor intet andet er angivet, tillige de fredede dyrs yngel samt fuglenes rede og æg.

Stk. 3. Fotografering samt films- og lydoptagelse ved rede og ynglepladser skal ske således, at dyrenes yngel ikke forulempes.

Stk. 4. Ringmærkning eller anden mærkning af fugle og pattedyr må kun foretages af dertil af landbrugsministeren bemyndigede personer eller institutioner.

Den obligatoriske jagtprøve:

Jagtprøve er obligatorisk før erhvervelse af jagttegn. Tilmelding til prøven skal ske inden 1. marts i det år, hvori prøven ønskes aflagt, ved indbetaling af 50 kr. på særligt giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til politiet eller jagtkonsulenten.

Rabies

Da der efteråret 1977 er konstateret rabies (hundegalskab) nord for landegrænsen, er der indført vaccinationspligt for alle hunde i Sønderjyllands amt. Der er også indført særlige bestemmelser vedrørende jagt på ræve (f. eks. gravjagtforbud) i ramte områder. Oplysninger om jagtbegrænsning og andre bestemmelser vedr. rabies søges hos politiet.

Sygdommen har desværre bredt sig nordpå, og adskillige tilfælde, hovedsageligt hos ræve, er konstateret ikke langt fra den gamle grænse i området vest for Haderslev. Der er også indført vaccinationspligt for hunde i Kolding-området.

Enkelte stykker kvæg i Sønderjylland har været angrebet af sygdommen og er døde heraf. Besættningsejere tilrådes at vise særlig opmærksomhed mod sygdommens forekomst hos kvæg og at være personlig forsigtig i omgangen med evt. smittet kvæg.

Nogle drukner i regninger -andre har en Plankonto

Få en Plankonto,
så ordner vi resten:
Udjævner udgifterne,
betaler de faste
regninger til tiden og
lægger ud i de måne-
der, hvor der er
underskud på
kontoen.

**Plankonto. Nu med
samlet kontooversigt
ved årsskiftet.**

*Det er den tredje regning De sender mig.
Har De ikke glemt at man skal spare på papiret?*

Spørg

SPAREKASSEN

